

Col·lecció Guies Metodològiques

**Els projectes educatius
de ciutat (PEC):**

**Anàlisi de l'experiència
acumulada**

**Nova proposta
metodològica**

**Diputació
Barcelona**
xarxa de municipis

Àrea d'Educació

Elaboració de continguts:

1a part:

Institut de Govern i Polítiques Públiques (IGOP)

Ricard Benito, Jordi Collet, Isaac González, Sheila González

Coordinació: Miquel Àngel Alegre

Direcció: Joan Subirats

Responsable de l'estudi: Jordi Collet

2a part:

Institut de Govern i Polítiques Públiques (IGOP)

Ricard Benito, Jordi Collet, Gabriela del Valle Gómez, Isaac González, Sheila

González

Coordinació: Miquel Àngel Alegre

Direcció: Joan Subirats

Coordinació general:

Àrea d'Educació de la Diputació de Barcelona

© Diputació de Barcelona
Setembre de 2005

Disseny i producció: Direcció de Comunicació
Impressió: Gam

Dipòsit legal: B-40456-2005
ISBN: 84-9803-073-0

Presentacions	7
1a part. Anàlisi de l'experiència acumulada	
Introducció	13
1 Els marcs de referència dels PEC	16
1.1. El debat «educació-ciutat». La carta de ciutats educadores	16
1.2. Interès per les noves formes de participació als municipis	17
1.3. El debat «escola-territori»	18
1.4. L'aparició dels governs locals com a agents significatius en les polítiques públiques ..	19
1.5. Els projectes educatius de centre	19
1.6. Els plans estratègics de ciutat	19
1.7. La lluita per les competències educatives	20
2 Projectes educatius de ciutat. L'experiència acumulada	22
2.1. Les primeres passes dels PEC	22
2.1.1. Qui el demana i amb quin consens?	22
2.1.2. Amb quina finalitat?	22
2.1.3. Des de quina concepció?	23
2.1.4. Des de quina realitat?	24
2.2. Metodologies dels PEC engegats	24
2.2.1. Organitzacions temporals	24
2.2.1.1. Dues fases: el PEC I i el PEC II	24
2.2.1.2. Les temporalitats dels PEC	25
2.2.2. Els diagnòstics educatius	26
2.2.2.1. El diagnòstic generalista (PEB i alguns PEC)	26
2.2.2.2. Els diagnòstic de reforç (PEC)	26
2.2.3. Organigrames	27
2.2.4. Els processos participatius	28
2.2.5. Aspectes metodològics que cal destacar	29
2.2.5.1. Aspectes previs: pensar el PEC	29
2.2.5.2. Aspectes de procés: fer el PEC	29
2.2.5.3. Aspectes de retorn i de futur: continuar el PEC	29
2.2.6. Prioritzacions substantives	30
2.2.6.1. Els eixos temàtics	30
2.2.6.2. Organitzacions dels grups de treball	31
2.2.6.3. Algunes concrecions pràctiques: exemples	31

3 Balanç, pistes i conclusions	35
3.1. En síntesi: els punts forts i els punts febles dels PEC	35
3.1.1. Els principals punts forts	35
3.1.2. Els principals punts febles	36
3.2. Reflexions i pistes finals	37
3.2.1. La relació dels PEC amb les necessitats dels municipis	37
3.2.2. L'encaix dels PEC en un nou context competencial	38
3.2.3. La perspectiva territorial dels PEC	38
3.2.4. Els PEC i les noves concepcions d'educació	39

2a part. Nova proposta metodològica

Introducció	43
1 El marc conceptual	45
Nous valors, noves formes de govern local	47
2 Els escenaris competencials	50
Aspectes substantius	50
Aspectes operatius i de gestió	51
Nous serveis i àmbits d'innovació	51
Un darrer apunt: els plans educatius d'entorn i els PEC	51
3 Metodologia DIBA de PEC	53
3.1. Els plantejaments inicials	53
3.1.1. Les primeres preguntes i les condicions de partida	53
3.1.1.1. Què és un PEC?	53
3.1.1.2. Per a què el volem fer servir?	53
3.1.1.3. Quines possibilitats tenim per dur endavant el PEC que volem fer?	54
3.1.2. Com es fa?	54
3.1.2.1. Per a quina audiència?	55
3.1.2.2. Quins continguts?	55
3.2. La diagnosi: els mapes educatius de ciutat	56
3.2.1. La diagnosi com a procés	56
3.2.1.1. L'activació de la participació	56
3.2.1.2. El seguiment de la diagnosi	57
3.2.1.3. El pont entre la diagnosi i el procés participatiu	59
3.2.1.4. Quadre resum	60
3.2.2. El diagnòstic com a producte	60
3.2.2.1. El mapa d'estructura social	60
3.2.2.2. El mapa escolar	62
3.2.2.3. El mapa de recursos educatius	63
3.2.2.4. El mapa de visions educatives i urbanes	64
3.2.2.5. Quadre resum	65

3.3. Proposta substantiva: àmbits, eixos i línies estratègiques	66
3.3.1. Des del món escolar	66
3.3.2. Des del món infantil (fins a 12 anys)	67
3.3.3. Des del món juvenil	67
3.3.4. Des del món esportiu	68
3.3.5. Des del món cultural	68
3.3.6. Des del món productiu i laboral	68
3.3.7. Des del món adult	69
3.3.8. Des del món de la gent gran	69
3.3.9. Des del món urbanístic	69
3.4. Proposta metodològica: el procés participatiu	70
3.4.1. Mecanismes en joc	70
3.4.1.1. Els mecanismes de participació	70
3.4.1.2. Els mecanismes de gestió (comissió gestora)	72
3.4.1.3. Quadre resum	74
3.4.2. Procediments en joc	74
3.4.2.1. Moment 0: La devolució del diagnòstic (MEC)	74
3.4.2.2. Moment 1: Les línies estratègiques	75
3.4.2.3. Moment 2: Primeres propostes d'actuació	75
3.4.2.4. Moment 3: Les propostes d'actuació	76
3.4.2.5. Moment 4: Els compromisos polítics	76
3.4.2.6. Moment 5: La implantació d'accions PEC	77
3.4.2.7. Moment 6: El seguiment i l'avaluació	77
3.4.2.8. Moment 7: Balanç final (...i continuïtat del PEC)	77
3.4.2.9. i mentrestant	78
3.4.2.10. Quadre resum	78

Annexos	79
Annex 1: Guió d'entrevistes a informants clau	81
Annex 2: Qüestionari per a centres educatius	83
Annex 3: Qüestionari per a entitats i equipaments	90
Annex 4: Qüestionari per a àrees / departaments de l'Ajuntament	98
Annex 5: Fitxa model d'accions PEC	101
Annex 6: Carta de ciutats educadores (actualitzada a novembre de 2004)	102
Bibliografia	109

Presentació

Al principi de la dècada dels noranta, molts ajuntaments amb una llarga tradició i amb una intensa voluntat democràtica es van adonar que al costat de les funcions pròpies relacionades amb el servei públic (la gestió democràtica de la vida col·lectiva, la prestació de serveis, l'àmbit de l'activitat econòmica i social, etc.) n'emergia, amb força, una altra: la funció educadora.

Aquesta funció havia estat sempre present, en la mesura que els municipis es planificaven i es gestionaven tenint en compte els serveis escolars i educatius que la ciutadania tenia a l'abast o aquells que encara necessitava. Però, entorn dels anys noranta, com dic, va aparèixer –i ho va fer amb un pes específic molt acusat a la ciutat de Barcelona– la consciència que les ciutats no són només el lloc on s'ubiquen les escoles en què els ajuntaments exerceixen les seves escasses competències en educació, sinó que tenen molt a dir sobre la formació integral dels ciutadans i les ciutadanes. Els ajuntaments volien assumir aquest paper al costat de les escoles i els instituts, però també anar més enllà que aquests centres.

D'aquesta manera, es va engegar el moviment de les ciutats educadores, el primer congrés internacional de les quals es va celebrar a Barcelona durant la tardor de 1990. Aquest moviment ha anat creixent des d'aleshores i es va celebrar per vuitena vegada a Gènova la tardor de 2004.

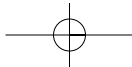
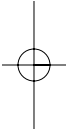
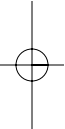
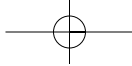
La Diputació de Barcelona ha participat decididament en aquest procés, en especial a partir del moment en què es va definir estratègicament com a «xarxa de municipis». Aquest convenciment es recull en el Pla d'actuació del mandat 2004-2007, que defineix els municipis com a agents educadors i explicita la voluntat de donar-los suport precisament en la perspectiva de la «ciutat educadora».

Per materialitzar aquestes intencions calia un instrument adient, una eina que contribuís efectivament a la construcció de ciutats educadores. La pràctica i la reflexió de molts municipis que han avançat en aquest direcció, així com les aportacions teòriques i metodològiques del món universitari, han acabat conformant un model de Projecte educatiu de ciutat, que és el que exposa aquesta guia metodològica.

La guia, preparada sota la direcció de l'Àrea d'Educació de la Diputació de Barcelona, ha estat elaborada a partir de les experiències dutes a terme en diversos municipis –grans, mitjans i petits– de la província de Barcelona, i s'ha comptat amb l'assessorament i la coordinació tècnica de l'Institut de Govern i Polítiques Públiques (IGOP) de la Universitat Autònoma de Barcelona. En nom de la Diputació vull expressar el meu agraïment més sincer a totes aquestes entitats i a les persones que han fet possible aquest treball. El resultat del seu esforç és aquest conjunt de visions i d'aportacions, des d'un enfocament divers i pluridisciplinari, que han cristal·litzat en una proposta metodològica que la Diputació de Barcelona assumeix i impulsa plenament.

Espero que l'anàlisi i la valoració d'aquesta proposta serveixi perquè molts ajuntaments es plantegin com a repte i com a objectiu la definició del seu municipi com a ciutat educadora, i que els ajudi a desenvolupar el seu propi projecte educatiu de ciutat per aconseguir-ho.

Celestino Corbacho
President de la Diputació de Barcelona

Presentació

PEC: Projecte Educatiu de Ciutat. Un concepte que inicialment pot costar de copsar i que, segurament, anirà bé que expliquem per poder continuar llegint aquesta Guia metodològica.

Anem, per tant, a pams. En primer lloc, tenim poca cosa a dir sobre el concepte de **ciutat**. En els termes que plantegem en aquesta proposta metodològica, el concepte inclou perfectament els nostres pobles i les nostres viles.

En segon lloc, hi ha poca cosa a dir, també, sobre el concepte de **projecte**, més enllà de les dues primeres accepcions que en dóna la *Gran Enciclopèdia Catalana*: «m **1** Allò que hom pensa portar a acompliment. **2** Pla proposat per a realitzar-lo.» Projecte és, per tant, punt de destinació i trajecte, alhora, «què vull aconseguir» i «com fer-ho», objectiu i mètode al mateix temps.

I, en tercer lloc, tenim força més a dir sobre el concepte *educatiu*, de tot allò que es vincula amb l'acció d'**educar**. Tornem a l'*Enciclopèdia Catalana*: «v tr **1** *PEDAG* Formar, ensenyar i instruir els infants, i també els adults, per tal d'aconseguir el desenvolupament integral de llur personalitat». L'*Enciclopèdia* avança dos criteris que compartim: l'educació té a veure tant amb infants com amb adults, és a dir, s'allarga durant tota la vida, i té l'objectiu del desenvolupament integral de la personalitat, és a dir, va més enllà de l'acumulació de coneixements o d'habilitats orientats bàsicament a l'activitat laboral.

Amb aquesta perspectiva, l'educació no és només responsabilitat dels espais i del temps escolars, tot i que l'escola sigui, immediatament després de la família, l'agent educador més important en la nostra societat. Des de la perspectiva de l'Àrea d'Educació de la Diputació de Barcelona, les ciutats són alhora escenaris i actors del procés educatiu dels seus habitants, del procés de desenvolupament integral de tots els ciutadans i totes les ciutadanes. La ciutat és, per tant, escenari d'educació i de ciutadania, testimoni de la relació indissoluble entre l'una i l'altra. Però no només n'és testimoni: **hi vol prendre part**.

I això són, simplement, els projectes educatius de ciutat: l'instrument amb què les ciutats que volen prendre part per aconseguir més educació i més ciutadania expliciten els seus objectius, ordenen els recursos i planifiquen les actuacions.

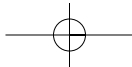
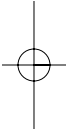
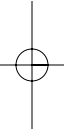
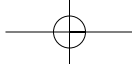
La metodologia de projectes educatius de ciutat que impulsa la Diputació té tres característiques fonamentals:

- Més ciutadania, més educació i més ciutat per a tothom, amb una perspectiva **inclusiva**. Els PEC que proposem recullen i donen valor a les perspectives i les propostes de les persones de qualsevol edat, procedència, gènere, capacitats o aptituds personals, situació econòmica o familiar..., cercant la superació de tota mena d'exclusió, tant urbana com escolar, tant en la infantesa com en la maduresa o la vellesa.
- Més ciutadania, més educació i més ciutat sempre, amb una perspectiva **permanent**. L'educació és un dret permanent, que no prescriu. La ciutadania s'exerceix sempre, no entén de franges d'edats. Els PEC han de considerar l'educació permanent com un objectiu estratègic de ciutat, atenent la formació bàsica, la formació per al treball i la formació per al gaudi de la cultura i la participació en la vida col·lectiva.
- Més ciutadania, més educació i més ciutat amb tothom, amb una perspectiva **participativa**. La plena ciutadania suposa no només el reconeixement individual de drets, sinó aprofundir col·lectivament en el seu exercici. Per tant, els PEC s'han de construir amb els governs locals, però també amb el conjunt de la ciutadania i les seves organitzacions de tota mena, amb les famílies i amb el conjunt d'institucions escolars i educatives.

A manera de resum i per acabar, només vull remarcar que la «metodologia DiBa» per a l'elaboració de projectes educatius de ciutat persegueix, amb la mateixa intensitat, tant la millora de l'educació per mitjà de la implicació de la ciutat i la ciutadania com la millora de la ciutat i la ciutadania per mitjà de l'educació.

En el camí per avançar en aquest doble objectiu, no faltaran als municipis, en cap moment, l'assessorament i el suport de l'Àrea d'Educació de la Diputació de Barcelona.

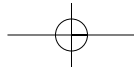
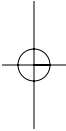
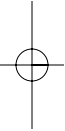
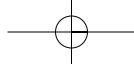
Àngel Merino
*President delegat de l'Àrea d'Educació
 de la Diputació de Barcelona*

1a PART

Col·lecció Guies Metodològiques

**Els projectes educatius
de ciutat (PEC). Anàlisi
de l'experiència
acumulada**

Introducció

ELS CAMINS DELS PEC...

Igual que ha canviat la manera d'entendre el paper dels ajuntaments i la manera de relacionar govern local i ciutadania, també ha canviat, i molt, el paper de l'educació a les nostres societats. Des del nostre punt de vista, l'anàlisi dels projectes educatius de ciutat cal situar-la en el marc dels grans canvis que han transformat molt profundament la nostra manera de viure i han generat inestabilitat i sensació de risc. De fet, a tota hora sentim parlar de flexibilitat o d'adaptabilitat, mentre que, simultàniament, augmenta la pressió i la precarietat laboral d'homes i dones, aspectes, tots ells, que inestabilitzen les formes tradicionals d'estructura familiar. D'altra banda, aquestes transformacions incorporen fortíssimes exigències de canvi cultural i de replantejament d'antigues certeses. No ens pot sorprendre, per tant, que davant d'aquesta situació l'educació es presenti com una mena de gran recurs que aparentment permet superar o aguantar millor aquesta dinàmica d'inestabilitat constant. I això fa que la pressió i les demandes de tota mena sobre el sistema educatiu s'incrementin, i que s'incrementi, també, el seu valor estratègic a l'hora de parlar de quina ciutat volem, quins valors defensem, com transformem la realitat que ens envolta.

La política educativa augmenta, doncs, la seva visibilitat, i augmenta la pressió social a què estan sotmesos els diferents agents educatius, perquè es converteix en un element central de la capacitat individual i col·lectiva per afrontar les dinàmiques accelerades de canvis en les esferes productiva, social i familiar. L'educació té un paper central en la preocupació col·lectiva sobre com millorem la qualitat de vida, la nostra capacitat de viure plegats mantenint els lligams i la cohesió social i comunitària. Entenent, a més a més, que, com sabem, *educació* no és només *escola*, sinó també tot el conjunt d'impactes i de relacions socials que conflueixen en la formació d'una determinada mena de persones i de ciutadans. Hem de recordar que, des dels temps de la Il·lustració, l'educació s'ha vist connectada al progrés humà i a la seva emancipació. Podríem dir, doncs, que educació i democràcia han anat de bracet al llarg d'aquests decennis. I ara, en moments de debat ideològic i polític sobre les bases socials de la nostra convivència, tornen a ser elements indèstriables des d'una concepció preocupada per la igualtat i el progrés social.

Com sabem, Catalunya ha estat el marc privilegiat del moviment de les ciutats educadores a Espanya. Des dels anys noranta (I Congrés Internacional de Ciutats Educadores, Barcelona 1990), es va anar conformant un ampli moviment municipalista que va buscar en les polítiques educatives els elements que permetessin integrar millor educació i ciutat, en una dinàmica de millora de la qualitat de vida i de la capacitat d'inclusió urbana.

A partir d'aquí, ciutat i educació inicien un diàleg fructífer, un diàleg bidireccional que ha anat enriquint-se i agafant guix al llarg d'aquests anys. A poc a poc, els diferents àmbits d'actuació municipal han anat entenent que l'educació havia de tenir un paper molt significatiu en la manera de construir ciutat i de pensar els seus espais públics. Però les diferents instàncies i els diversos agents educatius també han anat trobant en les nostres ciutats un objecte preferent de formació, de socialització i de concreció dels valors que transmeten. La ciutat ha anat convertint-se, així, en l'espai privilegiat en què experimentar el que vol dir la «societat del coneixement», aquesta extensió en quantitat i qualitat del protagonisme de la formació en les nostres vides. Aquests grans espais educatius en què s'han transformat les nostres ciutats són, avui, objecte i subjecte de les tensions que generen les transformacions socials. I, per tant, la mateixa dinàmica de les «ciutats educadores» com a moviment necessita repensar-se des d'una lògica de continuïtat i d'aprofundiment.

Simultàniament, els projectes educatius de ciutat han anat convertint-se, en aquests darrers anys, en instruments de concreció de les dinàmiques generades per les reflexions sorgides del moviment de les ciutats educadores i, al mateix temps, han suposat noves maneres d'afrontar les tensions que l'educació i l'escola acumulaven a causa de les significatives transformacions productives, socials i familiars dels darrers anys. El PEC s'ha vist com una manera col·lectiva d'acompanyar l'escola i la resta d'agents educatius en una tasca central per al futur de les nostres ciutats i la seva cohesió interna.

...I EL DEBAT SOBRE L'EDUCACIÓ

Com hem dit, actualment l'educació és un dels grans focus d'atenció social i política. A casa nostra, aquest fet s'ha vist accentuat arran de les expectatives obertes en els darrers mesos amb el canvi de govern. Així, l'educació, de fet, les

educacions, ha saltat a la primera pàgina de les agendes polítiques, socials i dels mitjans de comunicació. A tall d'exemple trobem l'organització per part de la societat civil del Fòrum Social per l'Educació de Catalunya,¹ que tingué lloc el passat mes de febrer, amb més de dos mil assistents i més de quatre-centes entitats adherides. Al mateix temps, s'engegava el període d'aportacions públiques al debat pel Pacte Nacional per l'Educació de Catalunya, que pretén donar les pautes a la futura llei catalana d'educació.² Alhora, emergeix de nou amb força tot el debat sobre la descentralització educativa i sobre el rol dels municipis en el sistema educatiu,³ al mateix temps que ja hi ha iniciatives concretes que s'han posat en marxa, com ara les oficines municipals d'escolarització (OME); els plans educatius d'entorn (PEE); la figura dels espais LIC (llengua, interculturalitat i cohesió social); etc. I aquest profund debat sobre el paper de l'educació en les societats del coneixement no només té lloc a Catalunya. Per exemple, a França acaben d'editar l'informe resultant del Debat Nacional sobre el Futur de l'Escola,⁴ que ha rebut més d'un milió d'aportacions al llarg de tot el procés, i que han titulat *Per l'èxit de tots els alumnes*. En tots els espais de debat sobre l'educació hi ha una constatació comuna: l'escola no només no pot, sinó que no ha d'assumir en exclusiva tots els envits formatius que com a societat pensem que són importants. Així, des de tots els espais, fòrums, jornades, etc., al voltant de l'educació, emergeix una constatació comuna: cal un treball de comunicació i coordinació entre els diferents espais i agents educatius (famílies, escola, lleure educatiu, educació professional, educació continuada i d'adults, ciutat, oci, esport, mitjans de comunicació, etc.) per tal de bastir xarxes educatives amb un projecte i uns objectius compartits. Cap espai o agent educatiu no pot liderar els processos de socialització cada vegada més complexos dels ciutadans i ciutadanes (siguin infants, joves, adults o gent gran) sense un treball educatiu compartit amb els altres agents que intervenen en aquesta socialització.

Aquesta intuïció es va anar gestant al llarg dels anys noranta a partir de l'impuls que va generar el Primer Congrés de Ciutats Educadores. Aquest concepte partia de les constatacions que hem fet prèviament i convidava a la recerca de les fórmules concretes que articuessin la idea de la ciutat com a projecte educatiu compartit i coordinat entre tots els espais i agents socialitzadors del territori. Aquesta nova perspectiva sobre l'educació va anar cristal·litzant al llarg dels anys 1997 i 1998 amb la posada en marxa, a Barcelona i Sabadell, dels primers projectes educatius de ciutat (PEC). Alhora, la reflexió no s'aturava, i es feien públics alguns treballs que aprofundien en aquella proposta innovadora.⁵ Més tard, aproximadament des del 2001, han anat sorgint articles i estudis que busquen analitzar les diferents experiències dels PEC que ja estan en marxa amb un doble objectiu: fer balanç de les experiències i extreure'n idees i pistes per a les ciutats que volen començar aquest procés.⁶

SOBRE L'OBJECTE I L'ESTRUCTURA D'AQUEST DOCUMENT

El propòsit últim d'aquest document és el següent: contribuir al moment de debat constituent sobre educació que s'està donant a Catalunya. Aquesta finalitat de fons justifica els dos objectes específics de la recerca que recull aquest informe: en primer lloc, recopilar i interpretar l'experiència pràctica acumulada fins al moment en el desenvolupament de projectes educatius de ciutat. Més concretament, s'ha dut a terme un treball de camp que ha estudiat els PEC i els PEB (projectes educatius de barri) que s'havien engegat fins a principis de 2004 a Catalunya.⁷ En segon lloc, i aprofitant també l'experiència acumulada al llarg de 2004 dels tres PEC (Badalona, Viladecans i Santa Coloma de Cervelló),⁸ proposem un balanç i unes pistes d'actuació que es veuen concretades i sistematitzades en el segon volum d'aquesta guia. Aquest estudi s'ha fet a partir de l'anàlisi documental i les entrevistes en profunditat a responsables polítics, tècnics i ciutadans que van participar en el PEC de la seva ciutat. Això s'ha combinat amb entrevistes a persones que van tenir un paper significatiu en el naixement dels PEC.

1. <www.forumeducacio.org>

2. <www.gencat.net/educacio/pacte>

3. Recollit, per exemple, en la proposta de la Federació de Municipis de Catalunya i la Diputació de Barcelona, J. SUBIRATS (COORD.) (2005), *Compartint responsabilitats en educació: cap a un nou paper dels governs locals en educació*.

4. <<http://www.ladocumentationfrancaise.fr/brp/notices/044000483.shtml>>. El procés de «Débat national sur l'avenir de l'école» ha acabat amb la publicació de l'informe *Pour la réussite de tous les élèves. Rapport de la Commission du débat national sur l'avenir de l'école présidée par Claude Thélot*.

5. J. DOMENECH (1998), *Projecte educatiu de ciutat*, Barcelona, Diputació de Barcelona; DIPUTACIÓ DE BARCELONA (1998), *Pensar la ciutat des de l'educació*, document del seminari Projecte educatiu de ciutat, curs 1997-1998; DIPUTACIÓ DE BARCELONA (1999), *Les ciutats que s'eduquen*, Barcelona, Diputació de Barcelona.

6. J. BADOSA i A. PETIT (2001), «Els projectes educatius de ciutat» a J. SUBIRATS (COORD.), *Educació i govern local*, Barcelona, CEAC; J. BADOSA i G. JAUMANDREU (2002), «Los proyectos educativos de ciudad. El caso de Cornellà» a I. BLANCO i R. GOMÀ (COORD.), *Gobiernos locales y redes participativas*, Barcelona, Ariel; X. FINA (2003), *Els projectes educatius de ciutat. Una anàlisi comparativa*, Barcelona, IMEB; J. COLLET i S. GONZÁLEZ (2004), *Els projectes educatius de ciutat de segona generació*, Barcelona, Fundació Nous Horitzons; J. SUBIRATS (2004), «Quina educació per a quines ciutats?», ponència presentada per la Diputació de Barcelona al Congrés Internacional de Ciutats Educadores de Gènova.

7. Hem analitzat els PEC de les ciutats següents: Barcelona, Sabadell, Terrassa, Santa Coloma de Gramenet, Pallesà, Reus, Mataró, Granollers, Cornellà, Mollet i Rubí. I els PEB de Trinitat Nova (Barcelona) i de la Mina (Sant Adrià de Besòs).

8. Aquests tres PEC, juntament amb el de Sant Adrià de Besòs, han estat iniciats com a experiències pilot en el procés de desenvolupament d'una metodologia de PEC impulsada per la Diputació de Barcelona amb el suport de l'Institut de Govern i Polítiques Públiques (IGOP).

Quant a l'estructura del document, podem distingir els dos blocs que comentàvem. Així, el primer i el segon capítol busquen recollir i interpretar l'experiència acumulada fins a principis de 2004 en els diferents PEC i PEB de Catalunya. I és en el darrer capítol, el tercer, on ja esbossem un balanç i algunes de les intuïcions i pistes que ens van portar a una nova manera de plantejar els PEC que queda plasmada, metodològicament i pràctica, en el segon volum.

Com dèiem, en el primer capítol es repassen els diversos marcs de referència que permeten donar sentit a l'emergència i el desenvolupament dels projectes educatius de ciutat. Passarem breu revista de quins són i han estat els seus principals punts d'influència i suport, tant en el camp de la reflexió (principis de les ciutats educadores, debat sobre escola i territori, interès per les noves formes de participació als municipis...) com en el terreny de l'acció política (plans estratègics, projectes educatius de centre, procés de municipalització de les polítiques educatives...).

És en el segon capítol on es descriuen els resultats del procés de recerca que ens ha dut a conèixer de primera mà la trajectòria i l'estat dels PEC i els PEB desenvolupats fins al moment. Partint de la base que els PEC són resultat d'una gran diversitat d'influències, de reflexions, d'experiències i d'opcions polítiques i, en general, de diferents realitats municipals, en aquest apartat tractarem de sintetitzar una descripció útil de com, a la pràctica, s'han plantejat i han estat duts a terme bona part dels diferents PEC (i PEB) coneguts a Catalunya.

El document finalitza amb unes breus conclusions que busquen recollir els punts forts i els punts febles dels PEC, així com algunes pistes generals de reflexió per a aquells municipis interessats a iniciar o donar continuïtat a un PEC (tercer capítol). En tot cas, aquest no serà l'espai per desenvolupar cap proposta metodològica detallada. Aquest exercici és recollit en el segon volum d'aquest exemplar. Així podem veure una clara continuïtat entre el darrer apartat d'aquesta recerca que fa d'introducció al segon volum de la guia.

1. Els marcs de referència dels PEC

És en tot aquest context de reflexió i nova conceptualització de les relacions entre educació i ciutat, entre territori i participació, on sorgeix la idea dels PEC, a la segona meitat dels anys noranta. A l'arrel dels PEC podem trobar diversos punts de referència que van servir d'inspiració i de suport a l'hora de plantejar-los.

1.1. El debat «educació-ciutat». La carta de ciutats educadores

Si fem una mirada àmplia al naixement dels PEC i al d'altres experiències participatives, observem que, de fet, en les darreres dècades, en les democràcies occidentals, s'ha iniciat una transició inacabada cap a nous models de govern, cap a noves formes de regulació dels conflictes socials que deixen enrere el govern democràtic tradicional. Aquesta transició s'inicia davant la ineficiència i ineficàcia dels governs tradicionals per funcionar en un context on els objectius són múltiples, poc clars i, sovint, conflictius. Així, en aquest escenari de noves incerteses i riscos, la proximitat ha anat emergint com un valor central en les diferents respostes proposades. Alhora, l'educació també apareix com un valor transversal de qualsevol política que vulgui afrontar, amb possibilitats d'èxit, els diferents reptes de desenvolupament social, econòmic i personal en les anomenades *societats del coneixement*.

Centrant-nos més en aquests dos conceptes, *educació* i *proximitat*, podem veure que des de la segona meitat de la dècada dels vuitanta en diferents sectors socials catalans es comença a plantejar la conjunció d'aquests dos eixos com un llinar que obre noves expectatives i noves possibilitats d'abordatge dels reptes plantejats. Aquesta intuïció va prenent cos fins que, l'any 1990, se celebra a Barcelona el Primer Congrés Internacional de Ciutats Educadores. És en aquest Congrés en què s'aprova la Carta de ciutats educadores, al voltant de la qual naixerà, al Segon Congrés de l'any 1994, l'Associació Internacional de Ciutats Educadores (AICE), promoguda per l'Ajuntament de Barcelona. En aquesta Carta, les diferents ciutats associades constataren que:

La ciutat serà educadora quan reconeixerà, exercirà i desenvoluparà, a més de les funcions tradicionals —econòmica, social, política i de prestació de serveis—, també una funció educadora, en el sentit que assumeix una intencionalitat i una responsabilitat amb l'objectiu de la formació, la promoció i el desenvolupament de tots els seus habitants, començant pels nens i els joves.

A partir del treball i l'aprofundiment dels conceptes de *proximitat* i *educació*, va anar sorgint un nou model que desbordava en l'espai i el temps la concepció educativa tradicional. Un dels màxims exponents d'aquest nou paradigma educatiu el representa la filosofia de les ciutats educadores. En el quadre explicatiu 1 se sintetitzen els canvis en el marc teòric sobre l'educació produïts al llarg dels anys noranta.

Quadre 1. Canvis en la concepció de l'educació

<i>Concepció tradicional: educació</i>	<i>Nova concepció: educacions</i>
Educació és escola (espai)	Educacions, ja que tot educa (espais)
Educació infants i joves (temps acotat)	Educació al llarg de la vida (temps no acotat)
Llunyania	Proximitat
Sectorització	Transversalitat
Model <i>top-down</i>	Participació / Llunyania
Centralització	Territorialització

A partir de la nova Carta de les ciutats educadores (novembre de 2004), i de les diferents aportacions fetes al llarg dels darrers anys, sembla que es replanteja en diverses direccions allò que és i implica l'educació al segle XXI en el marc de la ciutat. A aquest debat també hi han contribuït totes les experiències analitzades en aquest informe. Així, podríem interpretar que aquest concepte ampliat d'educació fa seus els quatre objectius que planteja Delors en el seu conegut informe.⁹ El quadre 2 ho mostra esquemàticament:

Quadre 2. Els nous objectius de l'educació

<i>Objectiu educatiu</i>	<i>Alguns àmbits de treball</i>
<i>Aprendre a conèixer</i>	Formació general i de continguts Aprendre a aprendre
<i>Aprendre a fer</i>	Formació orientada al treball De la qualificació a la competència Nous conceptes de treball (relació, informació, etc.)
<i>Aprendre a viure junts</i>	Formació per a l'exercici de drets i obligacions socials Descoberta de l'altre. Treballar amb objectius comuns
<i>Aprendre a ser</i>	Formació per al desenvolupament personal Educació global Personalitat, autonomia i relació

Font: elaboració pròpia a partir de Delors (1996).

Així, el naixement dels PEC té una clara voluntat teòrica de treballar en la mateixa filosofia que marcava la Carta. Alhora, cal dir que l'aparició dels PEC també respon a la insatisfacció d'algunes ciutats davant la poca concreció i practicitat del moviment de ciutats educadores (CE). Per tant, podem trobar una doble relació dels PEC envers el moviment de les CE: d'una banda, la Carta és un dels seus referents teòrics més importants; però, alhora, els PEC sorgeixen amb la voluntat de superar i materialitzar la retòrica de les CE, a partir d'un plantejament més concret i amb l'objectiu de transformar l'educació i les ciutats. Així, els PEC neixen i es desenvolupen com a projecte polític diferenciat de les CE, amb una clara voluntat de concreció i articulació del nou paradigma educatiu des de la participació ciutadana.

Val a dir que aquesta diferenciació entre ambdues iniciatives es manté, tot i els seus nombrosos i significatius vincles de contacte. Així, la participació de diferents experiències de PEC en el darrer congrés de CE de Gènova (novembre 2004); la recent revisió de la Carta (2004), que mostra una major voluntat d'incidir i transformar la realitat social i educativa; la inclusió en la Carta de la participació ciutadana com a element central (principi 9)..., són alguns dels continuats ponts de diàleg entre dos projectes que van quedar dividits en el seu origen, però que, clarament, cerquen els mateixos objectius i són referents l'un per a l'altre.

1.2. Interès per les noves formes de participació als municipis¹⁰

L'any 1987 s'aprova la Llei municipal i de règim local de Catalunya (LMRLC), que obre les portes a una participació qualitativament diferent de com estava organitzada fins a aquell moment. Aquest nou règim de participació es concreta en els diferents reglaments de participació ciutadana que cada municipi elabora i que es materialitzen, sobretot, en els diferents models de consells consultius (de medi ambient, d'educació, de solidaritat, etc.). Però, una vegada que els consells consultius foren presents a la majoria de municipis, va haver-hi uns anys de monotonia participativa que van ser trencats, a partir de la segona meitat dels anys noranta, per un interès creixent en noves formes de participació local que també va ser influent en la concepció dels PEC com a espai de participació ciutadana.

9. J. DELORS (COORD.) (1996), *Educació: hi ha un tresor amagat a dins*, Barcelona, UNESCO, p. 75-85.

10. J. FONT i I. BLANCO (2003), *Polis, la ciutat participativa*, Barcelona, Diputació de Barcelona; J. COLLET, S. GONZÁLEZ i P. MAS (2004), «Balance crítico de las experiencias de participación en Cataluña», *Construyendo ciudadanía VII*, Madrid, CIIMS.

Avui, per als PEC, l'educació a la ciutat i la participació han esdevingut dues cares de la mateixa moneda. Si, d'una banda, no hi ha cap perspectiva clara d'un canvi jurídic de les possibilitats participatives a escala general, en canvi, amb els anys sí que ha anat prenent peu una idea, fruit de les diferents experiències: els PEC, com cada vegada més processos polítics a escala local, només poden ser participatius i compartits. La implicació real, i amb totes les conseqüències, dels diferents actors educatius d'una ciutat en el PEC ja no és una qüestió de bona voluntat: és l'únic camí perquè el projecte pugui convertir-se realment en un procés transformador i útil. Així, la participació ciutadana ha esdevingut un dels referents indestruïbles que ja forma part de la mateixa naturalesa dels PEC.

Però la participació no és quelcom que es concreti en el buit. El model i les formes de participació que adopten els PEC s'emmarquen en un context social i polític local que ha determinat la seva forma, contingut, abast i resultats. Davant la diversitat manifesta en les metodologies, actors i resultats de la participació ciutadana entorn dels PEC (ens hi referim en el tercer capítol), creiem necessari enfocar d'una manera global els models de participació que han servit de referència general per als projectes educatius. Així, i sota el risc de simplificació, podríem agrupar les diferents concepcions de participació que hem conegut a través de les diferents experiències de PEC i PEB sota dos grans epígrafs: «model participació» i «model participacions». El quadre explicatiu 3 resumeix aquests contrastos.

Quadre 3. Les diferents concepcions de la participació

<i>Model participació</i>	<i>Model participacions</i>
Participació: parlar i decidir (reunió-moment)	Participació: fer i transformar (quotidiana-pràctica)
Participació: deliberar i decidir	Participació: compromisos quotidians
Participació: opció	Participació: necessitat
Participació: curt termini	Participació: mitjà i llarg termini
Participació: moment	Participació: procés
Participació: puntual i aïllada («neutra»)	Participació: en el context d'un projecte ideològic i polític
Participació: només mitjà	Participació: important també per ella mateixa
Participació: sacrifici	Participació: oportunitat social, de relació, etc.

Font: elaboració pròpia a partir de F. Pindado, (2002), J. Font i I. Blanco (2003).

Com veurem posteriorment en l'anàlisi dels PEC, trobarem elements d'un model i l'altre en cadascuna de les experiències. Alhora, la contrastació dels dos models diferenciats ens aporta una anàlisi més viva i múltiple dels models participatius dels diferents projectes educatius de ciutat.

1.3. El debat «escola-territori»

Des de diversos espais i experiències (moviments de renovació pedagògica, barris educadors, ICE, etc.), al llarg dels anys noranta es reflexiona sobre una concepció d'*educació* i d'*escola* vinculada i arrelada al territori. Així, van anar sorgint conceptes i experiències en aquesta línia, com per exemple: l'escola comunitat, l'escola oberta a l'entorn, l'escola xarxa, l'educació com a eix estratègic de proximitat, l'educació com a estratègia de benestar local, els primers esbossos de les comunitats d'aprenentatge, etc. Totes aquestes reflexions van tenir un rol important quan Barcelona es plantejà, l'any 1997, engregar tota la reflexió i el treball sobre els PEC el gener de l'any següent.

Avui, aquesta concepció i aquesta pràctica d'una escola i d'una educació en general vinculades al territori creiem que segueix sent tan imprescindible com abans. Com hem vist, l'arrelament territorial ha esdevingut un dels grans reptes pendents dels PEC: ser un projecte educatiu del territori, que neixi de les necessitats, els anhels i els objectius de les persones, i que es desenvolupi en la ciutat, en el marc físic i simbòlic que han esdevingut els municipis a principis del segle XXI. A més, com ja hem expressat, creiem que aquest arrelament cada vegada té més a veure amb un treball educatiu que parteix, que es practica i que s'avalua en la quotidianitat.

1.4. L'aparició dels governs locals com a agents significatius en les polítiques públiques¹¹

Com hem vist, des de la segona meitat dels anys noranta hi ha un corrent en la ciència política i social que centra el seu treball a destacar la importància dels governs locals en la gestió del benestar dels ciutadans. Així, els municipis es van resituant com a agents clau en l'exercici de les diferents polítiques en detriment d'altres instàncies més llunyanes i més rígides. De fet, els PEC han estat una de les manifestacions, un dels fruits d'aquesta «reivindicació» dels potencials del món local. Veurem en els tres propers apartats altres referents teòrics i pràctics de l'àmbit local, que comparteixen amb els PEC la gènesi «municipalista».

Ara bé, no tot en el món local són flors i violes. Com hem pogut entreveure pàgines enrere, les potencialitats del món local, basades en la proximitat i la confiança,¹² encara tenen molt camí a fer. Així, en vista dels PEC actuals, pensem que és imprescindible, per al seu bon funcionament i resultats, treballar en una perspectiva que sàpiga aprofitar les potencialitats de l'Administració local i de la seva proximitat amb la ciutat i els ciutadans i ciutadanes.

1.5. Els projectes educatius de centre

En el context de la LOGSE, els centres d'ensenyament reglat van veure la necessitat de debatre i explicitar quin era el model d'educació i de centre que els definia. En aquest procés d'explicitació de l'aposta educativa i organitzativa, es buscava posar l'alumne al centre d'aquest projecte d'escola. Pot entendre's que tots aquests aspectes (el procés d'explicitar el projecte educatiu d'escola; establir-ne els seus trets identitaris, els canals de participació de la comunitat educativa, etc.) van ser un clar referent teòric i metodològic per als primers PEC.¹³

Tanmateix, avui en dia, creiem que els diferents projectes educatius de centre (PECe)¹⁴ esdevenen, sobretot, uns bons aliats del PEC en el treball educatiu de ciutat, més que no pas un referent metodològic. Així, el PEC pot ser, d'una banda, un espai de debat i de coordinació entre els principis i les accions dels diferents PECe, i de l'altra, ser el nexa d'unió d'aquests amb el projecte educatiu global que es treballa des del PEC.

1.6. Els plans estratègics de ciutat

La segona meitat dels anys noranta és l'època del naixement i l'expansió dels plans estratègics de ciutat. Aquesta concepció organitzada i transversal sobre la ciutat esdevé un dels principals referents metodològics dels primers PEC. Aquests PEC, que en una altra publicació hem anomenat *primera generació*,¹⁵ han estat i s'han plantejat, en la major part de casos, només com a plans estratègics temàtics a partir dels quals es volia veure com es trobava l'educació a la ciutat (diagnòstic) i acordar, mitjançant diferents moments participatius coordinats pel lideratge de l'ens local, com podria ser la ciutat educadora que es vol en el futur (consens). Com hem dit, els PEC de primera generació són concebuts...

11. Alguns dels documents d'aquesta perspectiva són: *Mapa dels serveis personals locals. Cap a un model integrat, estratègic, comunitari i participatiu*, Barcelona, Patronat Flor de Maig, 1997; Q. BRUGÉ i R. GOMÀ (1998), *Gobiernos locales y políticas públicas*, Barcelona, Ariel.

12. Confiança entesa dins del marc conceptual del *capital social*. Vegeu D. PUTNAM (2000), *Per a fer que la democràcia funcioni*, Barcelona, Proa.

13. Per exemple, la guia metodològica de la Diputació de Barcelona tenia com un dels seus principals referents els projectes educatius de centre. Vegeu J. DOMÈNECH (1998), *Guia metodològica dels projectes educatius de ciutat*, Barcelona, Diputació de Barcelona.

14. Sabem que en el món escolar el projecte educatiu de centre es coneix amb les mateixes sigles que el projecte educatiu de ciutat, PEC. Davant aquesta confusió, optem per mantenir com a PEC el projecte educatiu de ciutat i explicitar el projecte educatiu de centre amb el seu nom o amb l'acrònim PECe.

15. J. COLLET i S. GONZÁLEZ (2004), *Els projectes educatius de ciutat de segona generació*, Barcelona, Fundació Nous Horitzons

como un proyecto que sitúa la educación como eje estratégico y faro del desarrollo de la ciudad. Como plan estratégico, debe ayudar a determinar las necesidades educativas de la ciudad y proyectar y priorizar líneas de actuación para un futuro inmediato.¹⁶

Aquests primers PEC es desenvolupen amb un grau de participació acceptable. En alguns casos donen un cert impuls a les xarxes socials educatives ja existents i, fins i tot, en creen de noves; però topen amb la poca implicació de l'ens municipal en la seva globalitat i, sobretot, veiem que la major part dels acords presos en els diversos mecanismes de participació es dilueixen a l'hora de ser implantats. Per tant, els PEC de primera generació, amb la referència metodològica i conceptual dels plans estratègics, van tenir la virtut i la valentia d'engegar un procés que tenia grans potencialitats, però que molt poques ciutats havien experimentat. Per contra, un cúmul de factors, entre els quals hi ha la clara referència dels plans estratègics, van generar una sèrie de limitacions en els PEC (algunes compartides pels mateixos plans estratègics) que en els darrers anys s'han anat abordant.

Per exemple, el que comenten Brugué i Jarque¹⁷ sobre el futur dels plans estratègics creiem que també és una reflexió pertinent per als PEC. Així, si els anys noranta els plans estratègics van ser un referent dels PEC per la seva voluntat d'organització i planificació de la ciutat, avui pensem que:

Los planes estratégicos, de hecho, no representan tanto una forma de planificar como una forma de gobernar.

Així, els PEC, tot i la seva voluntat planificadora compartida amb els plans estratègics i amb altres instruments, no poden perdre el seu horitzó: també haurien de ser una manera diferent de pensar i de governar la ciutat, fonamentada en els criteris i els valors que hem desglossat en el model d'educacions: quotidianitat, educacions, transversalitat, etc. Així, els darrers PEC engegats, que hem anomenat de *segona generació*,¹⁸ intenten superar les limitacions expressades a partir de repensar els diferents moments i eixos del PEC: el plantejament, el procés participatiu, les metodologies, el treball de la xarxa social, els impactes, etc. L'estructuració i concreció metodològica d'aquest plantejament de segona generació la podem trobar en el segon volum.

1.7. La lluita per les competències educatives

L'aparició dels primers PEC té lloc en un context competencial educatiu molt baix per als municipis. Aquest element és central i es manifesta de diverses maneres. D'entrada, un dels objectius de la majoria dels PEC era posar l'educació a l'agenda de la ciutat, ja que, a causa de les poques competències dels municipis en el sistema reglat, l'educació s'hi situava com un tema quasi residual. Alhora, els PEC també responen a la voluntat dels municipis d'organitzar i gestionar millor les altres instàncies educatives més enllà de l'escola (educació no formal, esport, oci, etc.) sobre les quals tampoc no s'havia incidit gaire fins a aquell moment.

Tot sembla que apunta al fet que estem al llindar de canvis importants en aquest camp. En el document signat pels dirigents del PSC, ERC i IC-V al Saló del Tinell el dia 14 de desembre de 2003, anomenat *Acord per a un Govern Catalanista i d'Esquerres a la Generalitat de Catalunya*, es manifesta el següent:

[...] és urgent dur a terme la reforma de l'organització territorial de Catalunya i procedir a la desconcentració i descentralització de competències i recursos a favor dels governs locals... Aquestes són les mesures principals del govern: traspasar als ajuntaments determinades competències en matèria d'educació...

Més concretament, pel que fa a l'establiment de línies de coresponsabilitat govern local - govern autonòmic en el terreny de la planificació educativa, el mateix document establí la necessitat de:

Cogestionar la planificació educativa, tot creant mecanismes de coresponsabilitat i de cogestió entre el departament competent en matèria educativa i les administracions locals. Aquests mecanismes asseguraran

16. J. BADOSA i G. JAUMANDREU (2002), «Los proyectos educativos de ciudad», a I. BLANCO i R. GOMÀ (coord.) *Gobiernos locales y redes participativas*, Barcelona, Ariel.

17. Q. BRUGUÉ i M. JARQUE (2002), «Planes estratégicos locales y redes participativas», a I. BLANCO i R. GOMÀ, (coord.), *Gobiernos locales y redes participativas*, Barcelona, Ariel, p. 61.

18. J. COLLET, i S. GONZÁLEZ (2004), *Els projectes educatius de ciutat de segona generació*, Barcelona, Fundació Nous Horitzons.

la planificació de l'oferta educativa i el mapa escolar, l'oferta de places escolars públiques i l'avaluació de les necessitats d'escolarització, als efectes de la creació de nous centres públics i la concessió de nous concerts educatius als centres de titularitat privada, així com l'establiment d'itineraris entre centres d'educació primària i centres d'educació secundària.

L'entrada en escena de les oficines municipals d'escolarització suposa, si més no, un pas endavant en aquesta direcció.

En general, doncs, cal comptar amb la probable assumpció de competències en matèria educativa per part dels municipis, la qual transformarà de manera important les possibilitats dels ens locals en aquest camp. I més específicament caldrà veure quin és el procés d'implantació dels plans educatius d'entorn que, si bé no comporten cap traspàs o cogestió de competències, sí que signifiquen una aposta pel treball conjunt Generalitat-ajuntaments, des d'una perspectiva local. Així, és imprescindible que els PEC actuals tinguin molt en compte tot el tema competencial a l'hora de ser pensats, planificats i executats en constant coordinació amb els nous agents i processos educatius al territori.

2. Projectes educatius de ciutat. L'experiència acumulada

Al llarg del capítol anterior hem constatat que els PEC són resultat d'una gran diversitat d'influències, de reflexions, d'experiències i d'opcions polítiques que es van anar desenvolupant al llarg dels anys vuitanta i, sobretot, dels noranta. Al mateix temps, sovint s'ha esmentat que «cada ciutat és un món». Altrament dit, les particularitats demogràfiques, territorials, polítiques, socials, econòmiques, culturals i educatives de cada municipi necessàriament forcen la flexibilització dels models i projectes educatius que s'han de desenvolupar. Així, cada PEC s'ha conformat tal com és segons quines lògiques han estat més o menys presents en la seva gènesi. Per això, malgrat que parteixen d'uns mateixos marcs de referència teòrica i metodològica, cadascun és diferent en la seva concepció i concreció.

És en aquest capítol on s'elaboren els resultats de l'estudi de casos realitzat sobre els PEC i els PEB que s'han engegat abans del gener de 2004 a Catalunya.¹⁹

2.1. Les primeres passes dels PEC

Per què i per a què un PEC? Com no podria ser d'una altra manera, aquesta qüestió plana en el debat municipal sobre el sentit i l'oportunitat d'iniciar un projecte educatiu de ciutat. Al costat d'aquesta pregunta, immediatament es plantegen tot un seguit d'interrogants, la resposta dels quals, òbviament, marca la gènesi i el perfil del desenvolupament del projecte.

2.1.1. QUI EL DEMANA I AMB QUIN CONSENS?

Fent l'anàlisi dels diferents PEC, observem que un dels punts que més condicionen el perfil dels diferents projectes educatius és el seu origen. És a dir, de qui i d'on parteix la iniciativa de tirar endavant el projecte. Així, segons si a la gènesi del PEC trobem l'ajuntament o bé un grup d'entitats de la ciutat, o si, altrament, respon a un «encàrrec» sortit del consell escolar municipal o és una demanda d'un grup de docents, caldrà esperar diferències en el desenvolupament i els resultats dels projectes. Així mateix, en el cas concret dels projectes educatius de barri, podem veure que la proposta neix en el si d'un pla de transformació comunitària: el Pla de transformació urbana i social de la Mina, i el Pla de desenvolupament comunitari de Trinitat Nova.

Aquestes diferències en els orígens del PEC ens remeten a reflexions sobre els casos en què podem trobar un cert consens previ entre diferents actors (ajuntament, entitats, comunitat educativa ampliada...) i els PEC en els quals aquest mínim consens inicial no existeix. Òbviament, el perfil dels resultats dels diferents projectes educatius de ciutat en els quals es va treballar un consens previ és més òptim que no pas en les ciutats que no van construir aquest consens. Cal afegir que les causes que ens porten a no trobar aquest consens inicial tenen força a veure amb qüestions partidistes i electoralistes que analitzarem amb més detall.

2.1.2. AMB QUINA FINALITAT?

Aquí ens preguntem quines són les motivacions, els objectius i les voluntats dels municipis a l'hora de plantejar-se un PEC. Aquesta dimensió té molt a veure amb com, a posteriori, s'executarà. Així, centrant-nos en les motivacions i

19. Hem analitzat els PEC de les ciutats següents: Barcelona, Sabadell, Terrassa, Santa Coloma de Gramenet, Pallejà, Reus, Mataró, Granollers, Cornellà, Mollet i Rubí, i els PEB de Trinitat Nova (Barcelona) i de la Mina (Sant Adrià de Besòs). Aquest estudi s'ha fet a partir de l'anàlisi documental i les entrevistes en profunditat a responsables polítics, tècnics i ciutadans que van participar en el PEC de la seva ciutat. Això s'ha combinat amb entrevistes a persones que van tenir un paper significatiu en el naixement dels PEC.

voluntats dels municipis analitzats, podem agrupar els diferents objectius que cada ciutat ha perseguit a l'hora de fer en PEC en sis apartats que no són autoexcloents:

1. Coordinar i estructurar els diferents àmbits, espais i actuacions educatives de la ciutat. És a dir, planificar les influències educatives sobre la ciutadania.
2. Consensuar i proporcionar línies de treball educatiu a tota la ciutat, tant a les polítiques educatives de l'administració local, com a les diferents entitats i espais educatius.
3. Col·laborar amb l'escola en la seva tasca educativa, fent un front comú amb els altres agents educatius de la ciutat: famílies, lleure, etc.
4. Posar l'educació a l'agenda de la ciutat, amb l'objectiu que sigui un focus de debat i actuació transversal en tots els àmbits del municipi.
5. Millorar les dinàmiques socials i participatives que estan en crisi per diferents motius (creixement demogràfic accelerat, «esgotament» de l'associacionisme, tensions entre la societat civil i l'ajuntament, etc.).
6. Fer del PEC o del PEB una eina de transformació social d'una realitat en procés de degradació (urbanística, d'exclusió social, amb «fracàs escolar», absentisme, pèrdua de població, etc.).

2.1.3. DES DE QUINA CONCEPCIÓ?

En efecte, a cada ciutat, poble o barri, el PEC ha sorgit per unes motivacions i amb uns objectius diferenciats. Això és el que porta cada municipi a plantejar-se el PEC en uns termes particulars, a encarar-lo d'una determinada manera més enllà d'un model comú: és el que anomenem la *concepció del PEC*. Proposem agrupar aquestes concepcions diferents que sorgeixen amb objectius diversos en una tipologia senzilla que permeti caracteritzar els PEC realitzats, sempre tenint en compte que les diferents concepcions no són incompatibles entre elles.

Quadre 4. Les concepcions dels PEC

<i>Concepció del PEC o PEB</i>	<i>Descripció</i>
Com a pla estratègic d'educació	PEC vinculat a un model global de ciutat cap on es vol avançar
Com a definidor de les polítiques educatives municipals	PEC com a espai de debat de les polítiques educatives municipals
Com a instrument per posar l'educació a l'agenda de la ciutat	PEC com a instrument per visibilitzar l'educació dins l'ajuntament i la ciutat
Com a espai de treball de les actuacions educatives municipals amb «filosofia PEC»	PEC com a espai de trobada, coordinació i possible acció conjunta d'iniciatives ja existents que treballen amb l'educació com a eix transversal. PEC com a espai per a la «conspiració educativa»
Com a eix transversal de la ciutat	PEC com a projecte per treballar l'educació com a vertebradora de tota la ciutat
Com a projecte participatiu	PEC com a projecte eminentment compartit, participatiu i de trobada
Com a projecte per treballar la cohesió social i el capital social	PEC com a eina per millorar la quantitat i la qualitat de les relacions socials entre entitats, ajuntament i ciutadania
Com a eina adaptable a les necessitats concretes del municipi	PEC com a «instrument adaptable» al llarg del temps segons les necessitats socials concretes del municipi

Com a diagnòstic educatiu de la ciutat (mapa educatiu de ciutat)	PEC com a diagnòsi de l'educació a la ciutat, com a eina de futures planificacions i polítiques
Com a projecte de transformació social (PEB)	PEC com a instrument per abordar la transformació de la ciutat o el barri, en els seus aspectes socials, educatius, de cohesió social, etc.

Font: elaboració pròpia

2.1.4. DES DE QUINA REALITAT?

Finalment, i de manera prèvia a la possible realització dels estudis diagnòstics corresponents, és clar que a l'origen dels plantejaments dels PEC apareixen valoracions sobre certs estats i realitats particulars de cada municipi. Aquestes valoracions orienten el sentit i els procediments dels diferents PEC.

- **Grandària i població.** La importància d'aquests elements és central. El volum de persones i de territori d'un barri o municipi és un dels criteris centrals a l'hora de concretar el model de PEC. La grandària i la població haurien de ser molt influents sobre el plantejament del PEC i les seves estratègies metodològiques, participatives, comunicatives, etc. Per tant, haurien de ser una de les variables més importants que cal tenir en compte en la reflexió prèvia a fer un PEC.
- **Problemàtiques específiques.** Aquesta variable també hauria de ser tinguda en compte en el plantejament previ a la realització d'un PEC. Si en un municipi hi ha problemàtiques que generen tensions, cal veure quin paper pot tenir-hi el PEC. El fet de no tenir en compte els conflictes i les necessitats educatives i socials del territori ha portat alguns ajuntaments a ser acusats per la ciutadania de fer un PEC «a l'aire», és a dir, sense connexió real amb les problemàtiques quotidianes de la ciutadania.
- **Dinàmiques i relacions socials.** És important ser conscient de quina mena de «clima social» hi ha al municipi (relacions entre entitats, d'aquestes entitats amb l'ajuntament, de les escoles amb el municipi, etc.). I convé que aquesta sigui una de les variables importants quan es fa el plantejament del PEC. En algun dels municipis estudiats, el fet de no tenir en compte un «mal clima de relacions socials» el va fer fracassar. Així, la necessitat de crear un cert «consens previ» sobre el PEC esdevé, a la llum de les diverses experiències, gairebé un imperatiu.

2.2. Metodologies dels PEC engegats

En aquest apartat es tracten els aspectes més organitzatius, metodològics i temporals que donen suport al desenvolupament dels PEC i els PEB. Aquí també comptem amb una certa diversitat de concrecions, per bé que sovint basades en un model organitzatiu bastant estàndard en el cas dels PEC, i en un altre en el dels PEB. Així, de l'apartat metodològic podem anticipar dues conclusions generals. La primera és que hi ha un important decalatge entre els objectius i la planificació de l'organització, de la metodologia, etc., i el seu funcionament i resultats. La segona és que les experiències amb resultats més positius tant en desenvolupament com en resultats corresponen a aquells municipis i barris que han adaptat el model general a les seves realitats i necessitats.

2.2.1. ORGANITZACIONS TEMPORALS

2.2.1.1. Dues fases: el PEC I i el PEC II

A partir dels PEC analitzats i amb el suport d'altres fonts documentals,²⁰ podem veure que la diferenciació entre aquestes fases, PEC I i PEC II, ens ajuda a comprendre diverses dimensions del procés.

20. X. FINA (2003), *Els projectes educatius de ciutat. Una anàlisi comparativa*, Barcelona, IMEB, i els documents PEC de les tretze ciutats i barris estudiats.

1. El PEC I és, de fet, el que d'entrada s'havia conceptualitzat com a projecte educatiu de ciutat. I acostuma a estructurar-se entorn de les subfases següents (amb les lògiques aportacions de cada municipi a escala de difusió i xerrades, debats, etc.):

- a) Aprovació del projecte PEC en el ple municipal.
- b) Presentació o presentacions del projecte a la ciutat.
- c) Realització d'un estudi diagnòstic sobre la realitat educativa del municipi.
- d) Constitució de diferents òrgans i espais del PEC: nucli impulsor, assemblea del PEC, consell directiu, secretaria tècnica..., amb les diverses variants nominals, organitzatives i metodològiques.
- e) Activitats i fòrums paral·lels: web, xerrades i debats, grups específics (infants, joves, gent gran, mestres...), etc.
- f) Grups de treball o debat que acorden propostes per millorar l'educació a la ciutat sobre la base del diagnòstic i els seus coneixements.
- g) Jornada de retorn i debat del document final.
- h) Document PEC que aprova el ple de l'ajuntament.

2. El PEC II. Podem entendre el PEC II com la voluntat d'alguns municipis d'aprofitar els resultats substantius i relacionals d'un projecte que teòricament deia que havia de ser cíclic, però que no deixava gaire clares les seves vies de continuïtat i de sostenibilitat. Això explica el «buit» que han trobat tots els municipis que, una vegada acabat el PEC I, han pretès anar més enllà. En aquests casos no és estrany que es plantegi una certa situació d'*impasse*, d'incertesa sobre com organitzar de manera sostenible la continuïtat del PEC. I aquest és l'esforç en què, de maneres ben diverses, han anat treballant els diversos municipis que continuen amb el PEC II. Els diferents municipis amb PEC II engegat o en procés d'estructuració comparteixen algunes característiques comunes:

- És un projecte o «pla d'acció» pensat a mitjà i llarg termini.
- Busca establir mecanismes i processos sostenibles en el temps de col·laboració ajuntament - societat civil.
- Habitualment treballa de manera continuada amb les entitats i de manera puntual amb la ciutadania en general, sense excloure altres formes i espais de trobada.
- Els diversos PEC II acostumen a treballar més en una lògica de cooperació mútua (espais de trobada que cerquen la creació de sinergies) que no pas «clientelar» (esperar a veure què demana la ciutadania).
- I, per tant, acostumen a patir menys la síndrome de la «Carta als Reis Mags»²¹ de què alguns projectes educatius, en la seva primera part, han pecat.

2.2.1.2. Les temporalitats dels PEC

Un cop d'ull a la informació que ofereix el quadre explicatiu 5 permet constatar que la gran majoria dels PEC, almenys en la seva primera fase, s'han dut a terme en una durada d'entre dotze i trenta mesos. No en coneixem cap que hagi durat menys d'un any, mentre que, en canvi, hi ha experiències d'alguns que formalment s'han mantingut dins del PEC I diversos anys. Però en aquests casos cal advertir que al llarg d'aquest temps han anat incorporant elements que hem classificat sota l'epígraf de PEC II: és a dir, s'han mogut des del principi en una lògica de projecte a mitjà i llarg termini, amb espais sostenibles de trobada i cooperació ajuntament-entitats, etc. Aquests «casos mixtos» fan que, com sempre, la validesa de la nostra anàlisi i de les nostres categories se situï en un pla clarament indicatiu i no pas d'exactitud.

Quadre 5. La temporalitat dels PEC

Nombre de PEC I que hagin durat entre un any i un any i mig (18 mesos) (sobre 13)	5 (Sabadell, Terrassa, Mataró, Granollers i Mollet)
Nombre de PEC I que hagin durat entre un any i mig (18 mesos) i 30 mesos (dos anys i mig) (sobre 13)	6 (Barcelona, Reus, Sant Cugat, Rubí, Trinitat Nova, la Mina)
Nombre de PEC I que hagin durat més de 30 mesos (dos anys i mig) (sobre 13)	2 (Santa Coloma de Gramenet, Pallejà)

21. Q. BRUGUÉ i M. JARQUE (2002), «Los planes estratégicos de ciudad», a I. BLANCO i R. GOMÀ (coord.), *Gobiernos locales y redes participativas*, Barcelona, Ariel.

Ciutats que ja han iniciat el PEC II o estan a punt de fer-ho (2005)	4 Barcelona (Pla d'actuació 2003-2007) Terrassa (TPEC II: 2005-2007) Granollers (Inici PEG II: 2005) Rubí (PECR II: 2005-2007) Trinitat Nova (continuïtat PEB).
---	--

Font: elaboració pròpia (gener 2004).

2.2.2. ELS DIAGNÒSTICS EDUCATIUS

Ens aturem en aquest punt a fer un breu repàs als diferents usos que els PEC i els PEB han fet del diagnòstic social i educatiu, una de les peces més habituals en els primers moments de partida dels PEC. Proposem fer aquesta anàlisi partint de quins han estat el plantejament, els objectius, els usos i els moments dels diagnòstics dins dels diferents projectes educatius de ciutat i de barri.

2.2.2.1. El diagnòstic generalista (PEB i alguns PEC)

En el cas dels dos projectes educatius de barri analitzats, ambdós inscrits en el marc d'un pla de desenvolupament i de transformació més ampli, sempre es parteix d'un diagnòstic previ. I és precisament del diagnòstic comunitari «generalista» i de la detecció de les diferents necessitats del barri d'on sorgeix la iniciativa de fer el PEB. Així, el PEB té per mandat abordar aquelles necessitats i reptes que han emergit en el diagnòstic participatiu fet en el marc del pla global de barri. Això mateix ha passat en algunes ciutats on el PEC és fruit d'un mandat o d'un encàrrec sorgit d'un diagnòstic més o menys participatiu en el marc d'algun projecte transversal com pot ser el pla estratègic de ciutat. Així, també en algunes ciutats, el projecte educatiu té la seva gènesi en un diagnòstic de la ciutat. En aquests casos, tant de PEB com de PEC, el diagnòstic inicial s'acostuma a utilitzar ja com a anàlisi general del territori, tot i que després pugui ser complementat amb estudis educatius més específics.

2.2.2.2. El diagnòstic de reforç (PEC)

En els PEC realitzats fins al moment, el paper del diagnòstic acostuma a ser diferent del que es planteja en el marc dels PEB. La característica constant en la major part dels casos és que el plantejament del PEC ha estat planificat prèviament a la realització d'un diagnòstic socioeducatiu que en reclami la posada en pràctica. Per tant, és un model, almenys formalment, invers a l'anterior. Ja sigui com a encàrrec del consell escolar municipal (CEM), com a opció d'alguna regidoria, com a demanda d'algun grup de mestres i educadors, etc., el PEC sempre és el marc dins del qual, a posteriori, es plantejarà una diagnosi socioeducativa amb diversitat metodològica.

Opció 1. Parlaríem d'aquells casos en què no es realitza un diagnòstic socioeducatiu com a tal, com a procés o part independent dins del PEC. De fet, les tasques de recollida i contrast d'informacions aquí són circumscrites al treball dels grups de debat planificats, des d'un doble vessant:

- Són els mateixos grups els que «elaboren diagnòstic». Per exemple, s'organitzen unes primeres sessions de treball i aportacions sobre la base del model DAFO.
- En l'àmbit tècnic es recullen algunes dades (referents al municipi, a experiències d'altres ciutats...) amb l'objectiu d'enriquir i donar més profunditat a les anàlisis i propostes dels grups de debat.

Opció 2. Aquí fariem referència a aquells casos en què ja hi ha un diagnòstic socioeducatiu com a tal, com a procés independent dins del PEC. Els objectius de la diagnosi també van molt encarats a enriquir la informació dels grups de debat, però, alhora, aquest diagnòstic ja forma part explícita del document PEC. En aquests casos, qui realitza el diagnòstic pot ser l'equip extern d'assessorament (en els casos en què n'hi ha hagut), el nucli impulsor o un grup de tècnics de l'ajuntament. I aquest diagnòstic també s'ha fet a partir de diferents dinàmiques:

- Un contacte més planificat i estructurat amb entitats, grups, persones i espais de participació diversos (consells sectorials, altres espais participatius de la ciutat, etc.), amb el doble objectiu de recollir dades d'informants clau i d'activar la participació.

- S’han recollit dades sociodemogràfiques i educatives del municipi, amb la voluntat d’estructurar el que podem anomenar un *mapa de recursos i realitats educatives*.
- També s’han donat altres dinàmiques que aportaven elements d’informació, diagnosi i activació de la participació d’una manera «informal»: cicles de xerrades, exposicions, debats, web, etc.

2.2.3. ORGANIGRAMES

Val a dir que, a escala organitzativa, els diferents PEC analitzats són més diversos en la nomenclatura que no pas en les funcions que han atorgat als diferents òrgans creats. Així, més que no pas comparar noms, el quadre explicatiu 6 descriu les seves característiques habituals sota un nom comú i sobre la base de l’espai funcional general ocupat (òrgans de participació, gestió i avaluació).

Quadre 6. Organigrames habituals

<i>Ubicació funcional</i>	<i>Nom més comú de l'òrgan</i>	<i>Altres noms</i>	<i>Descripció de la funció</i>
Participació	Consell general	Consell plenari Consell participació ciutadana	Òrgan consultiu del PEC format per diverses persones expertes en diversos àmbits vinculats amb el PEC, o format per diverses entitats i persones de la ciutat
	Grups de treball	Grups de participació Tallers participatius Comissions de treball Taules de debat	Grups de debat sobre els diferents eixos del PEC amb l’objectiu de formular propostes i plans d’actuació
	Plenari	Sessió conjunta Fòrum Consell del PEC Consell plenari	Espai de debat «substantiu» format per entitats i persones membres del PEC o que hi estan vinculades
Participació/Gestió	Nucli impulsor	Comissió assessora Equip impulsor Grup promotor Comissió tècnica (més director) Nucli impulsor tècnic	Espai tècnic, d’entitats i ciutadà que impulsa, difon i promou el PEC, així com de l’assessorament extern, si n’hi ha
Gestió	Consell directiu	Consell assessor Nucli impulsor Comissió permanent Espai de seguiment	Espai polític i tècnic de direcció del PEC (presència política, tècnica i del director, així com de l’assessorament extern, si n’hi ha)
	Oficina tècnica	Equip tècnic Secretaria tècnica Comissió tècnica Nucli impulsor tècnic Secretaria PEC	Espai tècnic, administratiu i de secretaria del PEC. Amb presència de l’assessorament extern si n’hi ha
	Comissió interdepartamental	Comissió coordinadora Comissió permanent municipal	Espai d’informació i coordinació de les diferents àrees de l’ajuntament, així com amb altres plans transversals
Seguiment i avaluació	Observatori PEC	Observatori de la realitat educativa	Observatori del PEC i de la realitat educativa de la ciutat

Font: elaboració pròpia

Podem veure que la majoria dels espais organitzatius descrits han estat creats *ad hoc*, tot i que en alguns municipis han aprofitat estructures ja existents, però els han donat una nova perspectiva.

2.2.4. ELS PROCESSOS PARTICIPATIUS

Seguidament, i fent un exercici de modelització, proposem caracteritzar cinc tipologies de PEC segons el seu plantejament participatiu. Novament cal advertir que cada model resultant necessàriament simplifica la realitat, redueix complexitats. Tanmateix sí que permet ordenar distàncies i proximitats, semblances i diferències entre uns i altres processos. El quadre explicatiu 7 exposa aquest exercici.

Quadre 7. Models PEC segons el tipus de participació

Models de PEC segons el plantejament participatiu	Característiques del procés participatiu
<i>Participació formal</i>	<p><i>Durada:</i> 12-18 mesos (moment) <i>Metodologia:</i> tancada des del principi <i>Mecanismes participatius:</i> grups de treball o debat <i>Participants:</i> entitats i ciutadans vinculats a la comunitat educativa ampliada <i>Clausura:</i> acaba amb la presentació del document PEC <i>Paper de l'ajuntament:</i> decisor i gestor del PEC</p>
<i>Participació formal ampliada</i>	<p><i>Durada:</i> 12-18 mesos (moment) <i>Metodologia:</i> tancada des del principi <i>Mecanismes participatius:</i> grups de treball o debat, cicle de xerrades, pagina web, altres. <i>Participants:</i> entitats i ciutadans vinculats a la comunitat educativa ampliada <i>Clausura:</i> una vegada feta la presentació del document PEC (PEC I), es busquen formes de continuïtat, encara per definir <i>Paper de l'ajuntament:</i> decisor i gestor del PEC</p>
<i>Espai de trobada</i>	<p><i>Durada:</i> continuïtat en el temps (procés) <i>Metodologia:</i> tancada durant el procés PEC I. Després, metodologies adaptables al llarg del temps <i>Mecanismes participatius PEC I:</i> grups de treball o debat, web, xerrades, altres. PEC II: taules d'entitats, treball sectorial, actes i jornades anuals, espais de treball ajuntament-entitats, etc. <i>Participants:</i> entitats i persones a títol individual pertanyents als àmbits que es volen tractar <i>Clausura:</i> una vegada feta la presentació del document PEC (PEC I) s'engeguen diferents espais de trobada, coordinació i cooperació ajuntament-entitats. <i>Paper de l'ajuntament:</i> decisor i gestor del PEC. Voluntat en el PEC II d'un procés d'autonomia del projecte</p>
<i>Eina de dinamització social i cultural</i>	<p><i>Durada:</i> continuïtat en el temps (procés) <i>Metodologia:</i> marcada durant el procés PEC I. Després, metodologies adaptables al llarg del temps <i>Mecanismes participatius PEC I:</i> grups de treball o debat, web, xerrades, trobades amb entitats, espais de dinamització de la ciutat, etc. PEC II: treball sectorial, actes i jornades anuals amb entitats, espais de treball ajuntament-entitats, etc. <i>Participants:</i> entitats i persones a títol individual pertanyents als àmbits que es volen tractar <i>Clausura:</i> al llarg de tot el procés PEC I, ja s'engeguen diferents espais de trobada, coordinació i cooperació ajuntament-entitats <i>Paper de l'ajuntament:</i> gestor del PEC. Treball amb entitats, escoles, etc. Voluntat en el PEC II d'un major procés d'autonomia del projecte</p>
<i>Eina de transformació social (en el marc d'un projecte de dinamització cultural [PDC])</i>	<p><i>Durada:</i> continuïtat en el temps (procés) <i>Metodologia:</i> el PEB neix del diagnòstic comunitari del PDC. PEB com a eina d'un procés més ampli de transformació social <i>Mecanismes participatius:</i> tallers, grups de treball o debat, web, xerrades, trobades amb entitats, treball sectorial, actes i jornades anuals amb entitats, etc. <i>Participants:</i> entitats i persones a títol individual pertanyents als àmbits que es volen tractar <i>Clausura:</i> PEB va lligat al PDC, per tant hi ha moments d'obertura i de tancament, però no se'n preveu la clausura <i>Paper de l'ajuntament:</i> un actor més, un projecte portat per algun ens que gestiona la transformació del barri (associació de veïns, consorci, etc.). Hi participa com a ajuntament, com a serveis socials, etc.</p>

Font: elaboració pròpia

2.2.5. ASPECTES METODOLÒGICS QUE CAL DESTACAR

Després d'analitzar els diferents ritmes i estructures organitzatives que han seguit els PEC, resumim en aquest darrer apartat algunes incidències metodològiques cospades en el decurs del treball de camp i que aporten informació certament valuosa a l'hora de comprendre les semblances i les disparitats entre els processos PEC analitzats. En aquest mateix sentit, presentem pistes i particularitats que han de tenir presents aquelles ciutats que es plantegen l'inici d'un PEC o el seu replantejament.

2.2.5.1. Aspectes previs: pensar el PEC

- Hi ha ciutats que han posat de bell antuvi límits a l'abast del seu PEC (edats, temes, col·lectius, etc.).
- Alguns municipis grans s'han plantejat la possibilitat de fer «projectes educatius territorials» per facilitar la participació, la proximitat i el compromís.²²
- Alguns municipis han plantejat el PEC des del principi com un projecte que ha de combinar, alhora, reflexió i accions.
- En algunes ciutats, el fet de no haver aconseguit un cert consens previ amb les entitats ha generat importants reticències i resistències.
- Algunes experiències han treballat i concretat des del principi què oferiria el PEC «a canvi» de la participació de les entitats i ciutadania.
- Els PEC tenen una dinàmica diferent des del seu plantejament pels elements de context: barri, en el marc d'un PDC, etc.

2.2.5.2. Aspectes de procés: fer el PEC

- En alguns municipis s'han fet desenes de presentacions sectorials, temàtiques i territorials per tal de fer partícips el màxim nombre d'entitats i persones des del principi del projecte.
- En algunes ciutats s'ha treballat de manera molt especial el contacte i la informació amb totes les àrees de l'ajuntament, tant a escala política com tècnica. Tot i que el treball transversal és molt complex, sovint s'han aconseguit desactivar moltes discrepàncies i reticències.
- Per contra, en diversos municipis ha estat impossible el contacte i la col·laboració entre algunes àrees de l'ajuntament.
- També hi ha hagut dificultats en diverses ciutats perquè certes entitats esportives, culturals, etc., encaixessin i acceptessin el seu rol educatiu.
- En algun municipi, en el marc dels grups de treball o debat, s'ha expressat la dificultat per «equilibrar» el pes del paper dels experts i de la ciutadania.
- La definició del treball per eixos ha facilitat l'estructuració i la concreció del PEC en les diverses ciutats i pobles.

2.2.5.3. Aspectes de retorn i de futur: continuar el PEC

- Algunes ciutats s'han limitat a fer un retorn institucional, cosa que ha dificultat qualsevol proposta d'engegar el PEC II.
- Com hem vist, moltes ciutats han viscut una gran incertesa sobre com continuar el PEC després de la primera fase. La manca de referents teòrics i pràctics dificulta enormement aquesta empresa.

22. A hores d'ara no coneixem cap cas en què aquests plantejaments hagin estat efectivament duts a la pràctica.

2.2.6. PRIORITZACIONS SUBSTANTIVES

2.2.6.1. Els eixos temàtics

Aquí s'exposa quins han estat els temes i eixos substantius que han emmarcat les sessions de debat dels grups de treball, a partir de les quals generalment s'ha intentat avançar cap a la concreció de línies específiques d'actuació. El quadre explicatiu 8 recull aquesta informació.

Quadre 8. Els eixos dels grups de treball

<i>Eixos educatius tractats en el PEC (grups de treball)</i>	<i>Nombre de grups de treball*</i>
Escola-ciutat, oferta del sistema educatiu, èxit escolar i professorat	12
Cohesió social, exclusió-inclusió, integració	4
Educació permanent i formació continuada; educació d'adults; transició escola-treball, FP	6
Universitat	2
Patrimoni, memòria, arts i cultura	2
Lleure i esport	8
Espai urbà, territori i sostenibilitat	8
Universitat	2
Família	5
Petita infància (0-6 anys)	2
Menors (7-16 anys)	1
Joves, educació després dels 16 anys	2
Gent gran	1
Igualtat d'oportunitats, gènere i dones	3
Discapacitats i col·lectius desfavorits	2
Interculturalitat, immigració i diversitat	4
Participació, associacionisme i ciutadania activa, dimensió comunitària i social	5
NTIC, (in)formació, recerca, <i>mass media</i> i nova economia	5
Ciutat educadora: relacions socials, veïnatges, educació eix transversal identitat, etc.	3
Valors	6

* Sobre catorze PEC. Sense la Mina, encara sense GT, amb Sant Cugat i amb el PEC I i II de Barcelona.
Font: elaboració pròpia.

Pot constatar-se que, segons aquesta classificació, trobem almenys dinou eixos que s'han treballat en catorze PEC. Aquesta relativa diversitat ens fa reflexionar en dues línies. La primera és que, en el fons, els reptes i les dificultats de les ciutats que comparteixen territori no són gaire diferents. Des d'aquest punt de vista, allò problemàtic no seria que tothom repetís temes per als grups de treball, sinó que aquests temes no es contextualitzessin a les realitats concretes del barri o municipi. I, en segon lloc, lligant amb els primers apartats, creiem que la determinació dels temes dels grups de treball ha estat massa vinculada als interessos dels ajuntaments i, en massa casos, poc atenta a les inquietuds socials i ciutadanes del moment.

2.2.6.2. Organitzacions dels grups de treball

Vinculada a la configuració dels eixos de treball dels PEC, es formula l'organització dels grups o les comissions de treball, així com les seves metodologies de treball i funcions. Les fórmules més recurrents són:

GRUPS MIXTOS

Ha estat la manera més estesa de plantejar els grups de treball. S'hi barrejaven tècnics, persones d'entitats, i ciutadans i ciutadanes «no organitzats». Malgrat que la característica primordial és la diversitat de procedències dels participants, cal veure que també hi ha diferències en la manera d'organitzar els grups mixtos. Des d'estructures molt «laxes» amb només un moderador i una pregunta inicial que engegava un debat obert, fins a formes d'organitzar les sessions de treball amb moderadors, relators i amb qüestionaris semioberts que guiaven els participants de cada trobada. Així mateix, hi ha diversitat del nombre de trobades del grup de debat o treball. En diferents PEC s'han realitzat des de tres fins a sis sessions per grup.

GRUPS D'EDAT

En altres municipis, a part dels mixtos, s'han organitzat altres grups de treball, segons l'edat dels participants. Així, per exemple, s'ha demanat la participació del consell d'infants, que ha dedicat alguna de les seves sessions als temes del PEC. També hi ha hagut aportacions fetes des de grups classe, de la gent gran, de joves, etc. Tot això ha donat una major diversitat d'aportacions al PEC.

AGRUPACIONS «TEMÀTIQUES»

Algunes ciutats també han començat a plantejar el treball dels grups de debat sota epígrafs diferents als tradicionals. Així, Sant Cugat, Granollers, Pal·lejà o Trinitat Nova han fet agrupacions «temàtiques» sota epígrafs més generals amb l'objectiu de guanyar transversalitat en el seu plantejament. Així, per exemple, grups de debat com ara veïnatsges, la ciutat dels colors, dimensió comunitària, etc., busquen aquesta dimensió integradora del treball dins dels grups.

AGRUPACIONS «TRANSVERSALS»

Com veïem, alguns barris i municipis també han explicitat la voluntat de transversalitat dels grups de debat en el seu nom i plantejament. Però en altres municipis, tot i que han mantingut els epígrafs «clàssics» (família, lleure, món laboral, etc.), ens han comentat les dificultats per enquadrar alguns temes transversals en un grup concret. Per això pensem que aquesta evolució cap a una major consciència de la transversalitat de molts dels temes tractats en els PEC anirà trobant diferents formes d'expressió, sigui amb epígrafs que ja denotin aquesta transversalitat o bé amb plantejaments més globals des de formes tradicionals de grups de treball.

2.2.6.3. Algunes concrecions pràctiques: exemples

L'objectiu d'aquest darrer punt és el d'exemplificar les possibilitats de concreció pràctica atribuïbles als processos PEC. Altrament dit: qüestionant possibles acusacions generalitzadores a la naturalesa «poc pràctica i realista» dels PEC, l'experiència de diferents ciutats demostra que es tracta de processos que «poden servir d'alguna cosa», també en el terreny de la generació d'accions i programes d'intervenció. De fet, per omplir aquest apartat gairebé podríem agafar alguna experiència de cada ciutat i barri, ja que de tots els projectes, en major o menor grau, n'han acabat sorgint actuacions específiques. Hem optat per presentar una selecció de quatre experiències que són susceptibles d'il·lustrar una altra de les idees que ha estat recurrentment referida en el decurs de pàgines anteriors: la creixent varietat de plantejaments i d'actuacions concretes que sorgeixen dels PEC. Així doncs, les quatre propostes no pretenen acomplir cap criteri de representativitat, sinó més aviat ser només una mostra de la varietat d'actuacions que es poden impulsar des d'un PEC o PEB.

PROJECTE ÈXIT DE BARCELONA (PLA D'ACCIÓ 2004-2007)

El PEC de Barcelona es va engegar l'any 1998. Des del gener d'aquell any fins a l'abril de 1999 es van estar debatent les propostes, les reflexions aportades des d'àmbits molt diversos,²³ etc. Aquell any es va firmar un compromís, per part

23. PEC de Barcelona (1999), *Per una ciutat compromesa amb l'educació*, vol. I i II, Barcelona, IMEB.

de la societat civil i de les institucions públiques, d'impulsar els continguts proposats pel PEC a partir de set línies estratègiques. Aquest PEC I va començar a donar alguns fruits, com ara el que presentem, el programa ÈXIT. L'any 2003, es va voler donar un nou impuls al PEC amb una actualització del diagnòstic, dels continguts i de les estratègies de treball, elaborant el PEC II i el seu pla de treball per a tota la legislatura. Aquest Pla d'actuació 2004-2007 és el que acaba de publicar l'IMEB²⁴ i on es recull la continuïtat del programa ÈXIT. Inclou cinquanta-sis propostes d'actuació i n'hi ha moltes que ja han començat a engegar-se i altres que són només projectes. En podríem haver triat d'altres, però pensem que el programa ÈXIT és representatiu de tot el treball dels PEC de Barcelona i, com hem vist, de la major part dels PEC al voltant dels temes escolars i la seva relació amb la comunitat.

La voluntat del programa ÈXIT²⁵ és aconseguir disminuir les taxes d'absentisme i de «fracàs escolar», fomentar una escolaritat amb continuïtat per a tot l'alumnat i arribar, *de facto*, a una escolarització fins als divuit anys, sigui quin sigui l'itinerari acadèmic seguit. Això es fa a partir del treball en dos dels moments clau de l'escolarització: el pas de primària a secundària i en el segon cicle de l'ESO. Per dur a terme el projecte, a més de les escoles, es treballa amb les famílies, els recursos del territori, les entitats socioculturals i de lleure del barri, així com amb empreses i el món comercial. Els resultats fins al moment són positius i esperançadors. Tant és així que, des del Pla d'acció del PEC 2004-2007, el programa ÈXIT es complementa amb dues actuacions vinculades que s'engeguen ara. La primera és dins el projecte ÈXIT-SmartCities, que pretén treballar l'ús de les TIC com a eina per a la millora dels processos d'aprenentatge, i la segona és el Fòrum per a l'Èxit Escolar. Aquest fòrum és un grup de treball dedicat a la definició de prioritats, criteris de treball i seguiment de totes les actuacions encaminades a aconseguir «l'èxit escolar per a tothom, un orgull de la ciutat».

LA FIRA D'ENTITATS DEL PEP (PROJECTE EDUCATIU DE PALLEJÀ)

Si hem triat el programa ÈXIT per la seva relació entre el món escolar i la comunitat, la proposta engegada a Pallejà té a veure amb el que podem anomenar la *dinamització social i cultural d'un poble o ciutat*. El Projecte educatiu de Pallejà (PEP) es va iniciar l'any 2000 amb dos objectius que calia aconseguir alhora. D'una banda, es volia treballar l'educació al poble de manera més coordinada i oberta, i aconseguir implicar més la societat civil. Però, alhora, es pretenia que fos una eina de dinamització social i cultural del poble des del primer moment. Així, d'aquest desig que des del principi el PEP esdevingués un espai de treball pràctic i concret, va sorgir la Fira d'Entitats del PEP.²⁶ Aquesta Fira, que se celebra des de fa tres anys, busca que tota la ciutadania, la de sempre i la molta que ha arribat al poble en els darrers anys, tingui al seu abast de manera clara i agrupada tota l'oferta d'activitats i entitats que hi ha al municipi. Així, cada any, les entitats, les escoles, els consells, etc., tenen un aparador on explicar les seves activitats i propostes a tothom. Fins al moment, la Fira ha esdevingut un punt ineludible de trobada cada principi de curs, on, a més, es presenta la guia actualitzada d'entitats i activitats per a aquells nou mesos.

La Fira d'Entitats del PEP mostra de manera clara com els objectius plantejats en molts PEC de millorar el coneixement entre entitats, millorar les relacions socials del poble, proporcionar informació de les entitats i activitats..., són possibles des de la voluntat tècnica, política i ciutadana de construir conjuntament projectes concrets. En termes generals, abans detectàvem decalatges importants entre els discursos i les pràctiques, perquè el model estàndard de PEC genera primer un temps de debat i deixa per «després» la possibilitat d'actuar. Pallejà, amb aquesta i altres actuacions de coordinació, demostra que els PEC poden esdevenir projectes a mitjà i llarg termini si aconsegueixen un criteri central de tota participació: la utilitat del projecte des del primer dia.

ESPLAI EL DESVÁN. PEB DE TRINITAT NOVA

A través del programa ÈXIT i de la Fira d'Entitats de Pallejà hem vist actuacions sorgides del PEC que graviten sobre els eixos escola-comunitat i dinamització sociocultural. A través del PEB de Trinitat Nova podem veure un exemple d'actuació vinculada al lleure educatiu i a l'educació social en sentit ampli. El Projecte educatiu de barri de Trinitat Nova²⁷ es va gestar dins del marc del Pla de desenvolupament comunitari (PDC), que està funcionant des de 1997. Aquell any es realitza el diagnòstic del barri que posa l'educació com un dels grans dèficits de Trinitat Nova i una de les causes del deteriorament i abandonament del barri per part dels joves. Així, des de 1998 i en paral·lel al PEC de Barcelona, es forma una comissió socioeducativa dins del PDC, que és la que va anar bastint el Projecte educatiu de barri i les seves propostes, que es van concretar en el Pla d'acció 2000-2002. En aquest Pla d'acció hi havia dos grans objectius:

24. PEC de Barcelona (2004), *Pla d'acció PEC 2004-2007*, Barcelona, IMEB.

25. <<http://www.exit-smart.org>>

26. <www.palleja.net>

27. <www.pangea.org/trinova>

- 1) Generar processos d'implicació i participació en la millora de l'educació del barri.
- 2) Dur a terme actuacions que millorin la qualitat educativa del barri.

Dins del segon objectiu figuraven cinc grans eixos de treball:

- a) Increment de la coherència de l'educació reglada
- b) Accions a favor de l'èxit escolar
- c) Desenvolupament de valors educatius compartits
- d) Suport educatiu a les famílies
- e) Potenciar l'educació no formal i informal al territori

Cadascun d'aquests eixos obria diverses línies d'acció concretes. Així, en el darrer dels eixos de treball (educació no formal) es volia potenciar el Centre d'Esplai El Desván. Aquest centre de lleure infantil ja existia des de 1994, però la seva tasca estava molt vinculada a l'assistència, a la prevenció de drogodependències i molt tancada al seu entorn. A partir del PEB, El Desván es redimensiona com a esplai i amplia les seves activitats i el nombre de participants, incorpora professionals educatius, s'obre als infants amb cultura més «de carrer», que tradicionalment havien quedat exclosos de les propostes de lleure educatiu més estructurat. I, sobretot, s'obre al projecte del barri: incrementa la relació amb les famílies, amb les escoles, amb serveis socials, amb altres entitats del barri i districte, etc. Així, a través del PEB, El Desván passa de ser un esplai voluntari amb quaranta infants, a ser un espai educatiu diari que treballa a l'espai públic, que ha contactat amb molts dels col·lectius amb menys recursos, que dóna suport a les AMPA, que fa propostes de canvi de currículum a les escoles, que ofereix programes d'escolarització compartida i de matriculació conjunta, que ha aconseguit professionalitzar alguns educadors, etc.

Amb aquest exemple hem volgut posar de manifest dues constatacions. La primera remet a com des de diferents PEC i PEB es poden treballar tots els aspectes educatius no formals amb resultats molt positius per al territori. La segona, vinculada a la reflexió sobre la necessària «practicitat» del PEC, permet veure com a Trinitat Nova no han volgut començar de zero, sinó que han aprofitat un recurs prèviament existent. Així, el treball des del PEB ha permès donar una nova dimensió al lleure educatiu i ha deixat enrere una posició assistencialista i autocentrada, per transformar El Desván en un recurs educatiu de primer ordre al barri.

INTERVENCIÓ ARTÍSTICA DELS JOVES EN L'ESPAI PÚBLIC. PEC DE GRANOLLERS

En les tres experiències anteriors hem vist actuacions sorgides dels PEC que treballen els eixos d'escola-comunitat, de dinamització sociocultural i de lleure educatiu. A partir del PEC de Granollers podem veure que des dels projectes educatius de ciutat i de barri també es poden impulsar actuacions dirigides a franges d'edats i col·lectius específics. Des del PEG es planteja la proposta que els alumnes de batxillerat artístic de la ciutat facin una intervenció artística en l'espai públic. La idea és impulsar una intervenció artística al carrer en el marc de la programació d'una associació cultural que tracta sobre Dalí. Així, s'ha proposat al departament de batxillerat artístic de l'IES Celestí Bellera que faci una proposta d'acció artística que tindrà el suport de diferents artistes de la ciutat.²⁸

Podem veure com, en aquest cas, d'alguna manera, el PEG s'ha convertit en l'impulsor i el «productor» d'una iniciativa cultural i educativa on participen l'Ajuntament, cedint i preparant el carrer i la plaça per a la intervenció; un grup d'artistes de la ciutat, donant suport; l'associació cultural, que és la que dóna el marc artístic de l'acció amb un cicle sobre Dalí i el surrealisme, i, evidentment, els i les alumnes de l'IES, que són els que protagonitzen l'actuació al carrer. Creiem que és una bona mostra de com els PEC poden esdevenir, també, impulsors d'accions educatives i culturals que, protagonitzades per un col·lectiu concret, impliquin diversos actors i generacions de la ciutat.

DUES REFLEXIONS FINALS

Ja per acabar, i abans de passar al darrer apartat on proposem una avaluació global dels PEC, presentem un parell d'idees com a conclusions. La primera és que cal relativitzar una idea expressada per moltes de les persones entrevistades: la sensació que els PEC no han servit per a res. Aquesta percepció ha de ser presa en la seva justa mesura. Si bé és cert que els PEC no han estat el gran revulsiu de les ciutats que algunes aproximacions teòriques

28. <<http://www.bellera.org/bat2art/0405/interv1/el9nouint.html>>

preconitzaven, tampoc no és certa la sentència que afirma que han fracassat des del punt de vista de les seves aportacions substantives. En tot cas, fóra més oportú concloure que, sovint, els PEC han estat instruments poc o mal aprofitats. Inversament, i com hem volgut mostrar amb el relat d'aquestes quatre experiències, en cas que siguin òptimament aprofitats, poden esdevenir projectes amb un potencial transformador significatiu de la realitat social i educativa.

La segona idea, expressada ja amb anterioritat, remet al binomi uniformitat-diversitat dels PEC. El repàs d'aquests quatre exemples també permet observar com cada PEC ha anat adequant un procés de contextualització i d'apropiació específica d'un model i d'uns principis estàndards. Creiem que aquest és un procés summament positiu. Només en la mesura que cada PEC esdevingui el projecte concret que cada ciutat i barri necessita, podrà ser el revulsiu transformador que pretén esdevenir.

3. Balanç, pistes i conclusions

En aquest darrer apartat, fem un balanç general d'allà fins on han arribat els PEC i els PEB estudiats. En la mesura que ha estat pretensió d'aquest exercici de recerca situar una descripció interpretativa útil, aquí també derivem unes darreres reflexions i algunes pistes generals de reflexió per a aquells municipis interessats a iniciar o donar continuïtat a un PEC.²⁹

3.1. En síntesi: els punts forts i els punts febles dels PEC

Tot i que al llarg d'aquest text ja hi hem anat fent referència, creiem que és important fer un esforç final de sistematització dels resultats dels PEC. A tall d'introducció, ens referim a l'avaluació que se'n feia en el llibre de Blanco i Gomà³⁰ a partir de cinc ítems.³¹ Així, consideraven que els PEC eren:

- a) *Potents pel que fa a la innovació conceptual.* És a dir, que tenen una capacitat important per repensar les realitats des de noves perspectives. En aquest cas, des de la perspectiva de la ciutat educadora.
- b) *Moderats en l'impuls de xarxes de capital social.* Implica que el seu potencial de construir xarxa social, de relacionar diversitat d'actors i crear i/o reforçar les xarxes de relació no ha estat, a la pràctica, gaire aprofitat.
- c) *Amb una profunditat participativa mitjana.* Podem dir que la capacitat dels PEC per despertar energies i voluntats participatives de diversos sectors ha estat moderada.
- d) *Amb una transversalitat limitada.* Aquí topem amb una contradicció en els propis plantejaments dels PEC: d'una banda, teòricament és clar que tota la ciutat educa, però, de l'altra, sabem que tots els elements «estructurals» (urbanisme, hisenda, etc.) representen espais de poder difícilment modificables. Per tant, els PEC, tot i que tenen una vocació de transversalitat i de globalitat important, s'han trobat limitats en el seu abast real.
- e) I, finalment, *amb uns rendiments substantius baixos.* Aquest esdevé, segurament, un dels principals problemes dels PEC i de moltes de les experiències participatives a casa nostra.

3.1.1. ELS PRINCIPALS PUNTS FORTS

Comencem per fer un recull dels aspectes positius dels PEC que han estat destacats pels implicats en el procés:

I. Aspectes substantius

- El PEC com a projecte generador de projectes.
- Ha contribuït a posar l'educació a l'agenda municipal. I deixa a la ciutat un discurs educatiu més innovador i potent.

29. En el volum II es recullen aquestes reflexions i es desenvolupa i es concreta una proposta metodològica per a l'elaboració de PEC.

30. I. BLANCO i R. GOMÀ (2002), *Gobierno local y redes participativas*, Barcelona, Ariel.

31. L'avaluació es fa segons cinc dimensions (indicadors): *profunditat participativa* (és a dir, el grau de pluralisme, d'obertura i d'extensió participativa d'aquestes experiències), *transversalitat* (que es manifesta tant en els continguts com pel que fa a la xarxa d'actors implicats), *innovació conceptual* (que implica la capacitat de cada experiència de fer reflexionar i avançar les perspectives), *impuls de xarxes de capital social* (que fa referència a la capacitat dels processos participatius de generar dinàmiques de confiança, d'acord, d'intercanvi, de cooperació i participació dels diferents actors) i, finalment, *rendiments substantius obtinguts* (que implica el grau de transformació substantiva de les condicions concretes i reals de vida de la gent).

- Ha estat un document orientador de les polítiques educatives locals, una mena de «pla de mandat» en educació.
- En aquells municipis que han engegat el PEC II (i en alguns casos ja en el PEC I), el projecte esdevé una eina per tirar endavant accions concretes.
- Hi ha més entitats i persones conscients de la seva capacitat educadora.
- El PEC com a eina de debat sobre educació i sobre la ciutat.
- En alguns casos, ha obert el camí de coordinació escola-entorn.
- El PEC esdevé gairebé com una marca «ISO» de qualitat educativa que es pretén estendre a la ciutat.

II. Aspectes relacionals

- El PEC contribueix a un cert «canvi cultural» en les dinàmiques associatives de les entitats i de relació amb l'ajuntament.
- En alguna ciutat i barri el PEC ha contribuït a generar una dinàmica social més oberta i participativa.
- Ha estat un procés cohesiu i dinamitzador de diversos actors educatius de la ciutat, així com de la seva xarxa (nous espais de trobada, reforçament de les relacions, etc.).
- En aquells municipis que han engegat el PEC II (i en alguns casos ja en el PEC I), el projecte esdevé una eina per tirar endavant accions concretes.
- En alguns municipis, el PEC ha obert la porta a altres processos participatius.

3.1.2. ELS PRINCIPALS PUNTS FEBLES

I. Aspectes substantius

- En certs municipis hi ha la voluntat d'instrumentalitzar la «marca PEC» més enllà del treball concret que implica.
- Diagnòstics educatius fets amb poc rigor i poca participació.
- Dificultats a l'hora de concretar accions i propostes. Impactes substantius molt puntuals i limitats.
- La continuïtat del PEC i les seves propostes gairebé sempre depèn únicament de la voluntat de l'ajuntament.
- La poca durada d'alguns PEC (alguns fets amb «pressa» per raons de cicle electoral) i la no-continuïtat del procés porten a la frustració.
- Processos massa pendents de partidismes i electoralismes.
- Dificultats econòmiques per tirar endavant el procés i per implantar actuacions acordades. Manca de recursos humans i econòmics.
- Documents PEC massa «tecnocràtics».

II. Aspectes relacionals

- Dificultats per al treball transversal dins i fora de l'ajuntament. És complicada la implicació dels tècnics d'altres àrees municipals.
- Grans dificultats per arribar a la ciutadania no organitzada. Hi ha persones que parlen d'un «sostre de vidre» que no es pot trencar.

- Dificultats per fer arribar informació a la ciutadania.
- Participació «dels de sempre». Massa corporativa i d'entitats.
- Resultats molt ambigus des del punt de vista de creació de teixit i relacions socials (capital social) i de mobilització ciutadana i d'entitats.
- El PEC no ha estat el revulsiu de la «conspiració educativa»³² que s'esperava.
- El PEC viscut com a projecte de l'ajuntament. Dificultats per veure'l i «exercir-lo» com a projecte ciutadà. Excessiu lideratge de l'ajuntament.
- Grans dificultats per a la participació dels sectors econòmics i comercials.
- Alguns PEC amb excés de reunions acaben desgastant la participació.
- Dificultats per tenir en compte i, alhora, per fer participar altres administracions: Generalitat, Diputació de Barcelona, consell comarcal, etc.

3.2. Reflexions i pistes finals

En termes generals, podem concloure que els PEC suposen una oportunitat per treballar l'educació des d'una perspectiva transversal i transformadora, però que, a la pràctica, no han estat gaire aprofitats. És a dir, la distància entre un discurs teòric molt potent i els resultats de les experiències analitzades encara és gran. I aquest és, en definitiva, el gran repte dels PEC denominats de *segona generació* que s'han començat a engegar en el territori:³³ com es pot fer dels PEC un projecte realment operatiu i generador d'impactes concrets tant substantius com relacionals als municipis. Aquest és l'envit del segon volum d'aquest exemplar: concretar metodològicament una proposta de PEC que superi les limitacions expressades en aquest document i ofereixi nous camins per treballar l'educació a les ciutats.

Pel que fa als PEB, hem de dir que, gràcies al seu component de proximitat i al fet que, des del principi, persones i entitats vinculades al territori hagin decidit el seu disseny, concepció i desenvolupament (per tant, que els PEB s'hagin mantingut bastant al marge de consideracions partidistes), són projectes amb més capacitat generadora d'accions concretes i d'espais de treball.

3.2.1. LA RELACIÓ DELS PEC AMB LES NECESSITATS DELS MUNICIPIS

En un dels apartats anteriors hem comentat que el PEC havia estat utilitzat per intentar donar resposta a una o a diferents necessitats dels municipis. Així destacàvem el treball del PEC amb vista a:

- Coordinar i estructurar els diferents àmbits, espais i actuacions educatives de la ciutat. En aquest punt, l'experiència dels diagnòstics propositius (mapes educatius de ciutat) resulta molt il·luminadora (vegeu el punt 2.2. del Volum II). Així, el diagnòstic propositiu esdevé una proposta substantiva i metodològica per al desenvolupament del mateix PEC, emparada justament en l'exercici descriptiu anterior.
- Consensuar i proporcionar línies de treball educatiu a tota la ciutat.

32. Expressió utilitzada per Anna PETIT, Jaume BADOSA i Jaume MAMPEL en el seu capítol «Educación y escuela. El nuevo papel de la escuela dentro de una concepción educativa más amplia. Los proyectos educativos de ciudad y sus actores», a J. SUBIRATS (coord.) (2002), *Gobierno local y educación. La importancia del territorio y la comunidad en el papel de la escuela*, Barcelona, Ariel.

33. J. COLLET i S. GONZÁLEZ (2004), *Els projectes educatius de ciutat de segona generació*, Barcelona, Fundació Nous Horitzons. Per exemple els 3 PEC engegats amb el suport de la Diputació de Barcelona i sota la direcció de l'IGOP a Badalona, Viladecans i Santa Coloma de Cervelló en són un bon exemple.

- Col·laborar amb l'escola en la seva tasca educativa, fent un front comú amb els altres agents educatius de la ciutat: famílies, lleure, etc.
- Posar l'educació a l'agenda de la ciutat.
- Millorar les dinàmiques socials i participatives que estan en crisi per diferents motius.
- Fer del PEC o del PEB una eina de transformació social de realitats amb dificultats.

Així, creiem que l'estreta vinculació del PEC amb les necessitats socials i educatives més importants del municipi esdevé una de les pistes més importants de tot el treball que hem fet. Malgrat l'obvietat de l'afirmació, moltes de les iniciatives municipals en àmbits socials i educatius tenen poc a veure amb aquelles inquietuds i necessitats de la vida quotidiana de les persones i els col·lectius de la ciutat. Massa sovint els diferents estaments de la ciutat (polític, tècnic, associacionisme, etc.) esdevenen subsistemes amb unes dinàmiques i unes lògiques segregades, i «passen per alt» bona part de les necessitats educatives del dia a dia dels diferents col·lectius: infants, joves, dones, mares, pares, gent gran, persones amb discapacitats, nouvinguts, etc. El repte dels PEC, així com de qualsevol política pública, és el de ser realment útil a les necessitats de les diferents persones i col·lectius que conviuen al municipi.

I, per tal de ser útils a aquestes necessitats, els PEC haurien de començar pel que hem anomenat el *mapa educatiu de ciutat*, que és l'intent de fer una descripció aprofundida i exhaustiva sobre la realitat sociodemogràfica, escolar i educativa del municipi. En la construcció d'aquesta descripció intervé tant l'elaboració de dades objectives (mapa d'estructura social, mapa escolar i mapa de recursos educatius), com el recull de percepcions compartides (mapa de visions educatives). Aquesta proposta d'anàlisi de realitats i necessitats, sistematitzada en el segon volum, ja ha estat implantada en tres municipis al llarg del 2004 amb uns resultats molt pertinents.

3.2.2. L'ENCAIX DELS PEC EN UN NOU CONTEXT COMPETENCIAL

La segona pista d'aquest apartat final té a veure amb el nou panorama competencial que s'està dibuixant en aquests moments. Així, algunes de les necessitats que els primers PEC van buscar resoldre, han quedat o quedaran transformades pels canvis legislatius i competencials que ja s'han començat a implantar. Per tant, el repte en aquest àmbit per als PEC és doble.

D'una banda, cal articular la relació dels projectes educatius de ciutat amb altres iniciatives sorgides d'aquest nou context competencial i polític que va emergint. Així, la coordinació i les relacions sinèrgiques entre el PEC i les altres intervencions educatives amb perspectiva de territori (els plans educatius d'entorn [PEE], les oficines municipals d'escolarització [OME], els professionals LIC [llengua, interculturalitat i cohesió social], etc.) passen a ser una necessitat de primer ordre si es pretenen obtenir impactes i resultats concrets, tangibles i significatius. D'altra banda, en aquest nou context competencial, els PEC haurien de ser capaços de no perdre la seva «essència», allà on radica la seva singularitat i, per tant, el seu valor afegit: la perspectiva global de municipi. És a dir, la mirada educativa de la ciutat feta des del propi territori, entès, aquest, com un tot global.

3.2.3. LA PERSPECTIVA TERRITORIAL DELS PEC

Com dèiem, una de les particularitats de la perspectiva educativa del PEC sobre el municipi és el fet que la seva mirada surt des del mateix territori, surt «des de baix». Aquí podríem apuntar la gran vinculació que, segons el nostre parer, tenen els PEC amb la proposta de La ciutat dels infants.³⁴ Ambdues busquen mirar la ciutat «des de baix»: els PEC, des del territori concret i des dels processos educatius i socialitzadors que s'hi donen, i la proposta de F. Tonucci, des de la mirada i les necessitats dels infants, els més petits, els «menys importants», els més «baixets», com a mesura de la qualitat social i estructural i, per tant, educativa de la ciutat.

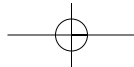
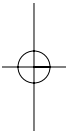
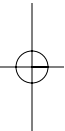
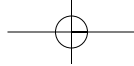
Juntament amb una concepció molt pertinent de l'educació, aquesta perspectiva integral i concreta de territori que busquen els PEC pot tenir un gran potencial, perquè és al territori on s'esdevenen tots els fenòmens que ens eduquen. Així, pensem que tenen coses a aportar un projecte que parteixi de les necessitats quotidianes de les persones i que cerqui donar-hi respostes des de l'espai concret on aquestes necessitats es donen, i un projecte que parteixi de la «territorialitat» de l'educació i que cerqui treballar-la amb els agents que conformen aquest espai físic i social que és la ciutat.

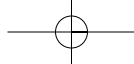
34. F. Tonucci (1996), *La ciutat dels infants*, Barcelona, Barcanova.

3.2.4. ELS PEC I LES NOVES CONCEPCIONS D'EDUCACIÓ

Per acabar, només cal recordar la pista que els PEC obren sobre l'educació. Una educació que no parteix exclusivament de l'escola ni de les altres institucions formatives, sinó que parteix primordialment de la ciutadania, en genèric, i de tots els seus «cognoms»: infant, jove, adult, mare, pare, nouvingut, persona amb discapacitats, gent gran, etc. Per tant, el PEC esdevé el projecte educatiu que la ciutat construeix amb els seus habitants i per als seus habitants. Un projecte que parteix de les diferents necessitats i dimensions de cada persona i de cada col·lectiu, i treballa per donar-hi resposta. Una resposta que, com també hem anat remarcant al llarg del text, només pot passar per la implicació i la participació dels mateixos ciutadans i ciutadanes. D'alguna manera, en la mesura que el model d'educacions «esborra» la separació educador-educand (i en el PEC tothom exerceix ambdós rols), en el model participacions caldria anar esborrant la divisòria clàssica entre «participadors» (els que «convoquen», preparen i «reben» la participació) i «participants», sense que això vulgui dir que es dilueixen les responsabilitats. Cadascú té les seves, segons les possibilitats d'actuació que té. Però creiem que precisament els primers responsables del benestar del municipi són els ajuntaments, que han de fer l'esforç per un treball conjunt amb tota la ciutadania.

Si no ho fem així, sempre hi haurà qui «va a participar» com qui «va a classe». Creiem que en el marc d'un PEC o d'un PEB aquests esquemes educatius i participatius no són pertinents. Al capdavant, pràctiques en aquesta línia són les que han acabat diluint la profunditat teòrica i participativa que s'havia elaborat al voltant dels PEC.

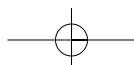
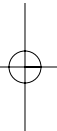
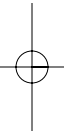

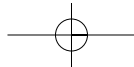
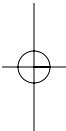
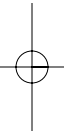
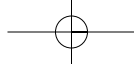

2a PART

Col·lecció Guies Metodològiques

**Els projectes educatius
de ciutat (PEC). Nova
proposta metodològica**

Introducció

D'ençà dels anys 1997 i 1998, anys d'inici dels primers PEC a Barcelona i Sabadell, es van anar fent públics alguns treballs que aprofundien en aquella innovadora proposta que eren els projectes educatius de ciutat (PEC).¹ Més tard, aproximadament des del 2001, han anat sorgint articles i estudis que busquen analitzar aquells PEC que ja estan en marxa amb un doble objectiu: fer balanç de les experiències i extreure'n idees i pistes per a les ciutats que volen començar aquest procés.²

El propòsit general d'aquesta publicació no és altre que el de continuar perfilant aquests camins. S'ofereix aquí un model de guia pràctica (i raonada) orientativa, una guia a manera d'ajut per a navegants, per a tots aquells municipis que es plantegen iniciar el desenvolupament d'un PEC o donar-li continuïtat. Cal, en aquest punt, explicitar que aquest exercici ha estat possible gràcies al recull de tres treballs previs:

- 1) El treball de Joan Domènech *Projectes educatius de ciutat*, publicat dins la col·lecció «Guies Metodològiques», núm. 3, Àrea d'Educació de la Diputació de Barcelona, de l'any 1998.
- 2) Les conclusions de l'estudi detallat de bona part dels diferents PEC i PEB (projecte educatiu de barri) que s'han engegat fins al 2004 a Catalunya. Aquest estudi —properament publicat dins la col·lecció «Estudis», de la Diputació de Barcelona— sintetitza una descripció útil de com, a la pràctica, s'han plantejat i han estat duts a terme bona part dels diferents PEC coneguts a Catalunya.
- 3) El treball dut a terme entorn dels projectes d'estudi pilot a les ciutats de Badalona, Viladecans, Santa Coloma de Cervelló i Sant Adrià de Besòs. Aquestes experiències pilot han estat dutes a terme per part dels membres de l'IGOP, coordinats per Joan Subirats (Badalona, Viladecans i Santa Coloma de Cervelló) i de l'equip d'Índic, coordinat per Óscar Rebollo (Sant Adrià de Besòs).

Finalment, cal destacar que aquest treball ha comptat, en tot moment, amb la col·laboració i el suport tècnic del Servei d'Educació de la Diputació de Barcelona.

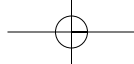
L'estructura que articula els continguts d'aquesta proposta metodològica s'organitza entorn dels tres apartats següents:

I. Marc conceptual. Es repassen els marcs, els contextos, els escenaris diversos que permeten donar sentit a l'emergència i el desenvolupament dels projectes educatius de ciutat. Parlarem de quins són els seus principals marcs de sentit, exercici que ens durà a ponderar un model de triangulació de tres conceptes clau: ciutat, educació i participació.

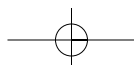
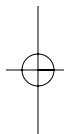
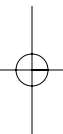
II. Escenaris competencials. En aquest apartat s'ubica el paper dels PEC entorn del possible adveniment de processos reals envers una segona descentralització de les competències educatives. És a dir, el debat sobre l'encaix dels PEC en els nous escenaris que s'obren al municipi en l'àmbit de la política educativa; un debat que s'aborda resseguint quatre àmbits bàsics d'atenció: els aspectes substantius, els aspectes operatius i de gestió, i els nous serveis i àmbits d'innovació.

1. J. DOMÈNECH (1998), *Projecte educatiu de ciutat*, Barcelona, Diputació de Barcelona; DIPUTACIÓ DE BARCELONA (1998), *Pensar la ciutat des de l'educació. Document del seminari Projecte educatiu de ciutat*, curs 1997-1998; DIPUTACIÓ DE BARCELONA (1999), *Les ciutats que s'eduquen*, Barcelona, Diputació de Barcelona.

2. J. BADOSA i A. PETIT (2001), «Els projectes educatius de ciutat» a J. SUBIRATS (coord.), *Educació i govern local*, Barcelona, CEAC; J. BADOSA i G. JAUMANDREU (2002), «Los proyectos educativos de ciudad. El caso de Cornellà», a I. BLANCO i R. GOMÀ (coord.), *Gobiernos locales y redes participativas*, Barcelona, Ariel; X. FINA (2003), *Els projectes educatius de ciutat. Una anàlisi comparativa*, Barcelona, IMEB; J. COLLET i S. GONZÁLEZ (2004), *Els projectes educatius de ciutat de segona generació*, Barcelona, Fundació Nous Horitzons; J. SUBIRATS (2004), *Quina educació per a quines ciutats?*, ponència presentada per la Diputació de Barcelona al Congrés Internacional de Ciutats Educadores de Gènova.

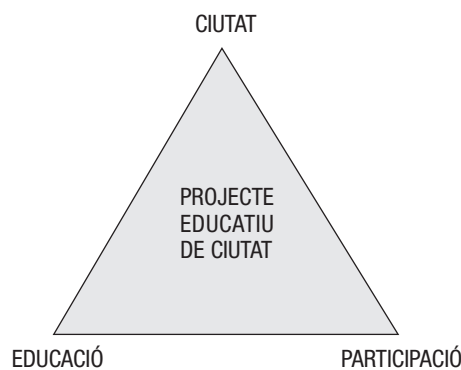
III. Metodologia DIBA de PEC. És pròpiament aquí on es proposa una metodologia guia d'elaboració i desenvolupament de PEC. Es divideix la seva exposició d'acord amb els quatre àmbits que assenyalen els processos necessaris que ha d'involucrar tot projecte educatiu de ciutat: 1) els plantejaments i les preguntes inicials; 2) el diagnòstic educatiu; 3) els continguts substantius, i 4) el desenvolupament participatiu del PEC. Sempre, això sí, en el marc de l'element de cautela següent: s'ha d'entendre aquesta proposta com un constructe metodològic flexible i necessàriament emmotllable a les realitats i els propòsits particulars de cada municipi.

1. El marc conceptual

El marc de referència teòrica dels projectes educatius de ciutat s'aixeca sobre un model de triangulació de tres conceptes clau: ciutat, educació i participació. Altrament dit, tots tres conceptes es converteixen en consideracions necessàries per al desenvolupament de qualsevol PEC. Seguidament, passem a situar breument el sentit com les actuals reconstruccions d'aquestes conceptes penetren la filosofia de fons dels PEC.

Figura 1. Model Ciutat, educació, participació

Font: elaboració pròpia

CIUTAT-educació-participació

Caldria situar la creació dels projectes educatius de ciutat en l'escenari dels grans canvis que han transformat molt profundament la nostra manera de viure i han generat inestabilitat i sensació de risc. De fet, a tota hora sentim parlar de flexibilitat o d'adaptabilitat mentre que, simultàniament, augmenta la pressió i la precarietat laboral d'homes i dones, aspectes, tots ells, que desestabilitzen les formes tradicionals d'estructuració familiar. D'altra banda, aquestes transformacions incorporen fortíssimes exigències de canvi cultural i de replantejament d'antigues certeses. No ens pot sorprendre, per tant, que davant d'aquesta situació l'educació es presenti com una mena de gran recurs que aparentment permet superar o aguantar millor aquesta dinàmica d'inestabilitat constant. I, alhora, no és estrany que aquest debat se centri, sobretot, en el marc de la ciutat, de la mà del replantejament dels seus valors estratègics com a actor educatiu, i que es qüestionin els principis i models de ciutat que volem. No en va la ciutat representa l'espai predominantment afectat per aquestes dinàmiques de canvi.

El futur dels municipis i dels seus ajuntaments passa per la capacitat d'ajudar a construir comunitats locals que, des de la seva identitat i la seva heterogeneïtat, treballin col·lectivament per assumir els reptes que se'ls plantegin, entenent i compartint que la societat que volem es comença a construir des dels municipis. Volem una ciutat que defensi la cohesió social, l'autonomia individual, que lluiti per la igualtat, que reconegui la diversitat i que vulgui, per tant, transformar una realitat i unes maneres de fer que molts cops no s'adiuen amb aquests valors. I avançar cap aquí requereix una comunitat local forta, amb sentit de responsabilitat col·lectiva, que tingui un ajuntament sòlid i legítimat. Un ajuntament que pensi en el futur haurà d'ajudar que aquest entramat social de grups i persones sigui cada cop més autoresponsable del que passa a la comunitat. Per tant, pensem que les relacions entre les comunitats locals i les seves institucions representatives han de basar-se, cada cop més, en els principis de coresponsabilitat col·lectiva i de participació ciutadana.

Els mecanismes representatius són, i seguiran constituint, l'eix de legitimació de les autoritats locals, però cada cop som més conscients que cal desenvolupar noves formes de participació i implicació ciutadana que permetin millorar l'eficàcia de l'acció pública, ampliar la legitimitat de decisions significatives per a la comunitat i acostar la gent a la complexitat de les decisions públiques. Educació i ciutadania es relacionen també en la necessitat que les comunitats locals entenguin, s'impliquin i participin en la complexitat de les decisions públiques i en la transformació social. I això ens

porta a la capacitat d'aquestes comunitats locals per debatre i decidir sobre el seu futur i els grans temes de la convivència col·lectiva i la cohesió social. Molts cops, la mateixa feblesa de recursos de les institucions municipals i la necessitat de respondre a les necessitats ciutadanes fan que l'àmbit públic local sigui més vulnerable a les pressions dels més forts. Si es connecta i es governa més amb la gent, es podrà decidir amb més força i eficàcia i es respondrà millor a les pressions i als interessos aliens.

En aquest sentit, les relacions entre polítiques locals i ciutadania han de saber aprofitar la proximitat com el gran valor de la comunitat local i de les seves institucions de govern. El govern local és i haurà de ser, més i més, el govern de la proximitat. En aquest sentit, el territori és, des de la perspectiva en què plantejem les coses, el marc en el qual situar problemes, recursos i implicació institucional i social. Si volem transformar la ciutat, això vol dir donar significació i buscar la força en el territori, en la visió conjunta que es pugui construir sobre el futur de la comunitat local, en la qualitat de vida que s'han d'impulsar col·lectivament, en el model de desenvolupament que es pacti tenint en compte les generacions futures i en les coresponsabilitats que es generen sobre l'espai públic local.

Ciutat-EDUCACIÓ-participació

Però parlar de ciutat és, també, parlar d'educació. Tota ciutat és un espai educatiu, i tots els seus habitants són agents educatius des del moment en què ens relacionem uns amb els altres. En aquestes relacions transmetem valors i actituds mitjançant la nostra manera de fer o de no fer. Com és evident, d'agents educatius, n'hi ha de molts tipus i de molts graus de significació. I cal tenir en compte el paper central de les institucions educatives en els processos formatius. I més quan en els darrers vint anys s'ha pogut anar constatant que les estructures familiars han anat fent-se més inestables i, com bé sabem, el treball s'ha fet, també, més insegur i menys capaç d'exercir funcions de formació i aprenentatge. Per tant, dos dels clàssics instruments de formació i socialització s'han afeblit significativament, mentre que hem vist com el rol que donem a l'educació s'ha anat fent més intensiu i extensiu. L'educació ha anat estenent la seva influència i presència des d'una inicial concentració en un espai (l'escola) i un moment temporal molt específic (els primers anys de vida), cap a tots els racons de l'activitat social i cap a totes les fases de la trajectòria vital. S'ha anat passant de la formació inicial i concreta a la formació entesa com a presència permanent al llarg de tota la vida. Recollim aquí, per tant, aquesta visió expansiva de l'educació i l'emmarquem en la perspectiva de projecte col·lectiu que és la ciutat. Aquí voldríem reivindicar una concepció de l'educació lligada a la seva concepció de servei públic i vincular educació amb el conjunt de serveis i polítiques que busquen la millora de les condicions de vida de la ciutadania i el reforçament del seu paper actiu en la renovació democràtica i participativa de les polítiques de benestar tradicionals. I, per tant, amb una visió del treball educatiu més vinculada al treball en xarxa, a la responsabilitat col·lectiva, a la col·laboració entre professionals de diversos serveis, davant de problemes de caràcter integral que necessiten, també, respostes integrals i comunitàries.

Si volem avançar cap a una altra mena de ciutat, que reconegui com a objectius els valors abans esmentats i que vulgui transformar la realitat d'acord amb aquests objectius, caldrà que reconegui el paper central de l'educació com a eina de formació i transformació. Educar per transformar vol dir reconèixer que caldrà incidir i ser sensibles a la càrrega educativa que tenen totes les relacions socials i institucionals. Cal pensar i recordar que les interaccions diàries d'uns i altres, la manera de fer de les institucions, les pràctiques que anem establint, ajuden o no a desenvolupar-se com a persones, a millorar la nostra creativitat, la nostra sensibilitat i la nostra manera de relacionar-nos enfront d'altres sensibilitats i maneres de fer. No podem defensar uns valors i actuar en un sentit contrari. Ni tampoc no podem oblidar que quan actuem mostrem quins valors defensem i, per tant, també eduquem. Això vol dir fer visibles els valors i, per tant, educar, des de la quotidianitat, des de les accions institucionals d'uns i les accions individuals dels altres. Tota ciutat, com a sistema de relacions socials que és, transmet valors i maneres de fer i, per tant, educa. El que cal és veure en quin sentit i en quins valors educa.³

Ciutat-educació-PARTICIPACIÓ

L'educació té a veure amb coneixements i valors, però és també central a l'hora d'estructurar relacions i construir identitats. L'educació crea connexió i sentiment de pertinença. Concretament, un dels problemes que l'evolució del mercat i de les societats contemporànies presenta és que l'autonomia individual es pot convertir en aïllament i individualització insolidària. Hi ha moltes veus no sentides, moltes veus invisibles que convé fer aflorar i sentir. Hauríem

3. Es recull així la filosofia de les «ciutats educadores». D'acord amb la nova Carta de les ciutats educadores (novembre de 2004) (vegeu annex 6): «L'objectiu constant de la ciutat serà aprendre, intercanviar, compartir i per tant enriquir la vida dels seus habitants. La ciutat educadora ha d'exercitar i desenvolupar aquesta funció de manera paral·lela a les tradicionals (econòmica, social, política i de prestació de serveis) amb una atenció especial a la formació, promoció i el desenvolupament de tots els seus habitants. Atindrà sobretot els infants i joves, però amb voluntat decidida d'incorporació de persones de totes les edats a la formació al llarg de la vida».

de ser capaços de construir noves maneres d'entendre la política i la convivència social, permetent processos d'identitat col·lectiva mitjançant el diàleg, la formació civil, la recerca d'un equilibri entre especificitats individuals, pertinences particulars i reconeixement de vincles de reciprocitat més amplis. Això requereix activar els valors de la ciutadania. Activar l'educació ciutadana en tots els seus aspectes pot resultar clau per avançar en la línia que comentem.

Tot plegat ens porta, per tant, a reconsiderar la relació públic - privat. Convé evitar caure en el parany de confondre allò públic amb allò propi dels poders públics. El repte és veure si podem fer créixer els espais públics a les nostres comunitats, sense que això vulgui dir fer créixer necessàriament el protagonisme dels governs. L'objectiu és aconseguir més responsabilitat col·lectiva sobre els problemes que genera la convivència social i també sobre les noves potencialitats i sinèrgies. I això no sorgeix de forma espontània. Reinventar la política vol dir, doncs, saber construir formes d'acció col·lectiva i formes de gestió institucional, que puguin recollir la riquesa educativa, cultural, humana i relacional de la vida social, per tal de que acabin valoritzant-se i generant responsabilitats més clares sobre els problemes col·lectius. I en aquest context l'educació entesa com a responsabilitat col·lectiva i com a eina que permet la incorporació de tots els membres d'una comunitat a la condició de ciutadans és una peça central.

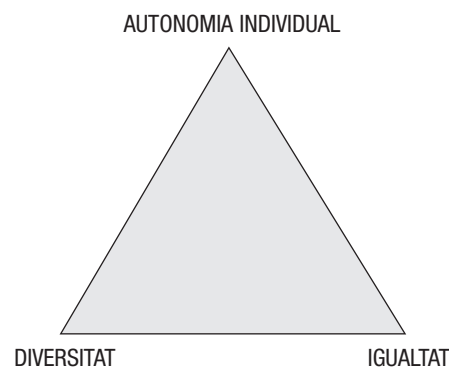
Si acceptem que en la fase actual d'evolució de les nostres comunitats locals, el funcionament de la democràcia requereix una més gran dosis de coresponsabilitat i d'implicació ciutadana, hauríem de veure quin paper juga l'educació i els PECs en tot això. Sabem que apostar per la participació té límits. No tot el que un col·lectiu o sector social expressa i manifesta voler ha d'entendre's com expressió de la voluntat popular. Sabem bé que existeixen demandes i existeixen necessitats. Des del punt de vista que explícitament o implícitament hem anat defensant en aquestes planes, l'educació, entesa com a (r)establiment de vincles entre persones, activitats i entorn, mitjançant el coneixement, la consciència sobre les interaccions, i els valors que permeten viure en comú en una perspectiva de progrés i millora per a tots, juga un paper central en la reformulació participativa de la democràcia representativa a nivell local, i per tant els PECs en són un instrument privilegiat.

Les bases de partida són clares. Educació no és només escola. Política no és només institucions. I participació no només és votar, manifestar-se o anar a reunions.

NOUS VALORS, NOVES FORMES DE GOVERN LOCAL

Com bé sabem, en les polítiques socials tradicionals es partia de la hipòtesi que l'element central del sistema eren els drets individuals, i les polítiques socials miraven de redistribuir costos i beneficis, derivats del funcionament del mercat, des d'una lògica reequilibradora i igualitària. Avui, sense una clara alternativa al mercat com el mecanisme més àgil de seleccionar preferències i determinar processos de creixement, els elements centrals que estan sobre la taula són els de l'autonomia individual, la creixent preocupació pel volum i la intensitat en les desigualtats, i, com a elements de novetat, les reivindicacions que exigeixen respecte a les diferències. La força que es doni a cada vector (vegeu la figura 2) dependrà de les opcions ideològiques des de les quals s'operi.

Figura 2. Model Autonomia individual, igualtat, diversitat

Font: elaboració pròpia

Davant d'aquestes noves realitats, uns opinen que la política ha d'estar subordinada a l'element central de la llibertat i autonomia individual. En la concepció neoconservadora, cadascú seria el que les seves capacitats individuals li permetessin. Si aprofites tot el que tens i les oportunitats que se't donen, seràs un «guanyador»; si falles, si no n'ets capaç, et tocarà ser un «perdedor». Les polítiques sobretot tindrien, doncs, el paper de preocupar-se d'organitzar la

compassió, de preocupar-se «dels que no poden seguir», «dels que es queden enrere», ja que seria la loteria natural i social la que permetria a uns i altres aprofitar millor les oportunitats que tothom té. Altres opinen que si es vol fer realitat la igualtat de la llibertat de ciutadania, s'hauria de demanar a la política i a les grans opcions col·lectives que generessin les condicions que reduïssin com més millor els efectes d'aquesta loteria sobre les possibilitats que té la gent d'usar la seva autonomia. En aquesta darrera línia, la igualtat social seria un objectiu tan significatiu com pot ser el de l'autonomia individual. Però, com ja hem dit i s'ha vist de manera explícita en els darrers anys amb l'arribada d'immigrants a Catalunya i amb la pluralitat de formes de convivència familiar, se'ns afegeix a aquest escenari la demanda de reconeixement de la diferència, element que contrasta amb la tradició liberal que tendeix a no acceptar diferències basades en característiques col·lectives. Les grans migracions, el reconeixement progressiu de les diverses opcions sexuals, la creixent significació del gènere o l'edat generen un ampli camp de reivindicacions a l'entorn del reconeixement de la diferència que ja hem dit que afecten, també, l'escola i l'educació en general. I aquest és un tema especialment significatiu pel que fa als temes d'igualtat de gènere en moments en què observem que les resistències al canvi de rols i al reconeixement de les diferències i de l'autonomia individual castiguen especialment les dones.

Des del nostre punt de vista, el repte és ser capaç de mantenir la tensió entre els tres elements, tractant de combinar-los, ja que tots tres són extremadament valuosos en les noves perspectives que s'obren per a les polítiques que vulguin enfrontar els potents canvis socials abans descrits esquemàticament.

Per tant, els PEC es volen convertir en el marc en el qual ciutat i educació, ajuntament i educació, entitats i educació, persones i educació, es trobin, comprenguin el valor educatiu del que fan i es plantegin com transformar les seves interaccions en un sentit positiu, coherent amb els valors que hem anat presentant. I això cal i és possible fer-ho tant si parlem d'urbanisme, com si ho fem de desenvolupament econòmic, de relacions intergeneracionals o de dinàmiques interculturals. Poden ser, per tant, expressió del conjunt de variables territorials i socials que envolten l'educació, que li transmeten valors i conflictes, i que busquen en l'educació i en altres instàncies i agents socials els elements estratègics necessaris per afrontar col·lectivament els reptes comuns. Els PEC són instruments d'expressió del territori i de la comunitat que serveixen de referència per al treball educatiu de tots els sectors implicats directament o indirecta; d'allà on treuen elements i valors d'aprenentatge, d'allà on busquen suport per afrontar els problemes que es viuen en l'àmbit educatiu, però que són problemes i conflictes col·lectius.

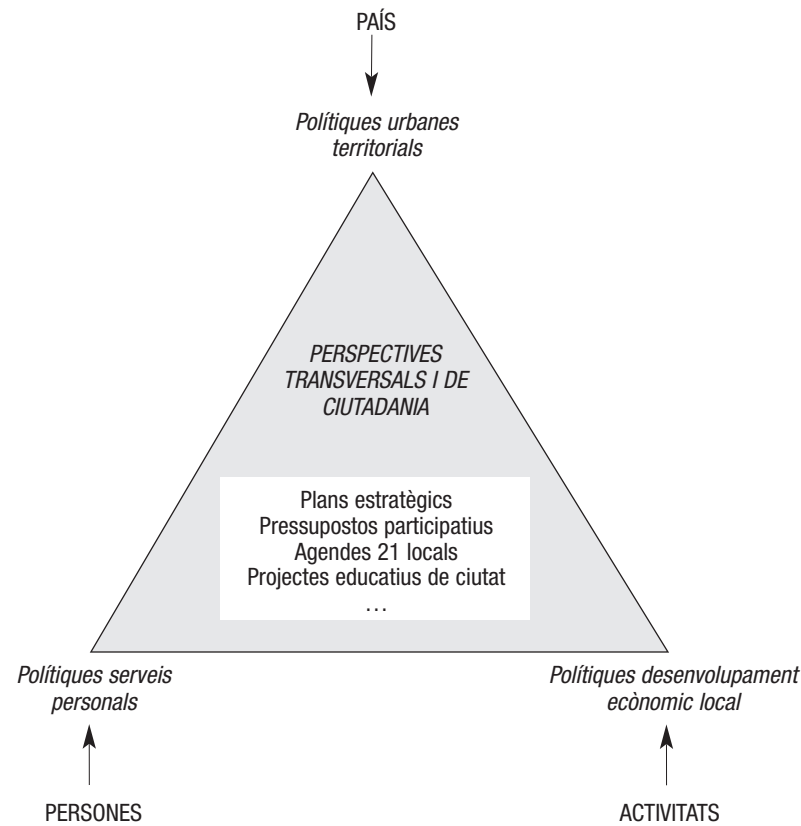
Les visions de futur de les comunitats locals hauran d'anar articulant i fent més consistents les estratègies educatives, mediambientals, territorials, de desenvolupament econòmic i de cohesió social. És evident que tant per hàbit o per estructura organitzativa i professional, com per facilitat en el tractament de temes complexos, tendim a diferenciar aproximacions i problemes classificant-los en àmbits més o menys convencionals. Però som conscients que serà difícil avançar significativament si ens entestem de fer-ho de maneres i des de perspectives segmentades.

Cada cop més, el repte és treballar des d'una visió global, explicitant valors i sabent articular interessos i plantejaments sectorials. I això no és només una perspectiva estratègica desitjable. És, més aviat, una exigència que sorgeix de cada política sectorial, que troba dificultats per poder abordar els problemes específics des de perspectives estrictament especialitzades. I el cas de l'educació n'és un exemple paradigmàtic (figura 3).

Els projectes educatius de ciutat ocupen un paper substantivament transversal, molt vinculat a les dinàmiques generals de transformació urbana. Però no són un pla estratègic més, una mena de pla estratègic d'educació. El PEC pretén crear dinàmiques de relació diferents, formes d'actuació que incorporin els impactes educatius, el prendre consciència que tots eduquem en cada una de les nostres actuacions, i facilitar l'establiment de vincles i xarxes de grups i persones implicades en la transformació de la ciutat en una línia de cohesió i inclusió social.

Ara bé, aquesta és una feina que podem fer només des de les institucions representatives locals? Els ajuntaments poden tenir un paper decisiu en el futur de les comunitats locals, però la seva influència i incidència dependran, sobretot, de la capacitat de gestionar i influir en la xarxa d'actors que operen en l'escenari local i de trobar les complicitats adequades en els altres nivells de govern. Les diferències entre comunitats locals s'aniran fonamentant cada cop més en l'existència o no d'un projecte de futur i en les complicitats que generi aquest projecte en el conjunt de la ciutadania. La nostra hipòtesi és que cada cop hi haurà menys espai per a projectes que no expressin una certa visió política. I això vol dir debatre sobre identitats, sobre valors, sobre quin paper té l'educació de tots en el futur de les nostres societats, definir-se sobre models de consum, sobre el grau d'inclusió social que es vol assolir, o voler arribar a compromisos sobre com decidir els grans temes en el si de la comunitat local i en relació amb la posició d'aquesta comunitat en el món.

Figura 3. Les polítiques locals i les dinàmiques transversals: la posició dels PEC

Font: elaboració pròpia

Tenir capacitat de govern, tenir capacitat de lideratge, vol dir ser capaç de participar i influir en la gestió de les interaccions presents en el si de la comunitat i en la manera com, entre tots, es veu el futur comú. Per això pensem que tot i que aquí ens vulguem centrar en educació i ciutadania, o precisament per això, hem d'insistir en el repensar les formes de governar de les institucions locals. Cal trobar noves maneres de servir els objectius de defensa dels interessos col·lectius i de ser capaç de mediar entre interessos particulars.

En definitiva, pensem que el govern local ha d'enfrontar el seu futur (i, per tant, el paper de l'educació en aquest futur) des de l'acceptació de la complexitat, assumir la interdependència entre actors i nivells de govern, i reconèixer que tot i que les competències formals són importants i cal incrementar-les amb els recursos corresponents, és tant o més important ser capaç de resoldre problemes i d'impulsar polítiques que millorin la qualitat de vida i la cohesió social de la comunitat local. La complexitat dels canvis socials, culturals, tecnològics i econòmics exigiran compartir responsabilitats i funcions amb concurrència de competències i governs. Els ajuntaments del futur seran més forts i més capaços de defensar els interessos col·lectius si aconseguen sumar esforços, generar complicitats i consensuar processos d'avenç, reforçar la col·laboració i la coordinació entre administracions, en el marc d'unes opcions estratègiques definides de manera comunitària, i aprofitar les oportunitats de la proximitat territorial.

2. Els escenaris competencials

Tot i que aquests escenaris estan en procés de canvi (abril 2005), i això fa difícil una anàlisi més acurada i centrada, no per això deixem de preguntar-nos: Quin sentit tenen els PEC en un pròxim escenari en què els municipis tinguin competències substancials en matèria educativa? Quins són els possibles encaixos entre els PEC i altres mecanismes de cogestió educativa, com ara les oficines municipals d'escolarització o els plans educatius d'entorn? Aquestes són algunes de les preguntes que comencen a sorgir en alguns ajuntaments que han començat el seu PEC o que volen fer-ho. La nostra resposta és clara: els PEC tenen més sentit que mai en el nou context competencial.

Aquesta resposta es fonamenta en diverses reflexions i experiències pràctiques.⁴ La primera és que, com comenten Perdigó i Plandiura,⁵ l'ordenament jurídic actual (març de 2005) permet aplicar mecanismes de descentralització sense necessitat de realitzar grans modificacions normatives. Aquesta descentralització es pot fer a partir de tres fórmules legislatives: l'atribució de competències pròpies (titularitat local de la competència) o bé la delegació de l'exercici de competències d'altres administracions (titularitat autonòmica o estatal de la competència, però exercida per l'ajuntament). Un tercer camí seria l'experiència de Barcelona, la qual, mitjançant el Consorci d'Educació (Ajuntament-Generalitat), exerceix competències sobre les escoles municipals.

S'obre, per tant, el camí cap a fórmules de responsabilitat compartida que generin les condicions per a una gestió transparent i guiada pels principis de la igualtat d'oportunitats i la qualitat.⁶ Caldria partir de la premissa següent: és erroni imaginar l'equilibri entre responsabilitats i nivells de govern com una mena de «joc de suma zero», en el qual allò que un guanya, l'altre ho perd. Cal avançar en les idees que defensen l'«acord» des d'una lògica de «suma positiva», és a dir, compartint responsabilitats i protagonismes en benefici dels objectius comuns, en aquest cas, la qualitat i equitat del servei de les institucions educatives catalanes. Descentralitzar no pot voler dir perdre capacitat de govern. I per fer realitat aquesta aproximació cal definir amb claredat les responsabilitats entre els diferents nivells de govern. Finalment, no tan sols s'avançarà via l'atribució o delegació als ajuntaments de noves competències en matèria educativa. S'avançarà, sobretot, en la mesura que s'assegurin mecanismes eficaços de coresponsabilitat i cogestió, mecanismes que articulin, sobre la base de la concurrència competencial, autèntiques dinàmiques col·laboradores.

Així doncs, concretarem algunes pistes sobre els possibles rols que podria tenir el PEC en un marc competencial descentralitzat. Ho fem a partir de quatre ítems que planteja resseguir l'informe *Compartint responsabilitats en educació. Cap a un nou paper dels governs locals en educació*, coordinat per Joan Subirats i promogut per la Federació de Municipis de Catalunya i l'Àrea d'Educació de la Diputació de Barcelona. Aquests són: aspectes substantius, aspectes operatius i de gestió, i nous serveis i àmbits d'innovació.

Dediquem un darrer apartat d'aquest epígraf a fer un apunt sobre les possibles i necessàries vinculacions entre els PEC i els plans educatius d'entorn impulsats pel Departament d'Educació de la Generalitat de Catalunya. En el punt 4 de la «Metodologia DIBA de PEC» («El procés participatiu»), anirem especificant possibles moments i marcs de gestió i participació del PEC que poden donar oportunitat al treball conjunt amb els actors i representants responsables dels plans educatius d'entorn.

ASPECTES SUBSTANTIUS

Tradicionalment, els aspectes considerats sota aquest epígraf (continguts, planificació i programació escolar; creació de centres; mapes escolars; aspectes d'ordenació acadèmica; avaluació del sistema, etc.) han estat concebuts com a competències exclusives dels serveis tècnics i polítics de l'Administració autonòmica. Algunes de les possibilitats del PEC en un nou context on algunes d'aquestes decisions siguin preses des dels ens locals serien les d'obrir aquests espais tradicionalment tan escolars a la consideració de tota la comunitat. Així, el PEC podria ser el canal de

4. J. SUBIRATS (coord.) (2003), *Més enllà de l'escola*, Barcelona, Mediterrània.

5. J. PERDIGÓ i R. PLANDIURA (2001), «Els condicionaments jurídics a Espanya», a J. SUBIRATS (coord.), *Educació i govern local*, Barcelona, CEAC.

6. I sense oblidar el reconeixement, a la base de tota política educativa, que l'educació és un dret universal de totes les persones.

participació de la ciutadania, les associacions, el món econòmic i comercial, etc., per entrar a debatre, per exemple, «la definició dels continguts de tipus més transversal: educació cívica, viària, valors, etc.».⁷ Juntament amb els plans educatius d'entorn, els PEC han de partir del coneixement de l'entorn, de l'avaluació dels centres i de tot allò que fa referència a la coordinació escola-entorn.

ASPECTES OPERATIUS I DE GESTIÓ

Alguns dels àmbits circumscrits a aquest epígraf ja han estat objecte del treball i l'actuació del PEC en diferents ciutats: vinculació entre centres de primària i de secundària, horaris dels centres escolars i règim d'obertura, connexió entre centres escolars i entorn, programes de pràctiques a l'empresa, serveis de menjador i transport, etc. I pensem que un nou context on els municipis tenen més competències o espai de concurrència competencial en aquests àmbits podria dotar els PEC d'espais de treball i decisió que fins ara els havien estat vedats.⁸

Les oficines municipals d'escolarització són un exemple de la voluntat manifestada per la Generalitat d'anar transferint i/o compartint aquestes competències amb els municipis. Vinculant el PEC a aquest àmbit, creiem que en algun dels espais de participació més globals i diversos del PEC (plenari) seria molt positiu que es fes el debat i es prenguessin decisions consensuades sobre els criteris que regiran l'OME de la ciutat per tal de fer coresponsable tota la comunitat d'un dels aspectes més sensibles de l'actual panorama escolar: l'assignació de places. Finalment, en tot allò que fa referència a les necessitats de plantilles, els perfils de professorat, la selecció de personal, el nomenament d'equips de direcció, l'avaluació del professorat, el control de l'escolaritat obligatòria, els serveis i el personal en el territori (inspecció, centres de recursos pedagògics, equips d'assessorament psicopedagògic, equips de llengua, interculturalitat i cohesió social), etc., creiem que seria molt positiu que algun espai de treball del PEC també pogués ser el lloc de debat i consens sobre aquestes decisions també sensibles per al conjunt de la població.

Com hem vist, tant en els aspectes substantius com en els operatius i de gestió, és plenament positiu per al desenvolupament d'una societat més democràtica, més oberta i més coresponsable, la possibilitat que, a partir de diferents espais del PEC, tota la ciutadania pugui esdevenir codecisora i coresponsable de les actuacions que concerneixin les diferents dimensions comunitàries de l'escola.

NOUS SERVEIS I ÀMBITS D'INNOVACIÓ

Aquest epígraf fa referència a temes que ja havien entrat plenament en bona part dels PEC iniciats fins ara. Així, les activitats a l'entorn de l'horari escolar i en hores de migdia, el lleure educatiu postescolar, les activitats específiques per a novinguts, les TIC, etc., ja havien esdevingut alguns dels seus eixos de treball. Si els municipis adquireixen competències en els temes esmentats, així com en les infraestructures escolars (i ho fan amb recursos suficients), podem trobar-nos davant la possibilitat d'implantar totes aquelles mesures de coordinació escola - lleure educatiu que havien sorgit com a propostes en molts PEC i que no es podien dur a terme per manca de competències. Per tant, pensem que, pel que fa referència a aquests àmbits, el nou context competencial pot ser un marc propici per potenciar la capacitat executora del PEC com un canal de debat, de coordinació i d'implantació del projecte educatiu municipal.

UN DARRER APUNT: ELS PLANS EDUCATIUS D'ENTORN I ELS PEC

Abans d'acabar aquest apartat sobre els escenaris competencials dels PEC, voldríem fer un breu apunt sobre els anomenats *plans educatius d'entorn* promoguts des del Departament d'Educació de la Generalitat de Catalunya. Aquest comentari sobre els plans educatius d'entorn no està motivat tant per un tema competencial strictu sensu, com per una necessària voluntat de diàleg i coordinació dels PEC amb tots aquells plans i projectes que participin de la mateixa perspectiva educativa i participativa.

D'acord amb el Pla per a la llengua i la cohesió social del Departament d'Educació, els plans educatius d'entorn són una «iniciativa de cooperació educativa»⁹ amb sis grans objectius:

7. C. RIBA (2004), «Las políticas educativas locales», a J. PLANAS, J. SUBIRATS, C. RIBA i X. BONAL (coord.), *La escuela y la nueva ordenación del territorial*, Barcelona, Octaedro i FIES.

8. El debat sobre algunes d'aquestes qüestions sovint ha format part de l'ordre del dia de les trobades dels consells escolars municipals. Recollint aquest fet, proposarem en el punt 3.1. la possibilitat d'aprofitar l'estructura orgànica d'aquests consells traduint-los a fòrums o consells educatius locals, sempre que es cregui convenient i factible l'eixamplament de les seves funcions i lògiques de representació.

9. Esborrany amb data 15 de desembre 2004. Departament d'Educació (2004), *Pla per a la llengua i la cohesió social. Annex 3: Pla educatiu d'entorn*, Barcelona, Generalitat de Catalunya.

- 1) Promoure la cohesió social mitjançant l'educació intercultural i l'ús de la llengua catalana en un marc multilingüe.
- 2) Crear un sistema de cooperació interdepartamental i amb l'administració local, obert al món associatiu.
- 3) Donar una resposta integrada a partir de la coresponsabilització i la implicació del conjunt d'agents i serveis d'un territori.
- 4) Aconseguir l'educació integral de l'alumnat.
- 5) Actuar en un àmbit territorial concret d'una manera ordenada i estable.
- 6) Dinamitzar i potenciar actuacions coordinades entre els centres educatius i el seu entorn.

Podem veure que alguns dels objectius generals dels plans educatius d'entorn coincideixen plenament amb els que s'han anat plantejant els PEC. Davant aquesta realitat coincident, i més enllà de les qüestions estrictament competencials, creiem que cal anar debatent quines perspectives teòriques i quines fórmules pràctiques permeten una col·laboració en el territori d'ambdues propostes. Entre els dos plantejaments creiem que es poden donar processos molt interessants de col·laboració i de treball conjunt, com ja es preveu en el mateix redactat dels plans educatius d'entorn, malgrat que hi hagi algunes diferències en l'origen i els punts de partença.

Així, els plans educatius d'entorn sorgeixen i prenen com a punt de partida la realitat escolar i els serveis educatius externs (inspecció, EAP, CRP, LIC, etc.), i des d'aquí cerquen l'entorn socioeducatiu (no necessàriament la ciutat), amb la voluntat d'establir-hi uns lligams i unes coordinacions que reverteixin positivament en els infants i joves dins del sistema educatiu reglat. Per contra, els PEC parteixen de la ciutat com a espai educatiu global i del ciutadà de totes les edats, i van a buscar, entre altres actors, els centres educatius i el seu entorn per tal de conformar una ciutat i uns ciutadans i ciutadanes còmplices amb l'educació col·lectiva. En aquests dos plantejaments, que van, l'un, del centre educatiu a l'entorn i, l'altre, de la ciutat al centre educatiu, creiem que hi ha un gran espai d'intersecció que, sense forçar cap dels dos plans a trair la seva naturalesa, pot obrir un gran potencial educatiu i transformador.

Sigui com sigui, és evident que allà on concorrin simultàniament ambdós processos —PEC i plans educatius d'entorn— caldrà cercar espais i mecanismes de cogestió i coordinació d'accions i dinàmiques. Partint, això sí, del lideratge local pel que fa al coneixement del territori i com a punt de partença per a la cooperació. Especificarem alguns d'aquests espais i mecanismes en el punt 4 de la «Metodologia DIBA de PEC» («El procés participatiu»).

A tall de conclusió de l'apartat, voldríem remarcar tres de les idees expressades. La primera és la gran importància que té la qüestió del nou context competencial per al món educatiu, en general, i per als PEC, en particular, així com la significació de la perspectiva de *governance* participativa i de proximitat que ho empara.¹⁰ La segona és constatar no només la viabilitat de la convivència dels PEC en el nou context competencial que es vol anar implantant, sinó la seva gran convergència. Afinitat i convergència que, si hi ha voluntat per part de tothom, es pot traduir en la sinergia educativa que contribueixi a fer de tota la ciutat i de tota la ciutadania un espai i unes persones implicades i conscients en el seu rol educatiu. I la tercera és recordar la necessitat dels PEC d'apostar per la col·laboració amb els diferents plans i projectes que, com els plans educatius d'entorn, es plantegen objectius semblants des de perspectives, en bona manera, coincidents.

10. Vegeu J. FONT i I. BLANCO (2003), *Polis, la ciutat participativa*, Barcelona, Diputació de Barcelona; I. BLANCO i R. GOMA (coord.), *Gobiernos locales y redes participativas*, Barcelona, Ariel; J. COLLET i S. GONZÁLEZ (2004), *Els projectes educatius de ciutat de segona generació*, Barcelona, Fundació Nous Horitzons.

3. Metodologia DIBA de PEC

En aquest bloc despleguem una proposta de metodologia - guia d'elaboració i desenvolupament dels PEC. Dividirem la seva exposició d'acord amb les quatre grans fases que assenyalen els processos necessaris que ha d'involucrar qualsevol projecte educatiu de ciutat: 1) els plantejaments i les preguntes inicials; 2) el diagnòstic educatiu; 3) el desenvolupament substantiu del PEC, i 4) el desenvolupament participatiu del PEC.

Abans, però, caldria insistir en l'advertència següent: s'ha d'entendre aquesta proposta com un constructe metodològic flexible i necessàriament emmotllable a les realitats i els propòsits particulars de cada municipi.

3.1. Els plantejaments inicials

Molts són els interrogants i moltes les incerteses que assetgen els moments inicials d'un PEC, aquells moments en què es discuteix sobre la pertinència d'encetar un procés d'aquestes característiques. Anem-ho a veure

3.1.1. LES PRIMERES PREGUNTES I LES CONDICIONS DE PARTIDA

3.1.1.1. Què és un PEC?

Cal entendre que un PEC és, per damunt de tot, un projecte de ciutat, que es compromet explícitament amb uns valors i una manera de fer, que pensa quina escola vol, quina educació més enllà de l'escola vol i que estableix un compromís ciutadà i institucional amb l'educació. Dit d'una altra manera, «els PEC són un instrument que permet al conjunt de la ciutadania —amb el suport de l'ajuntament— intervenir en la prioritització dels principis, objectius, metodologies i programes que han de guiar l'acció educativa de la ciutat».

Així, un PEC respon a l'interès i la voluntat de generar, de manera estable, un compromís ciutadà amb l'educació, un compromís establert de manera propositiva i transformadora.

3.1.1.2. Per a què el volem fer servir?

Partint d'aquesta definició darrera del PEC, podem concebre dues motivacions essencials: 1) garantir la defensa de valors com ara la igualtat, la diversitat, la llibertat i l'autonomia com a base de l'elaboració d'accions educatives i 2) posar l'educació a l'agenda de la ciutat i fomentar una participació que hi estigui compromesa, amb l'objectiu que sigui un focus de debat i actuació transversal en tots els àmbits del municipi.

Més específicament, l'inici d'un PEC pot respondre a reptes i motivacions múltiples. Val a dir que, de fet, això no podria ser d'una altra manera: el PEC ha de respondre a les particularitats (realitats, interessos i necessitats) pròpies de cada ciutat i municipi. Alguns d'aquests reptes i finalitats podrien ser:

- 1) Coordinar i estructurar els diferents àmbits, espais i actuacions educatives de la ciutat. És a dir, planificar les influències educatives sobre la ciutadania.
- 2) Consensuar i proporcionar línies de treball educatiu a tota la ciutat; tant a les polítiques educatives de l'administració local i educativa com a les diferents entitats i espais educatius.
- 3) Afavorir dinàmiques generadores de sentit de pertinença i sentit de ciutat.

- 4) Col·laborar amb l'escola en la seva tasca educativa, amb la implicació del conjunt dels agents educatius de la ciutat: famílies, lleure, etc.
- 5) Millorar les dinàmiques socials i participatives que estan en crisi per diferents motius (creixement demogràfic accelerat, «esgotament» de l'associacionisme, tensions entre la societat civil i l'ajuntament, etc.).
- 6) Millorar la convivència als espais públics.
- 7) Fer del PEC una eina de transformació social per posar en joc els dèficits i les potencialitats del territori i les seves dinàmiques (pèrdua de població, fracàs escolar, absentisme, urbanisme...).

Totes aquestes finalitats, en absolut excloents entre si, són legítimament emmarcables dins el camp d'un PEC.¹¹ És llavors quan es planteja la segona de les qüestions esmentades.

3.1.1.3. Quines possibilitats tenim per dur endavant el PEC que volem fer?

Convé parlar, d'entrada, de quines són les condicions inicials requerides i quines les condicions inicials que s'està en disposició de complir.

DES DEL PUNT DE VISTA DE L'AJUNTAMENT...

- **Lideratge polític.** El PEC és un projecte de ciutat; en conseqüència, convé garantir el seu suport per part del conjunt del Consistori. Aquest consens pot explicitar-se mitjançant l'aprovació del projecte pel Ple Municipal i la seva inclusió en el Pla d'actuació municipal. No se'ns escapa que el fons d'aquest compromís remet a la no-utilització de l'educació (i del PEC) com una eina de disputes partidistes. L'experiència reitera la conveniència que la responsabilitat del desenvolupament i compliment del projecte es delegui en una o més regidories.
- **Suport tècnic.** Es requereix, des de bon principi, el suport del procés per part del personal tècnic dels departaments implicats més directament. Pot, segons el cas, resultar necessari alliberar parcialment un o dos tècnics de referència per tal de garantir aquest suport tant a l'inici com per a la continuïtat del projecte (futur equip operatiu del PEC). Sovint, també cal un equip intern que faciliti l'elaboració de la diagnosi.
- **Dotació pressupostària.** Cal comptar amb una planificació pressupostària o d'accés a recursos que cobreixi, si més no, el desenvolupament del PEC a mitjà termini. Per a la resta del procés i accions derivades, convindrà preveure i dissenyar diverses fórmules d'obtenció de recursos: pressupost municipal i fonts supramunicipals (consells comarcals, Diputació, Generalitat, Estat i Unió Europea), així com aportacions del sector privat de la ciutat (entitats o institucions culturals o econòmiques, per exemple).

DES DEL PUNT DE VISTA COMUNITARI...

En la mesura que l'establiment de lligams i sinergies entre ajuntament i societat civil es presenta com un dels principals actius (i requeriments) del desenvolupament del PEC, convindria plantejar-se els punts forts i els punts febles de l'actual «clima social» que caracteritza les relacions institucionals i socials. Així, convindria, si més no, disposar del marc de possibilitats següent:

- Necessitat de trobar complicitats amb la comunitat educativa de la ciutat (centres educatius, equips directius dels centres, AMPA, consells escolars municipals...).
- Necessitat de trobar complicitats amb altres agents educatius de la ciutat. La definició d'aquests agents i del seu perfil romandrà estratègicament segons el tipus de finalitats i objectius inicials plantejats.

3.1.2. COM ES FA?

Cal entendre que un PEC és, per damunt de tot, un projecte de ciutat, que es compromet explícitament amb uns valors i una manera de fer, que pensa quina escola vol, quina educació més enllà de l'escola vol i que estableix un compromís ciutadà i institucional.

11. Parlem, en tot cas, de motivacions inicials, no encara de la concreció en objectius específics (aquest punt serà tractat en l'apartat 3).

El PEC és un camí necessàriament complex: es tracta d'un procés obert, flexible i obligadament adaptable a la realitat i les especificitats de cada ciutat; els objectius i les línies estratègiques no poden ser fixats d'antuvi (és justament el procés participatiu el que acabarà de definir-los); cal entendre l'autoria o el protagonisme en les seves distintes fases i àrees de responsabilitat en sentit reticular (en xarxa), etc. Al mateix temps, i precisament atesa la seva complexitat, és clar que esdevé del tot necessari explicar el sentit, les utilitats, els beneficis i els procediments del PEC, els compromisos polítics que el sustenten, els agents que l'impulsen, els actors que el lideren, el grau de vinculació dels resultats dels processos de participació que el desenvolupen, etc. I aquí és clarament l'ajuntament, en el seu conjunt, i l'àrea municipal que impulsa el PEC els que han de prendre la iniciativa.

El disseny d'estratègies de comunicació i difusió pot ajudar en aquest sentit. Òbviament aquesta «política» de comunicació ha d'emparar-se en el coneixement de les metodologies i els processos PEC previstos. Tanmateix, ha de precedir l'inici de les seves fases. Per entendre'ns, abans, fins i tot, de començar el procés de la diagnosi, cal que la ciutadania, i sobretot els òrgans polítics i tècnics de l'administració municipal tinguin present *de què va això del PEC*.

3.1.2.1. Per a quina audiència?

Entenem, doncs, que l'estratègia informativa ha de cobrir els dos àmbits següents:

- **Portes endins.** Es tracta d'informar oportunament el conjunt d'òrgans polítics i serveis tècnics sobre la posada en pràctica de la iniciativa, sobre el ventall d'expectatives que obren les fases i els processos del PEC. L'organització d'algun acte formal de presentació conjunt (per exemple, amb la participació d'experts de renom en la matèria i/o de càrrecs polítics d'«alt nivell») pot afavorir la transmissió d'aquesta informació, al mateix temps que contribueix a donar legitimitat al procés. Sempre amb el benentès que hauria de tractar-se d'una acció compresa dins la programació més global del pla de comunicació. Així, dins el marc d'aquest tipus d'actes ha de poder aportar-se informació sobre el conjunt d'iniciatives previstes i concrecions pràctiques que acompanyaran les diferents fases del PEC.
- **Portes enfora.** L'objectiu és el de fer arribar a la ciutadania organitzada i no organitzada l'aposta prevista de dur a terme un PEC. Com en el cas anterior, aquí també té sentit plantejar-se la convocatòria d'actes públics de presentació. Una altra eina de difusió pot ser la tasca informativa duta a terme pels mitjans de comunicació locals o la construcció d'un espai web destinat a la difusió i contrastació del conjunt de processos que incorporarà. Novament, però, cal conèixer prèviament el plantejament metodològic que s'espera aplicar, i vincular l'ús d'aquests canals a les mateixes fases i mecanismes de la planificació comunicativa dissenyada.

3.1.2.2. Quins continguts?

Com a criteris generals, el conjunt d'actuacions comunicatives previstes haurien de prioritzar les estratègies informatives següents:

- **Del producte al procés (i del procés al producte).** Si bé és cert que les metodologies del PEC són de naturalesa processual, sembla clar que la millor manera de motivar l'atenció, promoure adhesions i generar processos amplis i diversos de participació passa, primer de tot, per il·lustrar el sentit i els beneficis del PEC en el terreny de la practicitat, de les possibles accions resultants. Certament aquí s'arrisca un cert esforç d'anticipació. En tot cas, un esforç pedagògic d'exemplificació que pot plantejar-se des del coneixement previ de la realitat de les necessitats i els interessos de la ciutat, dels seus barris, del seu teixit associatiu; així com fent esment als resultats pràctics fruit dels PEC implantats en altres municipis. A mesura que van superant-se les primeres fases, les estratègies comunicatives hauran d'avançar en l'explicació i justificació dels processos que s'han de seguir a curt i mitjà termini, dels procediments necessaris per anar definint prioritats.
- **Del concret a l'abstracte (i de l'abstracte al concret).** Molt en la línia del que acabem de dir, l'explicació dels motius d'engegar un PEC ha de combinar estratègicament referències a necessitats i interessos concrets (lluïta contra el fracàs escolar, coordinació de l'oferta educativa de lleure o per a la gent gran...) amb referències als principis globals que el legitimen (igualtat d'oportunitats, cohesió social...). No deixem d'afirmar l'enclavament dels PEC en el context dels valors de les ciutats educadores, ni deixem de reiterar la necessitat de partir sempre d'un model general de ciutat que polititzi el seu rol educador. Alhora, convé aproximar el debat públic al terreny de la contextualització, a l'àmbit de les especificitats pròpies de cada ciutat, de cada barri. En la mesura que es localitzin els punts d'atenció, les diferents visions educatives i

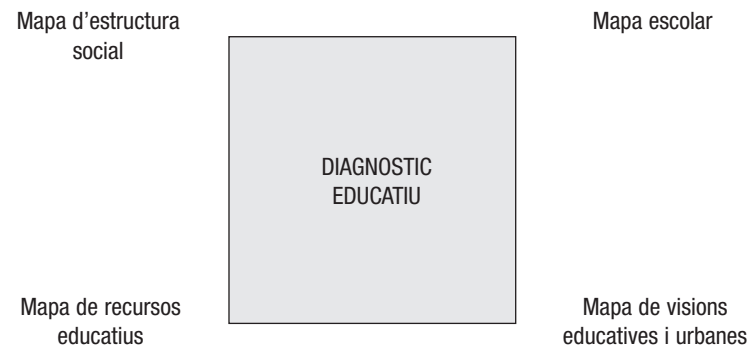
urbanes més generals aniran construint-se sobre un mateix marc de referència. En aquest procés, tothom hi pot participar en igualtat de condicions.

En resum, aconseguir dissenyar una estratègia comunicativa, una pedagogia continuada i constantment revisada de què és el PEC i de què suposarà per al municipi, esdevé una condició necessària (no suficient) per a l'èxit dels diferents processos que l'acompanyen. Convé pensar i repensar *com* s'explicaran les seves raons i procediments, i convé, òbviament, pensar i repensar *què* s'anirà explicant a cada moment.

3.2. La diagnosi: els mapes educatius de ciutat

Cal que l'inici i el desenvolupament d'un PEC parteixin de les situacions, els interessos i les necessitats que particularitzen les realitats de cada municipi. És per això que, abans d'iniciar-se processos de participació propositiva, cal que la ciutat disposi d'un retrat fidedigne i compartit de quin és l'estat de la seva realitat educativa. Aquest retrat requereix l'elaboració d'un procés de diagnosi que serveixi a tres objectius de fons: 1) descriure situacions objectives; 2) compartir visions amb agents socials i institucionals, ciutadania, etc., i 3) proposar unes primeres línies estratègiques de treball.

Figura 4. Els mapes del diagnòstic

Font: elaboració pròpia

En tot cas, el procés de la diagnosi ha de ser considerat com una *fase integrant* de la definició del PEC. S'encarregui a un equip extern o no, es dugui a terme de manera més o menys aprofundida, s'allargui més o menys en el temps, s'encavalquin o no les seves devolucions amb altres fases del PEC..., les seves potencialitats es deuen tant al plantejament com a procés obert, com als productes resultants.

3.2.1. LA DIAGNOSI COM A PROCÉS

Proposem concebre la diagnosi com una fase integrant del procés general del projecte educatiu de ciutat. Des d'aquest punt de vista, convé plantejar una diagnosi compartida, que reculli els punts de vista del conjunt d'agents enquestats, entrevistats o d'aquells que participen en grups de discussió i sessions de treball; una diagnosi compartida que sàpiga aprofitar el seu desenvolupament per generar complicitats i ajustar expectatives, adhesions i implicacions. Alhora, té sentit generar de bon principi instruments, comissions de seguiment del procés de diagnosi, instruments o comissions que donaran fruit a la constitució dels futurs òrgans de gestió del procés participatiu.

3.2.1.1. L'activació de la participació

En el decurs de les tasques de construcció del mapa educatiu de ciutat, sobretot a la base del treball d'entrevistes i grups de discussió que sustenten els anomenats *mapes de visions educatives i urbanes*, té lloc l'establiment de relacions amb agents (formatius o no) que podrien acomplir un paper rellevant en la definició del PEC. Més concretament, s'obté informació sobre les possibles motivacions, disposicions i expectatives amb vista a creure's un procés de participació d'aquestes característiques i implicar-s'hi.

Aquestes consideracions justifiquen la conveniència d'aprofitar els diferents moments de la diagnosi en una doble direcció:

- **Sinergies difusió-diagnosi.** Es tracta de combinar els interessos del programa de difusió i comunicació del PEC amb els interessos del procés de diagnosi. A més de la convocatòria d'actes públics de presentació de la iniciativa i de l'ús dels mitjans de comunicació locals, té sentit aprofitar els espais relacionals¹³ coneguts o detectats tant per donar a conèixer els objectius i procediments de la diagnosi (de l'explicació del sentit de la diagnosi a la distribució conjunta d'enquestes, per exemple), com per compartir l'aposta per l'inici del PEC. S'aprofiten ja, d'aquesta manera, espais col·lectius de comunicació cara a cara amb conjunts diversos d'actors. Aquesta estratègia complementa la programació d'actes públics de presentació, així com altres tasques informatives de caràcter general o anònim (mitjans de comunicació locals). L'«ús combinat» d'aquests espais relacionals pot plantejar-se al llarg de tota la fase de la diagnosi: des del seu inici (compartint plantejaments) fins als diferents moments de la seva devolució (compartint conclusions més o menys provisionals).
- **Sinergies participació-diagnosi.** Un procés de diagnosi com el que es planteja aquí necessàriament genera expectatives, vincles i complicitats amb els diversos actors socials i institucionals amb els quals interactua. En aquest sentit, van creant-se les condicions de futures línies de participació més estrictament organitzades i vinculades a la definició i el seguiment del projecte educatiu de ciutat. Des d'aquest punt de vista, convé, ja des dels primers moments del plantejament i la difusió de la diagnosi, dissenyar canals susceptibles de recollir i mantenir (de «cuidar») aquestes expectatives, vincles i complicitats. No es tracta només d'articular sistemes de «captació» de persones o col·lectius per incorporar-los a possibles comissions de treball futures (*ad hoc*): en la mesura que el conjunt del procés participatiu s'alimenti del debat que vagi tenint lloc en espais relacionals coneguts o detectats (no *ad hoc*; consells de districte, consells sectorials existents...), convindrà mantenir-hi, començant des de la mateixa fase de diagnosi, relacions estables de reciprocitat i intercanvi.

3.2.1.2. El seguiment de la diagnosi

Cal establir mecanismes de seguiment i acompanyament dels diferents processos que incorpora la diagnosi. Seguidament, fem referència a dues fórmules organitzatives destinades a aquestes funcions.

L'EQUIP DE SEGUIMENT OPERATIU

A escala operativa, el procés del diagnòstic és seguit de prop per aquest equip de composició tecnicopolítica.¹⁴ Es valora positivament, ja des d'aquestes fases inicials del PEC, la inclusió dins aquest equip de responsables dels plans educatius d'entorn (allà on es comencin a desenvolupar). Molt esquemàticament, el seu paper podria estructurar-se de la manera següent:

Composició:

- Ajuntament:
 - Àrea d'Educació Regidor/a
Tècnic/a de referència
 - Altres àrees de l'Ajuntament (participació, comunicació...)
 - Responsables d'altres plans estratègics
- Responsables dels plans educatius d'entorn (allà on es duguin a terme).
- Equip de diagnosi o equip extern.
- Referent Servei d'Educació de la Diputació de Barcelona.

Funcions:

- Supervisar l'evolució i les incidències del procés de diagnosi.
- Facilitar informacions per al correcte desenvolupament (actes previstos, contactes amb agents, suport tècnic...).
- Intercanviar i contrastar informació sobre altres processos de participació oberts (plans estratègics de ciutat, de cultura, agenda 21...).
- Preveure l'organització del procés de devolució i l'inici de l'estructuració organitzativa del pla d'acció del PEC.

Reunions:

- Mínim un cop al mes.

13. Consells de districte, consells de joves, consells de gent gran, federacions d'associacions de veïns, consells escolars, etc.

14. Del si de l'equip de seguiment operatiu s'originarà l'òrgan de l'Oficina Tècnica un cop es desenvolupi el pla d'acció del PEC (vegeu punt 3.1.).

GRUP IMPULSOR

Bona part dels PEC actualment en funcionament han inclòs dins els seus òrgans de desenvolupament (sovint ja des de la seva fase de diagnosi) els anomenats *grups* o *nuclis impulsors*. Com a criteris generals, apostaríem per la constitució d'un grup impulsor format per individus amb visions informades (i mútuament contrastats) sobre determinades realitats del territori: món de l'escola, de l'educació en el lleure, del sector comercial, empresarial, veïnal, de l'acció contra l'exclusió, de l'administració municipal, etc. Complementant aquest criteri hauria de permetre's l'encreuament d'experiències i coneixements significatius en clau de barri i en clau de ciutat.

La concreció d'aquests criteris depèn directament de les especificitats pròpies de cada ciutat. Al mateix temps, cal puntualitzar que el mateix procés de diagnosi pot contribuir a aportar elements sobre la idoneïtat d'uns o altres criteris de formació del grup.

Les formes, els perfils i les funcions d'aquests grups varien d'un PEC a l'altre, si bé les seves potencialitats podrien orientar-se des de l'esquema següent:

Composició:

- Ajuntament:
 - Representants de l'equip de seguiment operatiu
 - Altres departaments de serveis personals.
 - Altres àrees de l'Ajuntament
- Responsables dels serveis educatius externs (EAP, LIC, CRP...).
- Representants del consell escolar municipal.
- Responsables d'equipaments i serveis municipals.
- Responsables d'entitats cíviques.
- Persones «significades» a títol individual.
- Equip de diagnosi.
- Referent Servei d'Educació de la Diputació de Barcelona.
- ...

Funcions:

- Contrastar el procés de diagnosi, discutir els seus resultats, reflexionar sobre la resta de canals de participació, debatre sobre les línies estratègiques prioritzades, etc.
- Facilitar processos formals i informals de legitimació i difusió del desenvolupament dels diferents moments del PEC. D'aquesta manera, es contribueix a desinstitucionalitzar els protagonismes i les responsabilitats del PEC.
- Facilitar informacions per al seu correcte desenvolupament (actes previstos, contactes amb agents, suport tècnic...).
- Preveure l'organització del procés de devolució i l'inici de l'estructuració de la participació.
- Segons les seves característiques, vincular els seus membres com a organitzadors o dinamitzadors de les comissions de treball, o com a coordinadors de possibles formes de consells generals del PEC (fòrum educatiu local o consell d'educació).

Reunions:

- Mínim un cop al mes.

COMISSIÓ DE DIRECCIÓ POLÍTICA

És tracta de l'òrgan de cobertura institucional i política del conjunt de processos que incorpora el PEC, ja des de la seva fase diagnòstica. Per tal de garantir l'operativitat i l'estabilitat, es proposa que aquest sigui un espai de coresponsabilització educativa entre Administració municipal i autonòmica

Composició:

- Àrea d'Alcaldia Alcalde
- Àrea d'Educació Regidor/a
- Tècnic/a de referència
- Altres àrees de l'Ajuntament
- Responsables de l'Administració educativa (delegacions territorials, inspecció, etc.)
- Responsables de plans educatius d'entorn (allà on es duguin a terme)
- Responsables d'altres plans estratègics
- ...

Funcions:

- Legitimar institucionalment el desenvolupament del PEC i donar-li suport, des de la seva fase diagnòstica.
- Adquirir els compromisos polítics que requereixi la continuïtat del PEC un cop finalitzada la fase diagnòstica.
- Realitzar el seguiment del procés de la diagnosi.
- Vetllar per la transversalitat (interdepartamental) dels valors i les accions educatives considerades pel PEC.
- ...

Reunions:

Segons el desenvolupament de la fase diagnòstica.

3.2.1.3. El pont entre la diagnosi i el procés participatiu

A mesura que el procés de diagnosi avanci i vagin desenvolupant-se les esmentades sinergies comunicatives (diagnòstic-difusió) i d'activació de la participació (diagnòstic-participació), es planteja la necessitat d'anticipar les fórmules de retorn dels seus resultats. Això suposa aprofitar les potencialitats del procés seguit per mirar d'ajustar aquestes fórmules a allò que serà l'estructuració de les dinàmiques participatives consegüents.

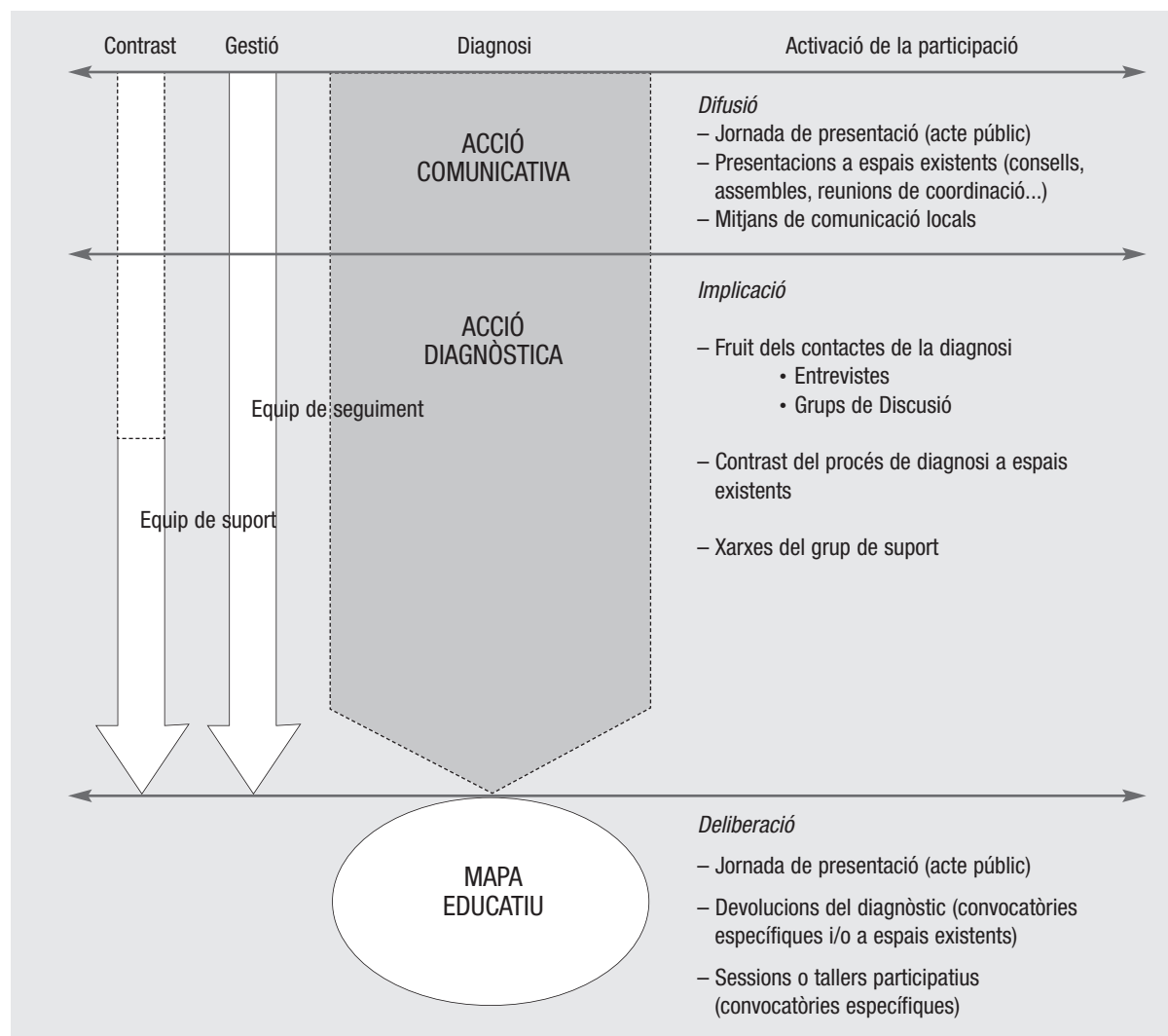
Com a hipòtesi de treball, es planteja la conveniència de combinar les fórmules de devolució següents:

- **Jornada de presentació.** Es proposa la convocatòria d'un acte públic (obert a treballadors de l'ajuntament, entitats i ciutadans a títol individual) d'exposició dels principals resultats de la diagnosi. Pot, fins i tot, dissenyar-se l'acte com si fos una audiència pública i recollir elaboracions de propostes i aportacions del conjunt de persones assistents.
- **Devolucions parcials.** Aquí es planteja l'aprofitament dels espais institucionals de relació detectats per tal d'oferir-hi el retorn del diagnòstic. Interessarà especialment tornar a contactar amb aquells espais de deliberació, interns a l'ajuntament (plenaris, reunions de coordinació...) i externs (consells, assemblees, plenaris...), per tal d'afermar els vincles establerts i els compromisos adquirits.

3.2.1.4. Quadre resum

La figura següent resumeix el plantejament proposat de la diagnosi com a procés:

Figura 5. Els processos del diagnòstic

Font: elaboració pròpia

3.2.2. EL DIAGNÒSTIC COM A PRODUCTE

3.2.2.1. El mapa d'estructura social

Mostra les realitats sociodemogràfiques (edat, sexe, lloc de naixement...), econòmiques (activitat, situació professional, estructura productiva...) i educatives (nivell d'instrucció, coneixement del català...) del territori.

Fruit dels encreuaments convinguts entre les dades referents a cadascuna d'aquestes realitats (sociodemogràfiques, econòmiques i educatives), poden construir-se indicadors bàsics d'estructura social que permetin:

- La comparació interna, entre les dades referents a diferents unitats inframunicipals (districtes, barris, seccions censals...).
- La comparació externa, entre les dades referents al municipi i/o a les seves unitats inframunicipals i les dades relatives a realitats supramunicipals (àmbits del pla territorial, província, Catalunya...).

INDICADORS¹⁵**Edat**

- Percentatge de població menor d'edat
- Percentatge de població de 18 anys i més
- Percentatge de població de 65 anys i més

Lloc de naixement

- Percentatge de població nascuda en països estrangers
- Percentatge de població menor d'edat nascuda en països estrangers
- Percentatge de població nascuda en països estrangers de parla no castellana
- Percentatge de població nascuda en països estrangers de parla castellana
- Percentatge de població nascuda en països estrangers amb un índex de desenvolupament humà (IDH)¹⁶ baix o mitjà
- Percentatge de població nascuda en països estrangers amb un índex de desenvolupament humà (IDH) alt
- Percentatge de població nascuda en altres comunitats autònomes

Nivell d'instrucció¹⁷

- Percentatge de població de 20 anys i més amb un «nivell d'instrucció elevat»¹⁸ (per sexe)
- Percentatge de població de 20 a 39 anys amb un «nivell d'instrucció elevat» (per sexe)
- Percentatge de població de 20 anys i més amb «suficiència acadèmica» (per sexe)
- Percentatge de població de 20 a 39 anys amb «suficiència acadèmica» (per sexe)
- Percentatge de població de 20 anys i més amb «dèficit instructiu» (per sexe)
- Percentatge de població de 20 a 39 anys amb «dèficit instructiu» (per sexe)
- Percentatge de població de 50 anys i més que entén, parla i/o sap escriure el català (per sexe)

Relació amb l'activitat

- Percentatge de població ocupada (per edat, sexe i nivell d'instrucció)
- Percentatge de població desocupada (per edat, sexe i nivell d'instrucció)
- Percentatge de població inactiva (per edat, sexe i nivell d'instrucció)
- Percentatge de població ocupada en el sector serveis
- Percentatge de població ocupada en la construcció
- Percentatge de població ocupada en l'agricultura
- Percentatge de població ocupada en la indústria
- Percentatge d'estudiants de 16 a 29 anys
- Percentatge de població amb categories professionals altes¹⁹
- Percentatge de població assalariada eventualment
- Dades sobre l'estructura productiva i empresarial del territori: sectors econòmics/empresarials tradicionals i emergents, perfil d'empreses, etc.

Sexe

- *(Tots els indicadors esmentats fan referència al conjunt de la població. Amb l'objectiu de conèixer les diferències existents entre la població femenina i la masculina, és oportú desagregar alguns dels indicadors més rellevants entre homes i dones).*

Fonts:

- Padró Municipal d'Habitants del municipi
- Base de dades inframunicipal de l'estadística de població (Institut d'Estadística de Catalunya)

15. Les dades es treballaran prenent com a unitat la secció censal i, a partir d'aquí, agregant-les segons criteris diversos (barris, conjunts de barris, districtes...).

16. L'índex de desenvolupament humà és un índex desenvolupat pel Programa de les Nacions Unides per al desenvolupament (PNUD) a partir de diferents indicadors sobre el nivell de vida de cada país i que llista tots els països del món en tres grups: els països amb un IDH alt, els països amb un IDH mitjà i els països amb un IDH baix.

17. Ens referim a «nivell d'instrucció elevat» quan s'han superat els estudis de batxillerat superior, FP2, BUP i COU o s'ha obtingut un títol de cicle formatiu de grau superior; a «suficiència acadèmica» quan els estudis completats són EGB-2, batxillerat, ESO o FP1 o cicle formatiu de grau mitjà, i a «dèficit instructiu» quan no se sap llegir ni escriure, no es té cap tipus d'estudis, s'han fet estudis de primària, però no s'han finalitzat, o s'ha completat l'EGB-1.

18. Per a les diferents categories de nivell d'instrucció, es proposa un tall d'edats que s'iniciï als 20 anys —en tant que es tracta d'una edat en què poden haver-se assolit fins a titulacions de «nivell d'instrucció elevat». Alternativament, es proposa un límit màxim fins als 39 anys (població adulta jove) o considerar la resta de població (agregant-hi població adulta gran).

19. Alts directius i professionals científics.

3.2.2.2. El mapa escolar

Aquest procediment cerca la construcció d'indicadors bàsics d'ensenyament. En aquest cas es treballa amb dades relatives a la realitat escolar del municipi (comparant-les, en aquells casos en què és possible, amb les dades provincials i del conjunt de Catalunya). A més, allà on sigui pertinent es pot realitzar l'anàlisi diferenciant els centres situats a diferents unitats territorials del municipi i els centres de titularitat pública i privada. En algun cas (com ara en la dimensió sobre l'adhesió escolar), els indicadors també poden diferenciar els percentatges de nois i noies. Les principals àrees d'anàlisi de dades són:

- Dades d'escolarització i cobertura escolar (educació infantil, escolaritat obligatòria, centres i/o aules de formació d'adults, etc.).
- Volum i distribució de l'alumnat amb necessitats educatives específiques (per etapes, segons la titularitat dels centres, segons la ubicació del centre...).
- Volum i distribució de l'alumnat nouvingut (per etapes, segons la titularitat dels centres, segons la ubicació del centre...).
- Mitjanes d'alumnes per aula (per etapes, segons la titularitat dels centres, segons la ubicació del centre...).
- Resultats acadèmics (percentatge d'acreditacions de l'ESO, de no avaluats, de certificats, de repetidors...; segons la titularitat i la ubicació del centre).
- Anàlisi de les àrees d'influència escolars.
- Anàlisi dels àmbits de formació de persones adultes (formació instrumental bàsica; formació per al treball; formació per al desenvolupament personal, la participació i la cultura). El tractament d'aquesta àrea d'anàlisi serà especialment pertinent en el marc del desenvolupament d'un pla local d'educació permanent.

INDICADORS

Cobertura escolar

- Nombre de centres a cada cicle*
- Nombre d'alumnes a cada cicle*
- Ràtio d'escolarització a cada cicle
- Percentatge de matriculats a centres públics a cada cicle
- Mitjana d'alumnes per aula

Diversitat escolar

- Percentatge d'alumnes amb necessitats educatives específiques (NEE) (per etapes o cicles)
- Percentatge d'alumnes amb NEE socials (per etapes o cicles)
- Percentatge d'alumnes de procedència estrangera (per etapes o cicles)*
- Percentatge d'alumnes de procedència llatinoamericana²⁰ (per etapes o cicles)*

* En cas que es requereixin dades més específiques sobre població adulta (per exemple, en el marc del desenvolupament d'un pla local d'educació permanent), aquests indicadors haurien de recollir informació sobre cobertura i escolarització a escoles, centres o aules de formació de persones adultes.

Adhesió escolar

- Percentatge d'alumnes que superen el primer cicle d'ESO
- Percentatge d'alumnes que promocionen de primer a segon cicle d'ESO
- Percentatge d'alumnes que repeteixen el primer cicle d'ESO
- Percentatge d'alumnes que es graduen en finalitzar l'ESO
- Percentatge d'alumnes que obtenen el certificat en finalitzar l'ESO
- Percentatge d'alumnes que repeteixen en finalitzar l'ESO
- Percentatge d'avaluats en finalitzar l'ESO

20. S'entén justificat especificar les dades de procedència per al cas dels alumnes llatinoamericans, en tant que es tracta de l'única població escolar que comparteix una de les llengües oficials a Catalunya. Dit d'una altra manera, el tractament escolar de la diversitat lingüística d'aquest alumnat requereix un esforç i recursos diferents als necessaris per a l'acollida de la resta d'alumnes estrangers.

Estudis en curs de la població adulta

– Percentatge de població de 16 anys i més que cursa estudis regats²¹

* En cas que es requereixin dades més exhaustives sobre població adulta (pla local d'educació permanent)...

- Nombre d'inscrits en programes de garantia social (per sexe i edat)
- Nombre de matriculats a escoles d'adults:
 - Població de 16 a 20 anys (per sexe)
 - Població de 20 a 40 anys (per sexe)
 - Població de 40 a 60 anys (per sexe)
- Nombre d'inscrits en programes de formació laboral
 - Població de 16 a 20 anys (per sexe)
 - Població de 20 a 40 anys (per sexe)
 - Població de 40 a 60 anys (per sexe)
- Nombre d'inscrits a altres cursos de formació estables (escoles de música, d'idiomes, formació artística, formació en TIC...)
 - Població de 16 a 20 anys (per sexe)
 - Població de 20 a 40 anys (per sexe)
 - Població de 40 a 60 anys (per sexe)

Zonificació escolar (àrees d'influència escolar)

- Percentatge de població de 25 a 39 anys amb un «nivell d'instrucció elevat» a cada àrea d'influència escolar
- Heterogeneïtat intrazonas i interzones del percentatge de població de 25 a 39 anys amb un «nivell d'instrucció elevat»
- Percentatge de població nascuda en països estrangers en cada àrea d'influència escolar
- Heterogeneïtat intrazonas i interzones del percentatge de població nascuda en països estrangers

Fonts

- Estadística d'ensenyament del Departament d'Educació de la Generalitat de Catalunya
- Base de dades de municipis i comarques (Institut d'Estadística de Catalunya)
- Padró Municipal d'Habitants del municipi

3.2.2.3. El mapa de recursos educatius

Aquest mapa recull el conjunt de l'oferta educativa (formal i no formal) que hi ha al territori. Producte de la construcció i anàlisi d'aquests mapes, poden oferir-se, entre d'altres, informacions com ara:

- Identificació dels actors educatius significatius al territori: centres educatius (formació reglada; d'infants a adults), entitats amb oferta educativa, equipaments públics que ofereixen formació (biblioteques, centres cívics, centres culturals, centres oberts, casals, CAP...), departaments de l'ajuntament, organismes autònoms (instituts municipals d'educació, instituts municipals de promoció econòmica, instituts municipals de serveis socials, etc.) o de l'administració educativa (normalització lingüística, centres de recursos pedagògics...).
- Caracterització de les activitats i els programes educatius que conformen l'oferta formativa al territori: àmbit temàtic, població destinatària/usuària, principis i metodologies, models de gestió, recursos, etc.
- Detecció de xarxes i espais relacionals articulats de manera relativament estable al territori: espais de relació veïnal, trobades d'equips docents o directors de centres educatius, consells sectorials, consells de districte, sessions conjuntes als casals d'entitats, comissions d'organització d'actes diversos, xarxes internes a l'ajuntament, agenda de reunions de l'ajuntament amb determinats sectors de la ciutadania, etc.

INDICADORS**Mapa de recursos**

- Nombre d'entitats
- Densitat d'entitats per habitants a cada districte, barri o secció

21. Ensenyaments inicials per a adults, Escola Oficial d'Idiomes, doctorats, programa de garantia social, etc.

- Densitat d'entitats culturals per habitants a cada districte, barri o secció
- Densitat d'entitats esportives per habitants a cada districte, barri o secció
- Densitat d'esplais i agrupaments juvenils per habitants menors d'edat a cada districte, barri o secció
- Densitat d'associacions i casals de gent gran per habitants de 65 anys i més a cada districte, barri o secció
- Densitat d'associacions de veïns i reivindicatives per habitants adults a cada districte, barri o secció
- Densitat d'associacions de dones per dones adultes a cada districte, barri o secció
- Nombre d'equipaments
- Densitat d'equipaments culturals per habitants a cada districte, barri o secció
- Densitat d'equipaments esportius per habitants a cada districte, barri o secció

Mapa d'activitats

- Tipus d'activitats educatives que fa cada tipus d'entitat
- Tipus d'activitats educatives que fan les àrees de l'ajuntament i els ens públics del municipi
- Tipus d'activitats educatives que fan les escoles
- Nombre d'usuaris
- Característiques sociodemogràfiques dels usuaris de les activitats educatives realitzades per les diferents entitats, àrees de l'ajuntament (edat, sexe, procedència, situació econòmica, etc.)
- Concentració territorial dels diferents tipus d'activitats educatives realitzades en el municipi

Mapa de relacions

- Intensitat de les relacions entre els diferents actors del municipi que ofereixen activitats educatives
- Motiu de les relacions entre els diferents actors del municipi que ofereixen activitats educatives
- Espais i temps de les relacions entre els diferents actors del municipi que ofereixen activitats educatives

Fonts:

- Guia o registre d'entitats de l'ajuntament
- Padró Municipal d'Habitants del municipi
- Enquestes²²
- Entrevistes i grups de discussió²³

3.2.2.4. El mapa de visions educatives i urbanes

Té com a propòsit construir una bona mostra de quines són les principals preocupacions compartides per la ciutadania (actors educadors prèviament identificats), i veure com es defineixen els principals punts forts i punts dèbils de la ciutat en l'àmbit educatiu. Com a productes d'aquesta línia de treball, poden obtenir-se els resultats següents:

- **Visions sobre el territori.** Es tracta de recollir el diagnòstic de la realitat del barri, districte o ciutat que proposen els agents socials i institucionals: situació econòmica, comercial, demogràfica, cultural, educativa, urbanística, associativa, identitària, de seguretat... Es remarca la identificació de problemes complexos i específics d'atenció prioritària.
- **Visions sobre l'educació.** Més en concret, aquí es recull el diagnòstic educatiu de la realitat del barri, districte o ciutat que fan els mateixos agents socials i institucionals. S'identifiquen els problemes complexos i específics d'atenció prioritària (que poden anar des de l'àmbit convivencial fins al fracàs escolar).
- **Visions sobre el PEC.** En primer lloc, es detecta el grau de coneixement dels agents socials i institucionals sobre la posada en marxa del PEC. Se sintetitzen les percepcions sobre els grans temes d'interès o preocupació susceptibles de vincular-se en el tractament del PEC.
- **Visions sobre participació.** Es recullen les experiències, valoracions i motivacions dels agents socials i institucionals en l'àmbit de la participació organitzada (consells, assemblees, comissions, plans estratègics...). Més concretament, s'analitzen les percepcions sobre el sentit atorgat a possibles fórmules específiques de participació entorn del PEC.

22. Annexos 2, 3 i 4.

23. Annex 1.

INDICADORS

- Mancances, febleses i preocupacions en l'àmbit escolar
- Mancances, febleses i preocupacions en l'educació més enllà de l'escola
- Mancances, febleses i preocupacions de la ciutat (territori i ciutadania)
- Reptes, oportunitats i potencialitats en l'àmbit escolar
- Reptes, oportunitats i potencialitats en l'educació més enllà de l'escola
- Reptes, oportunitats i potencialitats de la ciutat (territori i ciutadania)
- Grau de confiança o d'escepticisme al voltant del PEC
- Raons del grau de confiança o d'escepticisme al voltant del PEC
- Disposició a la participació en el PEC
- Grau de confiança o d'escepticisme al voltant de la participació ciutadana
- Raons del grau de confiança o d'escepticisme al voltant de la participació ciutadana
- Disposició a la participació en processos de participació ciutadana
- Grau de satisfacció sobre experiències participatives realitzades anteriorment a la ciutat

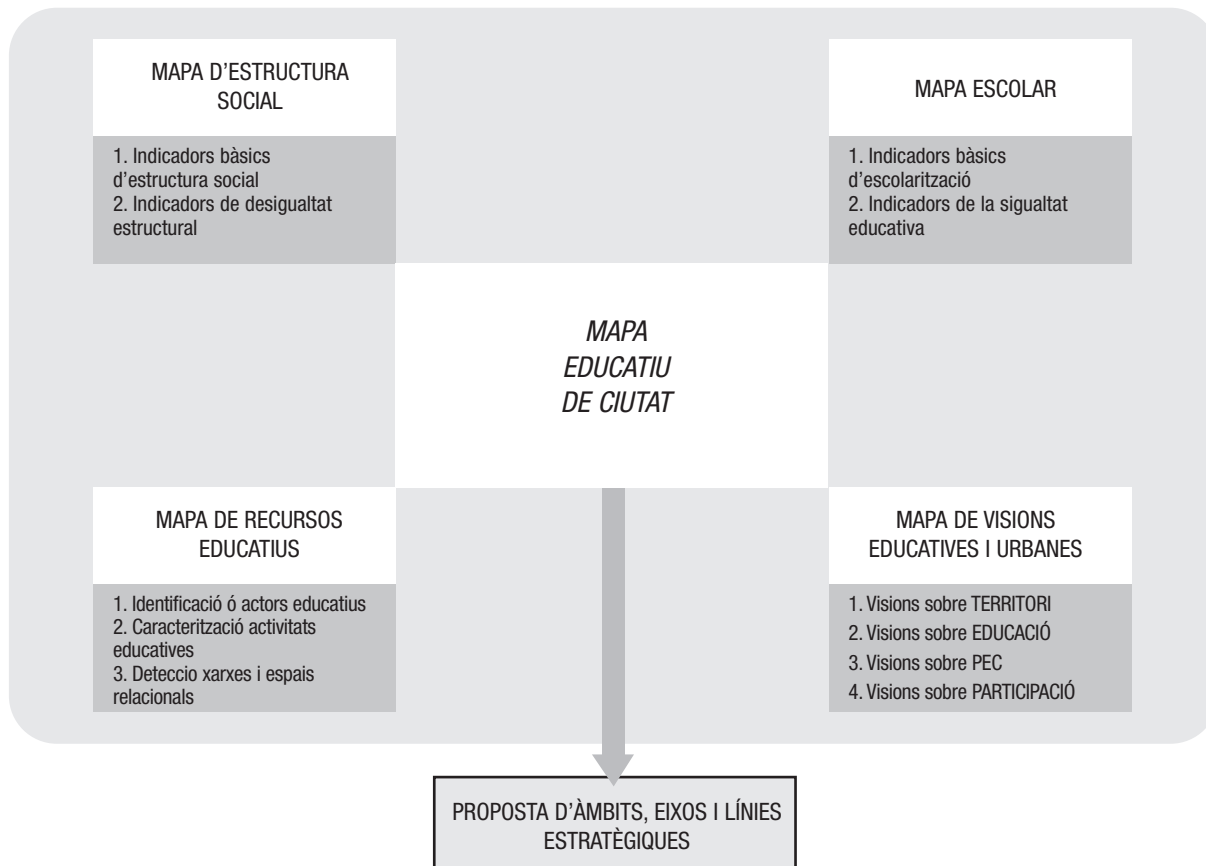
Fonts:

- Enquestes²⁴
- Entrevistes i grups de discussió²⁵

3.2.2.5. Quadre resum

La figura següent resumeix el plantejament proposat del mapa educatiu en tant que és un producte:

Figura 6. Els productes del diagnòstic

24. Annexos 2, 3 i 4.
25. Annex 1.

3.3. Proposta substantiva: àmbits, eixos i línies estratègiques

Fruit de les constatacions resultants del mapa educatiu de ciutat, tant en el terreny objectiu (mapa d'estructura social, mapa escolar, mapa de recursos educatius) com en el subjectiu (mapa de visions educatives), el diagnòstic incorpora reflexions propositives en tres àmbits:

- **Proposta d'àmbits d'actuació**
- **Proposta d'eixos estratègics** (especificats per àmbits)
- **Proposta de línies estratègiques** (especificats per eixos)

Seguidament s'exemplifiquen possibles àmbits, eixos i línies estratègiques que, fruit dels resultats del procés de diagnosi, podrien tractar-se en el marc del desenvolupament del PEC.

És difícil, per no dir impossible, fer una proposta generalista de *què fer*, perquè cada municipi té la seva singularitat, els seus punts forts i els seus punts febles, i això condicionarà les línies estratègiques que s'han de plantejar.

En tot cas, allò que aquí s'exposa no és més que una proposta de possibles àmbits, eixos i línies estratègiques de què, segons els resultats i les aportacions del diagnòstic educatiu, podria ocupar-se el procés substantiu del PEC. No és, doncs, una bateria de temes i intervencions exhaustiva o tancada. Serà segons les particularitats i les necessitats o els interessos específics de cada municipi (repetim, identificats en el procés de diagnosi) que el PEC anirà dotant-se de continguts prioritzats en un sentit o en un altre. El propòsit de les fitxes que seguidament es presenten és el d'il·lustrar tot un ventall de possibles matèries temàtiques «tractables» en el marc d'un projecte educatiu de ciutat.

Val a dir que aquest exercici de concreció, tant si pren una direcció com una altra, hauria, en tot cas, de romandre fidel a les que són les dues motivacions essencials darrere de tot PEC (vegeu l'apartat 1.1.), motivacions que, situades en aquest escenari, actuarien com a **eixos transversals**:

- a) Garantir la defensa de valors com ara la igualtat, la diversitat, la llibertat i l'autonomia com a base de l'elaboració d'accions educatives.
- b) Posar l'educació a l'agenda de la ciutat i fomentar una participació compromesa amb l'educació.

3.3.1. DES DEL MÓN ESCOLAR

ÀMBIT: MÓN ESCOLAR
<p>EIX 1: ELS PONTS EDUCATIUS</p> <p>Justificació Es detecta el moment de la finalització de l'ESO com un dels primers punts de tall (si no el primer) dels itineraris que els joves poden seguir en la seva transició cap a la vida adulta. Es valora la conveniència de dotar l'organització educativa d'eines que donin suport a la gestió adequada d'aquests processos «puntuals». Ens referim a eines que, per exemple, permetin als centres i al conjunt dels serveis educatius actuar proactivament a l'hora de: detectar situacions de necessitat, treballar amb alumnes i famílies les opcions disponibles i les implicacions a curt, mitjà i llarg termini de cadascuna d'aquestes opcions, preparar i facilitar organitzativament les condicions dels itineraris escollits, etc.</p>
<p>Finalitat bàsica Facilitar als joves «ponts educatius» que els permetin flanquejar més ben informats i preparats els talls següents: els que tenen lloc entre les diferents etapes de l'ensenyament reglat, els que separen l'ensenyament reglat del no reglat, els que apareixen entre l'ensenyament (reglat o no reglat) i l'experiència laboral.</p>
<p>Línies estratègiques</p> <ul style="list-style-type: none"> ■ Potenciar els sistemes d'informació als instituts (interns i externs) i els canals d'acompanyament des dels moments previs a la finalització de l'etapa d'ensenyament obligatori. ■ Adequar les opcions de la formació professional (cicles formatius) a les particularitats i als reptes que defineixen el model socioeconòmic i laboral de la ciutat. ■ Reforçar els sistemes de detecció i el treball de coordinació en la lluita contra l'absentisme i l'abandonament de l'escolarització obligatòria. ■ ...

3.3.2. DES DEL MÓN INFANTIL (FINS A 12 ANYS)

ÀMBIT: MÓN INFANTIL
<p>EIX 1: EL LLEURE INFANTIL</p> <p>Justificació</p> <p>Acostumen a ser tres, bàsicament, els agents o espais programadors d'activitats extraescolars o de lleure pensades per a nens i nenes de fins a 12 anys: les AMPA, els grups d'esplai i els clubs esportius. Sovint es detecta que els criteris d'actuació de les AMPA en aquest terreny responen a una lògica de «gestió autònoma», això és, no coordinada amb les programacions educatives pròpies de la resta d'agents socials (entitats d'educació en el lleure o entitats esportives). Fora d'aquest marc, l'oferta d'activitats de lleure infantil compleix, cada vegada més, una funció conciliadora dels horaris familiars i laborals. Així, acaben resultant afavorides aquelles entitats amb prou recursos per cobrir els marcs horaris de les tardes de dilluns a divendres.</p>
<p>Finalitat bàsica</p> <p>Fomentar i coordinar una oferta d'educació en el lleure per a nens i nenes fins a 12 anys, considerant la seva diversitat de perfils (edat, disposicions culturals...) i les necessitats de conciliació horària de les seves famílies.</p>
<p>Línies estratègiques</p> <ul style="list-style-type: none"> ■ Incloure l'oferta de les entitats que programen activitats de lleure infantil (AMPA, entitats esportives, grups d'esplai, agrupaments juvenils...) en l'agenda i les guies de recursos municipals, així com en els plans d'entorn dels centres escolars. ■ Potenciar la inclusió de les activitats ofertes des d'entitats de lleure i esportives en l'oferta d'activitats extraescolars gestionades per les AMPA. ■ Incentivar la consolidació de la cobertura horària de dilluns a divendres dels grups d'esplai i els agrupaments juvenils del municipi. ■ Transversalitzar l'educació en valors (respecte a la «diferència» —cultural, de gènere, generacional...—, respecte al medi ambient i a l'espai urbà, solidaritat, consum responsable, empatia, etc.) al conjunt de les activitats de lleure ofertes a nens i nenes. ■ ...

3.3.3. DES DEL MÓN JUVENIL

ÀMBIT: MÓN JUVENIL
<p>EIX 1: ELS ESPAIS RELACIONALS</p> <p>Justificació</p> <p>No és estrany que bona part dels ciutadans adults «problematitzin» la manera com joves i adolescents omplen el seu temps lliure, quan són fora de l'escola o d'aquells centres en què reben formació instructiva o s'ocupen en activitats recreatives; i més quan aquesta dedicació és percebuda pels veïns de més edat com una «molèstia» o, fins i tot, com un motiu d'«inseguretat». Es justifica, aleshores, la conveniència de proporcionar a aquest col·lectiu alternatives (espais, recursos, equipaments, activitats més o menys programades...) per fer alguna cosa més que dedicar-se «ociosament» a estar-se al carrer o als parcs.</p>
<p>Finalitat bàsica</p> <p>Ampliar i condicionar el nombre d'espais i equipaments utilitzables per joves i adolescents, partint dels seus interessos específics i considerant estratègies d'intervenció educativa.</p>
<p>Línies estratègiques</p> <ul style="list-style-type: none"> ■ Potenciar i avaluar l'obertura d'instal·lacions educatives i equipaments municipals ja existents fora del seu horari habitual per a usos polivalents (entreteniment, activitats de lleure, activitats instructives). ■ Ampliar la xarxa d'espais i equipaments per a joves i adolescents, i equilibrar la seva distribució per zones del territori i sobre la base de l'estructura d'edats dels seus residents. ■ Potenciar experiències d'«autogestió» d'espais, centres i casals juvenils. ■ Dotar aquests espais (nous o ja existents) de recursos informàtics i punts d'accés a Internet, amb l'objectiu de promoure la socialització en l'ús de les noves tecnologies de la informació i la comunicació (NTIC). ■ Enfortir l'equip de professionals especialitzats (treballadors socials, dinamitzadors o animadors socioculturals, monitors...) que donin suport a dinàmiques de treball amb joves d'entre 16 i 20 anys.

3.3.4. DES DEL MÓN ESPORTIU

ÀMBIT: MÓN ESPORTIU	
EIX 1: ELS USOS I ELS ENTORNS ESPORTIUS	
Justificació	Acostuma a ser recurrent la demanda de més equipaments i instal·lacions esportives arreu de la ciutat, sobretot equipaments i instal·lacions de lliure accés i ús gratuït. Es fa particularment èmfasi en la conveniència de lligar aquests espais als interessos i les necessitats d'oci no regulat que es comparteixen a molts barris.
Finalitat bàsica	Es valora la conveniència d'aprofitar les instal·lacions poliesportives per a usos lúdics i recreatius, usos que proporcionin alternatives d'oci a joves i adolescents, però també possibilitats d'entreteniment a la població adulta i a la tercera edat. De manera simultània, s'apostaria per condicionar certs espais públics (places, parcs, descampats...) amb vista a facilitar-hi la pràctica esportiva.
Línies estratègiques	<ul style="list-style-type: none"> ■ Propiciar i avalar l'obertura al barri d'equipaments i instal·lacions poliesportives per a la utilització gratuïta de les seves instal·lacions amb finalitats lúdiques i recreatives. ■ Condicionar espais públics d'ubicació estratègica (i garantir la seva distribució territorial justa) per a la pràctica esportiva. ■ ...

3.3.5. DES DEL MÓN CULTURAL

ÀMBIT: MÓN CULTURAL	
EIX 1: ELS PONTS CULTURALS	
Justificació	A molts municipis es detecta la manca de contactes significatius i estables entre la iniciativa social pròxima a les representacions de la cultura tradicional catalana i la iniciativa social propera a les representacions culturals de tradició no catalana. Aquest fet contribueix a solidificar les distàncies reals (inexistència de vincles) i percebudes (visions de «diferència») entre un sector i l'altre.
Finalitat bàsica	Afavorir l'establiment de xarxes de coordinació i treball conjunt entre entitats culturals d'arrel catalana i entitats culturals d'arrel no catalana. Es valora la importància d'incloure en aquestes xarxes dinàmiques de vinculació entre associacions vinculades a la cultura majoritària i associacions formades per col·lectius culturals minoritaris (comunitats immigrades, col·lectiu gitano...).
Línies estratègiques	<ul style="list-style-type: none"> ■ Potenciar el conjunt d'equipaments, esdeveniments, agents socials i institucionals així com els programes d'actuació municipals que actualment estan proporcionant oportunitats d'encontre i treball conjunt entre entitats i ciutadans «culturalment diversos». ■ Aproximar el treball d'entitats i associacions culturalment significatives a barris de referència cultural «diferent». ■ Incloure dins els programes municipals en l'àmbit de la immigració circuits d'acollida i integració que posin en contacte les entitats i els ciutadans de procedència estrangera amb la iniciativa social «autòctona». ■ Donar suport a la projecció exterior de les cultures minoritàries i, particularment, al treball de visualització de models referents positius. ■ ...

3.3.6. DES DEL MÓN PRODUCTIU I LABORAL

ÀMBIT: MÓN PRODUCTIU I LABORAL	
EIX 1: FORMACIÓ I CAPACITACIÓ LABORAL	
Justificació	En molts municipis es detecta l'existència de distàncies significatives entre el perfil de determinats sectors laborals (generalment no qualificats) i el model de ciutat cap al qual es volen orientar els reptes de futur. Aquesta distància origina riscos i vulnerabilitats per a la continuïtat d'aquests sectors, així com per als treballadors que hi són ocupats. Al mateix temps, els reptes de futur que emmarca el pla estratègic d'aquestes ciutats identifica «nous filons d'ocupació» amb els quals poder reorientar nous criteris de formació i capacitació laboral.
Finalitat bàsica	Lluitar contra el risc d'exclusió social dels treballadors i les treballadores ocupats en sectors laborals vulnerables, i afavorir tant la seva capacitació estratègica com la dels joves en procés d'inserció laboral.
Línies estratègiques	<ul style="list-style-type: none"> ■ Adequar les opcions de formació professional i ocupacional a les particularitats i als reptes que defineixen el model socioeconòmic i laboral de la ciutat («nous filons d'ocupació»). ■ Potenciar programes de formació continuada que capacitin en formació tecnològica, administrativa, llengües... ■ Potenciar programes per a la igualtat d'oportunitats en l'àmbit de la formació i capacitació laboral, i discriminar positivament en favor d'aquells col·lectius socialment més vulnerables: dones, població aturada major de 50 anys, joves en risc d'exclusió social, població immigrada, etc. ■ ...

3.3.7. DES DEL MÓN ADULT

ÀMBIT: MÓN ADULT

EIX 1: L'EDUCACIÓ INSTRUCTIVA

Justificació

Acostuma a detectar-se a molts municipis la necessitat de reforçar i ampliar les iniciatives de formació d'adults; d'adequar l'oferta de cursos de formació ocupacional a la realitat econòmica, comercial i empresarial de la ciutat; que entitats, associacions i equipaments educatius duguin a terme tant programes de formació bàsica (fins i tot d'alfabetització) com cursos de reciclatge professional; d'entendre que en aquest camp hi ha barris i perfils poblacionals (per exemple, el de la població immigrada) especialment vulnerables i necessitats de formació; que l'educació en noves tecnologies encara és, en molts casos, una assignatura pendent, etc.

Finalitat bàsica

Fomentar i coordinar una oferta de formació instructiva adequada als interessos i les necessitats educatives de la població adulta, considerant la diversitat de perfils d'aquesta població i el lligam d'aquesta formació amb les particularitats de l'entorn sociolaboral del municipi.

Línies estratègiques

- Enfortir, ampliar i coordinar l'oferta pública de formació de persones adultes i equilibrar la seva distribució per barris.
- Adequar els programes de formació i els criteris pedagògics d'aquests centres a unes necessitats d'escolarització i uns perfils que no són els mateixos que en la franja d'edats «habituals» que inclou l'educació obligatòria.
- Ampliar i ajustar les opcions de la formació ocupacional a les particularitats i als reptes que defineixen el model socioeconòmic i laboral de la ciutat.
- Promocionar l'oferta de cursos de formació bàsica, d'aprenentatge del català i de noves tecnologies (NTIC) destinada a la població adulta.
- ...

3.3.8. DES DEL MÓN DE LA GENT GRAN

ÀMBIT: MÓN DE LA GENT GRAN

EIX 1: ELS ESPAIS RELACIONALS

Justificació

Els col·lectius de gent gran acostumen a ocupar posicions «perifèriques» en el mapa relacional general que estructura el teixit social del municipi. Generalment, es tracta d'actors amb dinàmiques de treball força endogàmiques, menys inserides en canals estables de relació i coordinació amb altres agents al territori. Alhora, sol detectar-se un buit important entre el volum de temps lliure de què disposa aquest col·lectiu i el volum d'espais relacionals de què disposen per ocupar-lo.

Finalitat bàsica

Ampliar i condicionar el nombre d'espais i casals per a la gent gran, i fomentar l'aproximació dels col·lectius que s'hi vinculen i les activitats que s'hi programen cap al treball conjunt amb altres entitats i institucions del municipi.

Línies estratègiques

- Enfortir i ampliar la xarxa d'equipaments per a la gent gran, i equilibrar la seva distribució per zones del territori i sobre la base de l'estructura d'edats dels seus residents.
- Enfortir la projecció exterior de la iniciativa social pròpia de la gent gran i promoure dinàmiques de col·laboració amb altres agents socials i institucionals del municipi.
- Potenciar experiències d'intercanvi i relació intergeneracional, i obrir espais d'encontre entre població infantil o jove i gent gran.
- ...

3.3.9. DES DEL MÓN URBANÍSTIC

ÀMBIT: MÓN URBANÍSTIC

EIX 1: ELS BARRIS EDUCADORS

Justificació

És compartit que la configuració dels espais públics que dibuixen els teixits urbans de les ciutats provoquen un impacte en l'estructuració de la vida quotidiana de les persones. L'existència de més o menys barreres arquitectòniques, els tipus d'enllumenats, l'existència o no d'espais oberts o condicionats per a usos específics, de zones verdes o de zones de vianants..., determinen la manera com els ciutadans i ciutadanes es relacionen amb l'espai públic i, de retruc, la manera com es relacionen entre ells. Partint d'una definició àmplia d'allò que vol dir *educació*, és clar que les formes d'interacció personals quotidianes (l'existència o no de contacte, conflicte, diàleg) també són formes de relació educativa.

Finalitat bàsica

Contribuir a generar espais públics que promoguin la interrelació i convivència entre ciutadans i ciutadanes, veïns i veïnes.

Línies estratègiques

- Facilitar la participació ciutadana (associacions de veïns, comunitats d'escala, entitats, ciutadans a títol individual) en el disseny dels nous espais públics, així com en el seguiment i l'avaluació del seu procés d'obra.
- Facilitar la participació ciutadana (associacions de veïns, comunitats d'escala, entitats, ciutadans a títol individual) en el disseny de la remodelació i el condicionament d'espais públics ja existents, així com en el seguiment i l'avaluació del seu procés d'obra.
- ...

3.4. Proposta metodològica: el procés participatiu

La «participació ciutadana» s'estableix com un dels valors clau d'articulació (i legitimació) del projecte educatiu de ciutat. En aquest darrer apartat plantegem molt esquemàticament una possible proposta de desenvolupament del pla de participació del PEC.

3.4.1. MECANISMES EN JOC

A partir de la diagnosi i la conseqüent definició de les línies estratègiques que se'n deriven, s'enceta el procés participatiu pròpiament dit. En termes generals concebem aquest procés en un sentit pluriforme i continuat. Els seus canals, per tant, haurien d'oferir alguna cosa més que processos puntuals de consulta pública no vinculants entorn de plans d'actuació predefinitos «des de dalt», o l'organització esporàdica de sessions de treball en comissions temàtiques.

Seguidament definim les peces que poden compondre el puzzle d'aquest pla de participació, tant les que representen els seus canals o mecanismes de desenvolupament com aquelles altres que permeten gestionar el procés i els seus resultats.

3.4.1.1. Els mecanismes de participació

EL CONSELL D'EDUCACIÓ (O FÒRUM EDUCATIU LOCAL)

Es tracta de l'òrgan plenari i estable de participació entorn del PEC. L'objectiu bàsic d'aquest Consell o Fòrum seria el de generar un espai obert de coresponsabilitat territorial i d'articulació cívica sobre la realitat educativa local on estiguin representats tots els agents i les institucions més significatius presents en el territori, a més de tots aquells ciutadans i ciutadanes que hi vulguin participar. En definitiva, aquest canal representaria l'expressió visible a cada ciutat del que podríem anomenar *compromís cívic amb l'educació*, entre ciutadania i administracions (municipal i autonòmica).

Per tal d'evitar encavalcaments i disfuncions en l'oferta de canals de participació diferents, hi ha la possibilitat d'aprofitar l'estructura orgànica dels consells escolars municipals traduint-los en consells d'educació o fòrums educatius, sempre que es cregui convenient i factible l'eixamplament de les seves funcions i lògiques de representació.

Composició:

Plenari: responsables de l'àmbit municipal en matèria educativa (Àrea d'Educació, oficines municipals d'escolarització...); responsables de l'administració educativa territorialitzada (delegacions territorials, inspecció...) i dels serveis educatius externs (LIC, EAP, CRP...); representants dels plans educatius d'entorn (allà on es duguin a terme); representants de les associacions de pares i mares, col·lectius docents i equips directius dels centres escolars, les entitats cíviques més significatives, els empresaris i els contractadors més significatius, els proveïdors d'activitats educatives no reglades, els serveis sanitaris i socials de caràcter local, els cossos de seguretat, les entitats esportives, les persones i entitats vinculades al món de la cultura, ciutadans a títol individual...

Comissions sectorials: segons les prioritzacions temàtiques.

Funcions:

- Contrastar i fer aportacions als eixos i les dimensions estratègiques assenyalades en l'informe diagnòstic.
- Ratificar el procés de concreció d'aquests eixos i dimensions en propostes específiques d'actuació.
- Contribuir a fer el seguiment i l'avaluació del procés d'implantació de les propostes d'actuació.
- ...

Reunions:

- Plenari: mínim tres cops l'any.
- Comissions: segons el desenvolupament del PEC.

LA XARXA RELACIONAL BÀSICA

Identifiquem així les xarxes i els espais relacionals articulats de manera relativament estable al territori que estructurin punts d'encontre entre sectors ciutadans diversos i serveixin a interessos i continguts també múltiples. És objectiu de la diagnosi detectar aquestes xarxes i començar a establir-hi relacions de reciprocitat i intercanvi. Aquí, **l'objectiu de fons és evitar, tant com tant com es pugui, afegir canals de participació que dupliquin o s'encavalquin amb els que ja hi ha.**

Així, caldria continuar traslladant cap a aquests espais relacionals, més enllà de la fase de diagnosi, el debat sobre les raons i definicions del PEC. Convindria fer córrer en paral·lel les discussions dels grups de treball del PEC o del consell o fòrum d'educació amb possibles sessions de contrast dutes a la mateixa «agenda» d'aquests punts estables de trobada. L'establiment d'aquests canals, d'aquests feedbacks, també podria «trencar» el criteri de l'afinitat d'interessos o àrees de treball. En la mateixa direcció, en cas que s'aconseguissin articular aquests punts, el debat sobre el PEC, sobre els valors que el sustenten i sobre el sentit de les seves línies estratègiques s'estendria exponencialment entre el conjunt de la ciutadania. Un segon objectiu de fons és, en aquest punt, **promoure l'extensió dels valors, els principis i els continguts generals que vagin definint tot el procés participatiu del PEC en la tasca quotidiana d'aquests espais relacionals.**

Atesa la importància estratègica, el paper cohesiu d'entitats d'iniciativa social i la lògica de proximitat, que a molts municipis exerceixen els consells de districte o de barri, apuntaríem la conveniència de comptar, dins aquestes xarxes estables de participació entorn del PEC, amb aquests òrgans de referència territorial.

Composició:

Xarxes associatives existents: espais de relació veïnal, espais de representació d'equips docents o directors de centres educatius, consells sectorials, consells de districte, casals d'entitats, xarxes formals i informals internes a l'ajuntament, comissions de treball conjunt entre ajuntament i sector cívic, etc.

Funcions:

- Contrastar i fer aportacions als eixos i les dimensions estratègiques assenyalades en l'informe diagnòstic.
- Ratificar el procés de concreció d'aquests eixos i dimensions en propostes específiques d'actuació.
- Contribuir a fer el seguiment i l'avaluació del procés d'implantació de les propostes d'actuació.
- ...

Reunions:

- Segons el desenvolupament del PEC.

ELS GRUPS DE TREBALL

Es proposa la seva posada en funcionament en moments estratègics del procés i amb finalitats concretes i explícites. Com detallarem més endavant (punt 3.2.), plantegem el seu treball en sessions programades sobre la base de les prioritzacions temàtiques establertes a l'informe diagnòstic i debatudes a la resta d'òrgans de participació continuada (Consell o Fòrum d'Educació i Xarxa Relacional Bàsica).

Composició:

- *Grups de treball* de participació oberta i sobre la base de la selecció temàtica establerta en el diagnòstic i perfilada per la resta d'òrgans de participació.

Funcions:

- Concreció provisional d'accions vinculades als eixos i les dimensions assenyalades en l'informe diagnòstic i debatudes al consell o fòrum d'educació i a la xarxa relacional bàsica.
- Revisió dels resultats del procés i selecció de noves iniciatives que s'han de considerar.
- ...

Reunions:

De quatre a sis sessions, segons el desenvolupament del PEC.

MECANISMES DE PARTICIPACIÓ «INDIVIDUAL»

Es proposa l'organització de mecanismes de canalització de la participació individual al llarg del procés. A més de la possible participació a «títol individual» als plenaries del consell o fòrum d'educació i/o als grups de treball, aquests mecanismes poden adquirir formats específics diferents.

Formats:

- *Format electrònic:* fòrum, enquestes i bústia d'aportacions en espai web del PEC, programa Consensus, etc. Espai obert en el temps.
- *Format tradicional:* qüestionaris puntuals de consulta pública en butlletins i mitjans de comunicació escrita locals. Espais tancats en el temps.

Funcions:

- Fer aportacions sobre la base de la informació disponible durant tot el procés (format electrònic).
- Ratificar el procés de concreció d'aquests eixos i dimensions en propostes específiques d'actuació (format electrònic i tradicional).
- ...

3.4.1.2. Els mecanismes de gestió (comissió gestora)

Sota la designació de *comissió gestora* proposem una triple estructura de funcionament permanent al llarg de tot el procés de participació: la Comissió de Direcció Política, l'Oficina Tècnica i el Grup Impulsor.

LA COMISSIÓ DE DIRECCIÓ POLÍTICA

En joc des de la fase diagnòstica, es tracta de l'òrgan de cobertura institucional i política del conjunt de processos que incorpora el PEC. Des d'aquest punt de vista, representa un espai de coresponsabilització educativa entre l'administració municipal i l'autonòmica.

Composició:

- Àrea d'Alcaldia Alcalde
- Àrea d'Educació Regidor/a
- Tècnic/a de referència
- Altres àrees de l'Ajuntament
- Responsables de l'administració educativa (delegacions territorials, inspecció, etc.)
- Responsables de plans educatius d'entorn (allà on es duguin a terme)
- Responsables d'altres plans estratègics
- ...

Funcions:

- Legitimar el marc de producció del procés de participació i donar-li suport institucionalment.
- Adquirir els compromisos polítics que requereixin el desenvolupament i els resultats del procés de participació.
- Realitzar el seguiment de les diverses fases del pla de participació.
- Vetllar per la transversalitat (interdepartamental) dels valors i les accions educatives considerades pel PEC.
- ...

Reunions:

- Segons el desenvolupament del PEC.

L'OFICINA TÈCNICA DEL PEC

Òrgan amb personal tècnic «alliberat» per a l'acompliment de les funcions bàsiques de gestió i execució del PEC. Aquest personal tècnic hauria format part integrant de l'equip de seguiment operatiu de la fase diagnòstica (vegeu punt 2.1.).

Composició:

- Tècnic(s) alliberat(s), vinculat(s) al Departament d'Educació de l'Ajuntament.

Funcions:

- Organitzar, gestionar i coordinar el conjunt de processos inclosos en les diverses fases del pla de participació.
- Servir de pont (gestió i traspessos d'informació) entre els diferents canals de participació del PEC (Consell o Fòrum d'Educació, Xarxa Relacional Bàsica i mecanismes de participació individual).
- Servir de pont entre les diferents àrees de l'ajuntament i amb altres processos de participació institucional oberts (pla estratègic, agenda 21, processos de dinamització comunitària, etc.).
- Vetllar i fer el seguiment de les propostes d'actuació.
- ...

EL GRUP IMPULSOR

Suposa la continuïtat de l'òrgan que ha entrat en funcionament en les darreres fases del procés de diagnosi.

Composició:

- Ajuntament:
 - Representants de l'equip de seguiment operatiu
 - Altres departaments de serveis personals.
 - Altres àrees de l'Ajuntament
- Representants dels serveis educatius externs (EAP, LIC, CRP...).
- Representants del Consell Escolar Municipal.
- Responsables d'equipaments i serveis municipals.
- Responsables d'entitats cíviques.
- Persones «significatives» a títol individual.
- ...

Funcions:

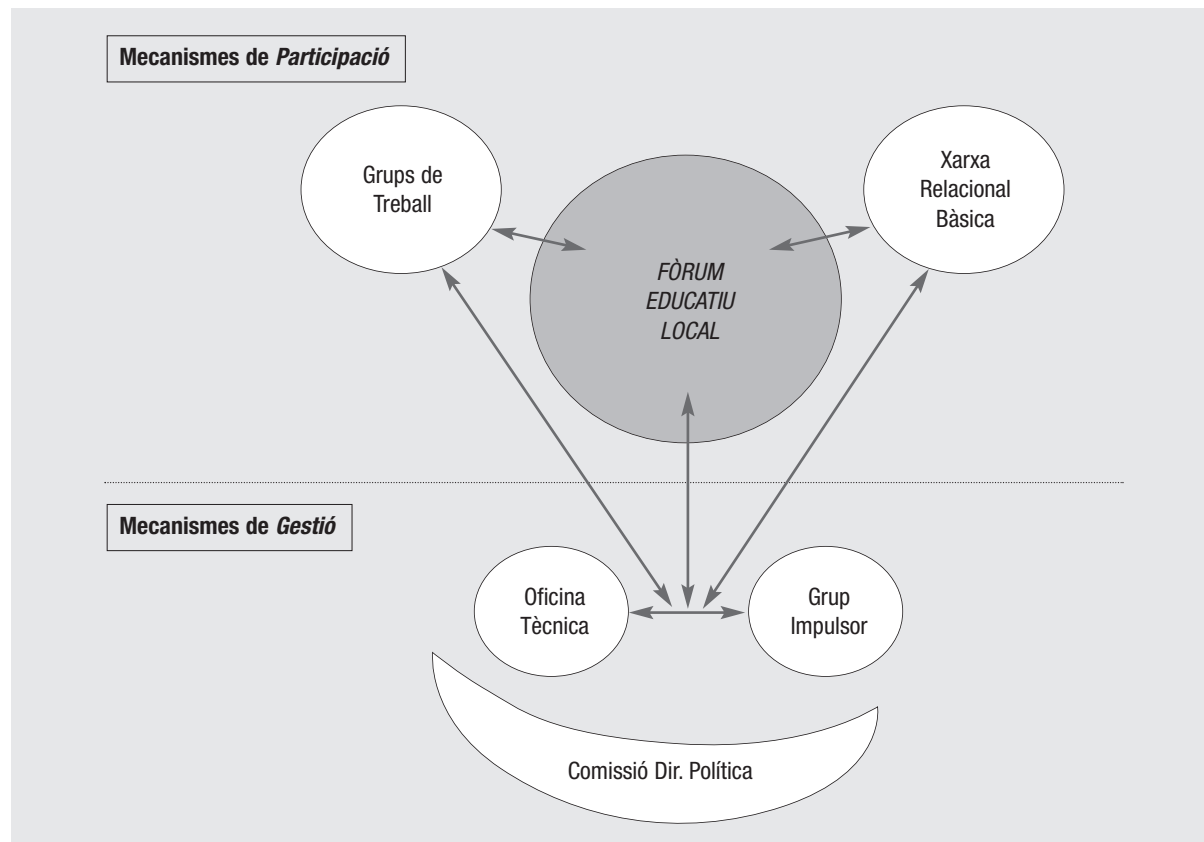
- Donar suport a les tasques realitzades per l'Oficina Tècnica del PEC.
- Servir de pont (gestió i traspessos d'informació) entre els diferents canals de participació del PEC (Consell o Fòrum d'Educació, Xarxa Relacional Bàsica i mecanismes de participació individual).
- Facilitar processos formals i informals de legitimació i difusió del desenvolupament dels diferents moments del PEC.
- Contrastar i fer aportacions als eixos i les dimensions estratègiques assenyalades en l'informe diagnòstic.
- Contrastar i fer aportacions al procés de concreció d'aquests eixos i dimensions en propostes específiques d'actuació.
- Contribuir a fer el seguiment i l'avaluació del procés d'implantació de les propostes d'actuació.
- ...

Reunions:

- Mínim un cop al mes.

3.4.1.3. Quadre resum

Figura 7. Els mecanismes de la participació

3.4.2. PROCEDIMENTS EN JOC

3.4.2.1. Moment 0: La devolució del diagnòstic (MEC)

Tal com s'ha esmentat anteriorment, el mateix procés de diagnosi genera sinergies comunicatives (diagnòstic-difusió) i d'activació de la participació (diagnòstic-participació). Des d'aquest punt de vista, les dinàmiques de devolució del diagnòstic proporcionen una doble oportunitat:

- a) Recuperar el capital social activat.
- b) Representar el «tret de sortida» que obre el corresponent procés participatiu.

QUINES FORMES?

Això és així en la mesura que es preveuen formats de retorn oberts al contrast i debat col·lectius. Aquests poden ser:

- **Jornada de presentació.** Es proposa la convocatòria d'un acte públic (obert a treballadors de l'ajuntament, entitats i ciutadans a títol individual) d'exposició dels principals resultats de la diagnosi. Pot, fins i tot, dissenyar-se l'acte com si fos una audiència pública i recollir elaboracions de propostes i aportacions del conjunt de persones assistents..
- **Devolucions parcials.** Aquí es planteja l'aprofitament dels espais institucionals de relació detectats per tal d'oferir-hi el retorn del diagnòstic. Interessarà, especialment, tornar a contactar amb aquells espais de deliberació, interns a l'ajuntament (plenaris, reunions de coordinació...) i externs (consells, assemblees, plenaris...), per tal d'afermar els vincles establerts i els compromisos adquirits.

QUINS CONTINGUTS?

Per mitjà d'aquests processos de retorn s'ofereix a deliberació la **proposta de línies estratègiques** que el mateix diagnòstic elabora.

3.4.2.2. Moment 1: Les línies estratègiques

QUINES FORMES?

a) La Comissió Gestora (Oficina Tècnica, Grup Impulsor i Comissió de Direcció Política)

- L'Oficina Tècnica del PEC recull la proposta de línies estratègiques establertes, així com els resultats de les deliberacions sorgides en el seu procés de devolució, i les discuteix amb el Grup Impulsor.
- Des de l'Oficina Tècnica i el Grup Impulsor es traspasa aquestes consideracions al Consell o Fòrum d'Educació i a la Xarxa Relacional Bàsica (espais i representants clau).
- La Comissió de Direcció Política perfila i explicita el grau de vinculació o consultivitat que s'atribuirà a les conclusions a què s'arribi al final d'aquest procés.

b) El Consell o Fòrum d'Educació

- Es convoca la trobada del Consell o Fòrum d'Educació (sessió plenària i/o comissions sectorials) per al debat sobre les primeres línies estratègiques establertes.

c) La Xarxa Relacional Bàsica

- Es convoquen o s'aprofiten aquelles xarxes estables de representació associativa per contrastar les primeres línies estratègiques establertes.
- Es treballa l'extensió dels valors i principis generals del PEC a la tasca quotidiana d'aquests espais relacionals.

d) Comissió de Direcció Política (Comissió Gestora)

- La Comissió de Direcció Política del PEC recull i considera l'adequació política i pràctica de les conclusions a què s'ha arribat en cadascun dels espais participatius anteriors.

QUINS CONTINGUTS?

Al llarg d'aquest procés es treballa en la **priorització i/o selecció de les línies estratègiques proposades**.

3.4.2.3. Moment 2: Primeres propostes d'actuació

QUINES FORMES?

a) La Comissió Gestora (Oficina Tècnica, Grup Impulsor i Comissió de Direcció Política)

- L'Oficina Tècnica i el Grup Impulsor proposen l'organització de sessions *ad hoc* de treball en comissions o grups.
- Sobre la base de les línies estratègiques prioritzades, l'Oficina Tècnica i el Grup Impulsor plantegen el perfil temàtic i de composició d'aquests grups.
- L'Oficina Tècnica i el Grup Impulsor estableixen el nombre de sessions que s'han de realitzar, així com els respectius ordres de treball, horaris, emplaçament, publicitat i difusió del procés, dinamització de les sessions...
- La Comissió de Direcció Política perfila i explicita el grau de vinculació o consultivitat que s'atribuirà a les conclusions dels Grups de Treball.

b) Els Grups de Treball

- Seguint el programa de sessions acordat, treballen sobre la base temàtica de les línies estratègiques prioritzades en el *Moment 1*.

Les conclusions a què s'ha arribat a cada sessió són recollides en les actes oportunes.

c) Comissió de Direcció Política (Comissió Gestora)

- La Comissió de Direcció Política del PEC recull i considera l'adequació política i pràctica de les conclusions a què s'ha arribat en cadascun dels espais participatius anteriors.

QUINS CONTINGUTS?

Al llarg d'aquest procés es treballa en la **concreció d'una primera proposta d'actuacions**.

3.4.2.4. Moment 3: Les propostes d'actuació

QUINES FORMES?

a) La Comissió Gestora (Oficina Tècnica, Grup Impulsor i Comissió de Direcció Política)

- L'Oficina Tècnica del PEC recull la proposta d'actuacions, així com els resultats de les deliberacions sorgides en els Grups de Treball, i les discuteix amb el Grup Impulsor.
- Des de l'Oficina Tècnica i el Grup Impulsor es traspasa aquestes consideracions al Consell o Fòrum d'Educació i a la Xarxa Relacional Bàsica (espais i representants clau).
- La Comissió de Direcció Política perfila i explicita el grau de vinculació o consultivitat que s'atribuirà a les conclusions a què s'arribi al final d'aquest procés.

b) El Consell o Fòrum d'Educació

- Es convoca la trobada del Consell o Fòrum d'Educació (sessió plenària i/o comissions sectorials) per al debat sobre les propostes d'actuació establertes.

c) La Xarxa Relacional Bàsica

- Es convoquen o s'aprofiten aquelles xarxes estables de representació associativa per contrastar les propostes d'actuació establertes.
- Es treballa l'extensió dels valors, principis i continguts de les propostes del PEC a la tasca quotidiana d'aquests espais relacionals.

d) La participació individual

- Pot, en aquest moment, obrir-se canals de consulta pública a la ciutadania adreçada a augmentar la representativitat en el procés de concreció de propostes d'actuació; tant en format «tradicional» com en «format electrònic» (vegeu el punt 3.1.).

e) Comissió de Direcció Política (Comissió Gestora)

- La Comissió de Direcció Política del PEC recull i considera l'adequació política i pràctica de les conclusions a què s'ha arribat en cadascun dels espais participatius anteriors.

QUINS CONTINGUTS?

Al llarg d'aquest procés, es treballa en la **priorització i/o selecció de les actuacions proposades**.

3.4.2.5. Moment 4: Els compromisos polítics

Per bé que des de l'inici del projecte educatiu de ciutat es parteix de l'existència d'un compromís polític per al seu desenvolupament i per respondre davant les seves incidències de procés i resultats, és particularment rellevant que aquest compromís s'expliciti en el moment d'efectuar el salt del debat a la implantació d'actuacions pràctiques. En aquest sentit, és fonamentalment la Comissió de Direcció Política (on, entre d'altres, són representats responsables del govern municipal i de l'administració educativa autonòmica) que, prèvia consideració del grau d'adequació pràctica i política dels resultats assolits fins a aquest moment, protagonitza l'adquisició dels compromisos polítics corresponents.

a) La Comissió Gestora (Comissió de Direcció Política, Oficina Tècnica i Grup Impulsor)

- La Comissió de Direcció Política fa explícit el compromís de donar suport —totalment o parcialment— a les propostes d'actuació prioritzades.
- L'Oficina Tècnica i el Grup Impulsor elaboren les corresponents programacions tècniques d'implantació de les accions previstes. Com a exemple, aquesta programació podria desplegar i concretar els apartats següents:²⁶ identificació del programa, acció o servei (en correspondència amb l'eix prioritzat); població «diana» (o *target*); justificació de necessitats; dimensions d'actuació; periodització de les actuacions; dotació en recursos (humans i econòmics); organització funcional dels actors (institucionals i socials) implicats; criteris i indicadors d'avaluació, etc.
- L'Oficina Tècnica i el Grup Impulsor traspassen els compromisos adquirits i les programacions elaborades al Consell o Fòrum d'Educació i a la Xarxa Relacional Bàsica.

3.4.2.6. Moment 5: La implantació d'accions PEC

En aquest moment s'obren dues línies bàsiques de treball:

- Aquest és el moment d'iniciar-se l'execució dels **programes i les accions finalment prioritzades**. L'inici del procés d'implantació s'estructurarà sobre la base de la **programació tècnica** establerta. És a dir, un cop identificats els programes, les accions o els serveis, així com la seva població «diana», i una vegada dimensionades, perioditzades i pressupostades les actuacions previstes (vegeu *Moment 4*), arriba el moment perquè els agents implicats s'organitzin i desenvolupin les funcions assignades.
- Al mateix temps, el conjunt dels agents socials i institucionals que han estat implicats en el procés treballen la manera com estendre els valors, principis i continguts de les propostes del PEC als seus propis programes i tasques educatives quotidianes.

3.4.2.7. Moment 6: El seguiment i l'avaluació

QUINES FORMES?

a) Oficina Tècnica i Grup Impulsor (Comissió Gestora)

- En reunions periòdiques, l'Oficina Tècnica i el Grup Impulsor s'encarreguen de fer el seguiment i l'avaluació de les accions aprovades, així com de traspassar les seves consideracions al Consell o Fòrum d'Educació i a la Xarxa Relacional Bàsica.

b) El Consell o Fòrum d'Educació

- Es convoca la trobada del Consell o Fòrum d'Educació (sessió plenària i/o comissions sectorials) per debatre l'avaluació de l'estat de les accions implantades o en procés d'implantació.

c) Sistemes d'observatori o assessorament extern

- Segons el cas, pot ser pertinent recórrer a equips d'experts externs que s'encarreguin de l'objectivació del procés d'avaluació: concreció d'indicadors substantius, metodològics i d'impacte.

QUINS CONTINGUTS?

Des de l'inici de la implantació de les accions aprovades, es treballa coordinadament en el seguiment i l'avaluació dels seus **procediments i resultats**.

3.4.2.8. Moment 7: Balanç final (...i continuïtat del PEC)

Amb el benentès que un projecte educatiu de ciutat és una iniciativa de **naturalesa cíclica**, al llarg de tot el seu procés d'implantació i sobre la base de les conclusions del seu seguiment i avaluació (balanç final), caldria dissenyar sistemes per a la seva **continuïtat**. Això implica, un cop acabat el seu primer cicle (sis moments anteriors)...

26. Vegeu model de fitxa d'accions PEC a l'annex 6

- Plantejar-se l'actualització del diagnòstic sobre l'estat de les prioritats educatives al territori.
- Plantejar-se el reinici d'un segon cycle (PEC II) de debat col·lectiu i noves concrecions pràctiques, sobre la base dels mecanismes de participació establerts.

3.4.2.9. ...i mentrestant

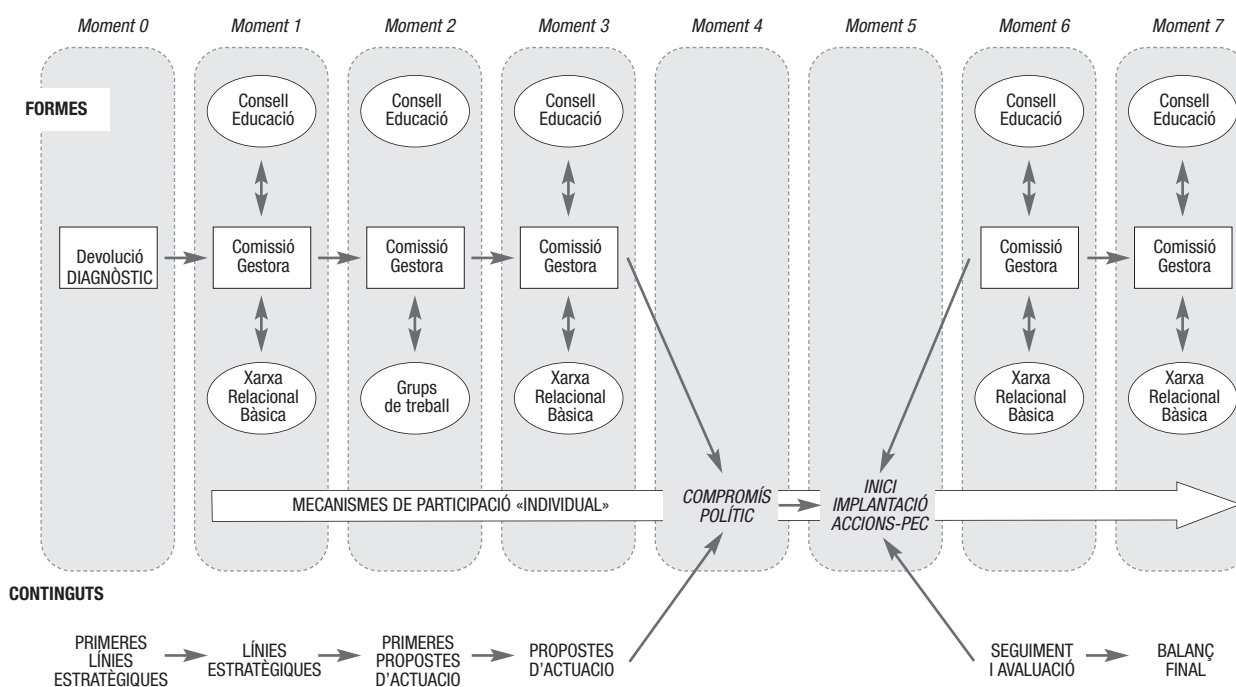
...«que passin coses». És a dir, no cal esperar al final (o pràcticament al final) del procés per veure materialitzades concrecions del PEC. De fet, són moltes les accions o iniciatives que, en el decurs del procés participatiu de prioritació de línies estratègiques i programes d'intervenció, poden anar succeint «sobre la marxa». Des d'aquesta perspectiva, s'obren, fonamentalment, dues línies de treball:

- Esdeveniments, cicles de debat, xerrades..., amb «marca PEC». Mentre van tenint lloc les dinàmiques participatives estrictament associades al desenvolupament del PEC, pot dur-se a terme la programació (o pot aprofitar-se la programació que ja hi ha) d'actes i activitats culturals educatives sota el paraigua del PEC. Ens referim, òbviament, a aquells actes i/o activitats que sintonitzin amb la filosofia del PEC i amb les línies de treball que s'hi van obrint, i que els seus «promotors» (ajuntament, comunitat educativa, entitats...) acordin dur endavant des d'aquesta cobertura.
- Actuacions i programes d'intervenció ja existents actualitzats amb «marca PEC». També aquí es tractaria d'acordar la possibilitat d'aixopugar en el marc del PEC aquelles línies d'intervenció educativa que ja hi ha (programes de lluita contra el fracàs escolar, serveis de transició escola-treball, fires d'entitats, edició de programes d'oferta educativa i esportiva en el lleure...).

Tant en un cas com en l'altre, caldrà evitar la simple instrumentalització de dinàmiques i actuacions des de la perspectiva de la difusió d'una «imatge PEC». Això pot evitar-se tant per mitjà de l'acord dels actors implicats, com, segons la disposició de recursos existents, mitjançant ajuts a aquestes dinàmiques i actuacions des dels paquets pressupostaris assignats al PEC.

3.4.2.10. Quadre resum

Figura 8. Els procediments de la participació

Font: elaboració pròpia

Annexos

**Annex 1: Guió d'entrevistes
a informants clau**

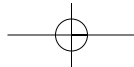
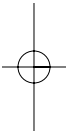
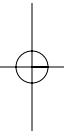
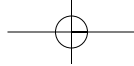
**Annex 2: Qüestionari per a centres
educatius**

**Annex 3: Qüestionari per a entitats
i equipaments**

**Annex 4: Qüestionari per a àrees /
departaments de l'Ajuntament**

Annex 5: Fitxa model d'accions PEC

**Annex 6: Carta de ciutats educadores
(actualitzada a novembre de 2004)**

Annex 1: Guió d'entrevistes a informants clau

Detecció de realitats i dinàmiques socials de l'entorn

- **Descripció general de l'ens.** A què es dedica, a quina població s'adreça, com s'organitza internament, qui decideix les activitats i els programes duts a terme, problemàtiques amb què es troba...
- **Informació sobre coordinació.** Amb qui es coordina, sobre quins temes, amb quina freqüència, amb quins resultats (valoració d'actors concrets), amb qui caldria coordinar-se més o millor...
- **Com descriuria la realitat social del seu territori d'actuació (barri/districte/ciutat)? I d'aquella part del municipi sobre la qual no actua?** Tractar sobre la realitat del barri/districte/ciutat en conjunt: situació econòmica, comercial, demogràfica, cultural, educativa, urbanística, associativa, d'identitat, de seguretat... Detectar el grau d'heterogeneïtat entre les realitats particulars de cada zona.

I en l'àmbit educatiu...

- **Quins són els agents i els recursos/equipaments (entitats, associacions, casals, escoles...) més destacats al barri/districte/ciutat?** Detectar els agents clau al territori.

I en l'àmbit educatiu...

- **Quines accions o projectes d'intervenció creu prioritari al barri/districte/ciutat?** Identificar les problemàtiques.

I en l'àmbit educatiu...

- **Quins avantatges ofereix el barri a l'hora de solucionar els seus problemes?** Identificar les potencialitats (teixit associatiu, equipaments, ubicació en el territori...).

Procés participatiu entorn del PEC

Definició oberta de PEC: *un PEC defineix les prioritats educatives del municipi i identifica els principis, els objectius, les metodologies i els programes que han de guiar l'acció educativa de la ciutat. Com a norma bàsica, el PEC ha de ser fruit de la participació de la ciutadania, tant en la definició de necessitats com en la discussió de possibles solucions.*

- **Havíeu sentit a parlar del Projecte Educatiu de _____?** Origen de la informació.
- **Per a què hauria de servir el MEC (diagnòstic)?** Copsar el sentit genèric i la credibilitat d'aquest tipus de projectes d'estudi...
- **Per a què hauria de servir el PEC a _____?** Copsar el sentit genèric i la credibilitat d'aquestes iniciatives transversals, estratègiques, participatives...
- **A partir de la definició oberta de PEC, què hi podria aportar la vostra institució?** Coneixements específics, accés a una població determinada, experiències de treball...

- **Quins temes haurien de ser tractats al PEC?** Temes generals, específics...
- **A partir de la definició oberta de PEC, en quins moments del procés creieu que hauria de participar la vostra institució?** Pensar en les diferents fases PEC: diagnosi (i detecció de prioritats), línies i principis mestres, objectius, projectes concrets, execució, seguiment...
- **Quines fórmules de participació imagineu?** Comissions temàtiques, comissions sectorials (per actors), comitès de barri o districte, fòrums amplis d'educació...
- **Quines entitats, associacions, recursos, etc. (estricteament educatius, o no) del districte/barri haurien d'implicar-s'hi?** Valorar-ne els motius.

TEMES QUE CAL AFEGIR PER A TREBALLADORS DE L'AJUNTAMENT

- **Demanar informació sobre el conjunt d'activitats, programes, cursos i iniciatives participades per l'àrea municipal corresponent.** Memòries, documents, tríptics...
- **Ampliar informació sobre:**
 - **Principals actuacions amb èxit.** Detectar-ne les potencialitats.
 - **Principals actuacions fallides.** Detectar-ne les debilitats.

Annex 2: Qüestionari per a centres educatius

Per encàrrec de estem duent a terme un estudi diagnòstic sobre la situació de l'educació a la ciutat. Aquest diagnòstic, que es pretén estratègic i participatiu, ha de representar el primer pas per a l'elaboració del Projecte Educatiu de Ciutat. La nostra intenció és elaborar un mapa educatiu que reculli l'oferta educativa que hi ha al municipi i les visions de determinats actors sobre els punts forts i els punts dèbils de la ciutat en aquesta matèria. Per això us demanem la vostra col·laboració.

Voldríem recollir informació relativa als punts següents:

- Activitats realitzades en horari lectiu en què participin entitats o institucions externes al centre (Bloc A)
- Activitats extraescolars realitzades al centre educatiu (Bloc B)
- Relacions de col·laboració amb serveis i recursos externs al centre (Bloc C)
- La vostra valoració sobre el futur Projecte Educatiu de Ciutat (Bloc D)

Per tot plegat, us preguem que respongueu aquest qüestionari omplint els espais establerts per a les respostes i llegint les indicacions que anirem formulant-vos.

Us agrairíem que completéssiu el qüestionari en un termini no superior a un mes i ens el féssiu arribar a

La informació que ens proporcioneu relativa a l'opinió sobre el PEC serà tractada amb la confidencialitat més estricta.

Si teniu qualsevol dubte o comentari no dubteu a posar-vos en contacte amb nosaltres.

Moltes gràcies

A. ACTIVITATS ESCOLARS AMB PARTICIPACIÓ D'ENTITATS O INSTITUCIONS EXTERNES

En aquest primer apartat hi ha algunes preguntes sobre les activitats que organitza el centre en horari lectiu i en què participen entitats o institucions externes. Aquestes activitats poden ser realitzades al mateix centre (per exemple, xerrada sobre seguretat viària impartida per la Guàrdia Urbana en sessions de tutoria) o fora del centre (per exemple, sortides al museu).

Més específicament, voldríem recollir aquelles activitats que heu programat de manera més freqüent durant els darrers cursos escolars i que han implicat agents del vostre municipi.

Per això us proposem la graella de respostes següent. Ompliu-ne tantes files com cregueu necessari.

Valoració de l'activitat Punts forts i punts febles de l'activitat (organització, interès, metodologia...)									
Explicació de l'activitat Finalitats de l'activitat, metodologia, durada, lloc de realització, horari...									
Entitat o institució externa participant (p. ex. Museu, Teatre, Guàrdia Urbana, Bombers, Regidoria d'Educació...)									
Nom o identificació de l'activitat	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.

B. ACTIVITATS EXTRAESCOLARS OFERTES PEL CENTRE EDUCATIU

Ara us demanem que respongueu algunes preguntes sobre l'oferta d'activitats extraescolars del vostre centre, tant en horari de migdia com de tarda. Més concretament, voldríem recollir aquelles activitats extraescolars que formen part de l'oferta més estable del centre.

Per recollir aquesta informació us proposem un qüestionari breu (una fitxa) per a cadascuna de les activitats. Us oferim un model de fitxa. Ompliu-ne tantes com cregueu oportú i en l'ordre que considereu convenient.

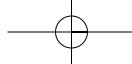
FITXA per a ACTIVITAT EXTRAESCOLAR 1**1. Nom o identificació de l'activitat**

2. Breu descripció de l'activitat

Si us plau, responeu tenint en compte els aspectes següents: finalitats de l'activitat, alumnes destinataris, metodologies, horaris i durada.

3. Nombre aproximat d'alumnes inscrits

	Nois	Noies
Menors de 6 anys		
Entre 6 i 9 anys		
Entre 10 i 12 anys		
Entre 13 i 16 anys		
Més de 16 anys		

4. Qui s'encarrega de dur a terme l'activitat?

Entitats o associacions, professors del centre... Si es tracta d'entitats o associacions, indiqueu-ne el nom, si us plau.

5. Recursos per organitzar i dur a terme l'activitat

Si us plau, responeu les dues preguntes que segueixen.

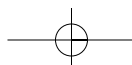
6. Com es finança l'activitat?

Podeu marcar més d'una opció.

- Recursos propis
- AMPA
- Quotes complementàries
- Aportacions de fundacions

6.1. Quins recursos materials s'hi destinen?

Ens referim a espais, equipaments, material audiovisual, material de treball...

C. RELACIONS DE COL-LABORACIÓ AMB SERVEIS O RECURSOS EXTERNS

En aquest cas, voldríem que comentéssiu si manteniu relacions de col·laboració o cooperació significatives i estables amb serveis o recursos externs al centre. Ens referim a serveis o recursos de tota mena, tant públics com privats: serveis socials municipals, centres oberts, biblioteques, centres cívics, casals, associacions o acadèmies amb qui estiguen desenvolupant accions o iniciatives conjuntes (seguiment d'alumnes, reforç escolar, tracte amb les famílies...).

Per recollir aquesta informació us proposem la graella de respostes que hi ha a continuació.

Nom del servei o recurs	Tipus de relacions de col·laboració	Valoracions de les relacions de col·laboració

D. OPINIÓ SOBRE EL PROJECTE EDUCATIU DE CIUTAT

Per acabar, doneu-nos la vostra opinió en relació al Projecte Educatiu de Ciutat (PEC) que es durà a terme al municipi. Un PEC defineix les prioritats educatives del municipi i identifica els principis, els objectius, les metodologies i els programes que han de guiar l'acció educativa de la ciutat. Com a norma bàsica, el PEC ha de ser fruit de la participació de la ciutadania tant en la definició de necessitats com en la discussió de possibles solucions.

Aprofitem aquest moment inicial de la recerca per plantejar-vos unes primeres preguntes obertes al voltant d'aquesta qüestió.

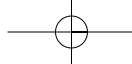
1. Havíeu sentit a parlar d'aquesta iniciativa (Projecte Educatiu de)?

Si n'havíeu sentit a parlar, si us plau, expliqueu com us en vau assabentar.

2. De manera general, quines són les principals mancances o necessitats (educatives i no educatives) del barri on està situada la vostra entitat? I de la ciutat?

3. Per a què creieu que hauria de servir el PEC a?

4. Quins temes s'hi haurien de tractar?

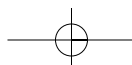
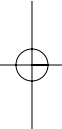
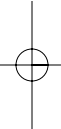
5. Què creieu que hi podria aportar la vostra entitat o institució?

6. Quins altres actors creieu que hi haurien de participar (altres entitats, empreses, administracions...)?

Si és possible, digueu-ne el nom.

7. Quines fórmules de participació us imagineu?

Per exemple: consells específics, de districte, fòrums de barri, comissions generals...

Annex 3: Qüestionari per a entitats i equipaments

Per encàrrec de estem duent a terme un estudi diagnòstic sobre la situació de l'educació a la ciutat. Aquest diagnòstic, que es pretén estratègic i participatiu, ha de representar el primer pas per a l'elaboració del Projecte Educatiu de Ciutat. La nostra intenció és elaborar un mapa educatiu que reculli l'oferta educativa del municipi (més enllà dels centres educatius o dels programes de la Regidoria d'Educació) i les visions de determinats actors sobre els punts forts i febles de la ciutat en aquesta matèria. Per això us demanem la vostra col·laboració. Més enllà que la vostra entitat se centri o no en l'àmbit formatiu, volem recollir dos elements:

- Activitats o cursos específics que realitzi l'entitat en l'àmbit educatiu.
- La vostra valoració sobre el futur Projecte Educatiu de Ciutat.

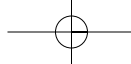
Per tot plegat, us preguem que respongueu aquest qüestionari, omplint els espais establerts per a les respostes i llegint les indicacions que us formularem.

Us agraiem que retorneu el qüestionari a en un termini no superior a un mes.

La informació que ens proporcioneu, relativa a les opinions sobre el PEC, serà tractada amb la confidencialitat més estricta.

Si teniu qualsevol dubte o comentari no dubteu a posar-vos en contacte amb nosaltres.

Moltes gràcies

A. CARACTERÍSTIQUES GENERALS DE L'ENTITAT

En aquest primer apartat heu de respondre algunes preguntes sobre les característiques generals de la vostra entitat.

1. Nom de l'associació

2. Quins són els propòsits generals de la vostra entitat?

La pregunta es formula de manera oberta.

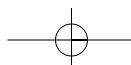
3. A quina població us adreceu?

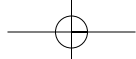
La pregunta es formula de manera oberta.

4. Aproximadament, quin nombre d'usuaris teniu?

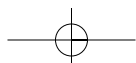
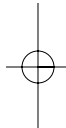
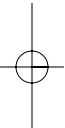
5. Manteniu contactes rellevants amb alguna àrea de l'Ajuntament, organisme o ens públic municipal?

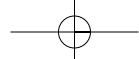
Si us plau, responeu a la taula següent:

Nom de l'àrea, organisme o ens públic municipal (p. ex., Àrea d'Educació, centre cívic, biblioteca municipal...)	Motiu del contacte (p. ex., finançament, assessorament, organització d'activitats...)	Freqüència del contacte (p. ex., vegades per setmana, mes, any, esporàdicament, permanentment...)

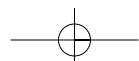
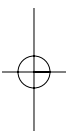
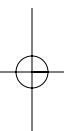

6. Manteniu contactes rellevants amb altres entitats del municipi?

Si us plau, responeu a la taula següent:

Nom de l'entitat	Tipus d'entitat (a qu� es dedica)	Ubicació (barri on es troba)	Motiu del contacte (finançament, assessorament, organització d'activitats...)	Freq�ncia del contacte (vegades per setmana, mes o any, esporàdicament, permanentment...)

B. ACTIVITATS O CURSOS DE CARÀCTER EDUCATIU

A continuació, us demanem informació sobre els cursos o activitats educatives que duu a terme la vostra entitat. Entenem per accions educatives totes aquelles accions dissenyades específicament amb objectius formatius (cursos, tallers, activitats de lleure formatiu...).

Per recollir aquesta informació us proposem un qüestionari breu (una fitxa) per a cadascuna d'aquestes activitats. Aclariments:

- Si desenvolueu moltes activitats o cursos formatius, agrupeu-los per tipus d'activitats similars i ompliu una fitxa per a cada tipus.*
- Us oferim un model de fitxa. Ompliu-ne tantes com cregueu oportú i en l'ordre que considereu convenient.*

FITXA PER A ACTIVITAT

1. Nom i breu descripció de l'activitat o curs

Si us plau, responeu tenint en compte els aspectes següents: finalitats de l'activitat, metodologies, horaris, durada, freqüència...

2. L'organització i la realització d'aquesta activitat o curs és a càrrec de la vostra entitat, exclusivament, o hi participa alguna altra entitat o administració?

En cas que us coordineu amb altres actors, si us plau digueu quins són i expliqueu de quina manera ho feu.

3. Edat dels usuaris

Si us plau, especifiqueu el nombre aproximat de persones per sexe i interval d'edat.

	Homes	Dones
Menors de 6 anys		
Entre 6 i 12 anys		
Entre 12 i 16 anys		
Entre 16 i 25 anys		
Entre 25 i 40 anys		
Entre 40 i 65 anys		
Més de 65 anys		

4. Altres característiques rellevants sobre els usuaris

Destaqueu, si n'hi ha, les característiques de la vostra població usuària que, més enllà del sexe i l'edat, hi donen un perfil particular (nivell d'estudis molt baix o molt elevat, percentatge elevat de població estrangera, persones amb pocs recursos adquisitius, etc.).

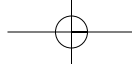
5. Com financeu l'activitat/curs?

Podeu marcar més d'una opció.

- Per quotes dels socis
- Per pagament dels participants del cost de l'activitat/curs (matrícules, inscripcions...)
- Subvencions de l'Administració
- Aportacions de fundacions o entitats sense afany de lucre
- Aportacions d'empreses

6. Quins recursos humans es destinen a realitzar-la?

Si us plau, especifiqueu el nombre de persones que hi treballen i les seves funcions (organització, professors, monitors...). Indiqueu si es tracta de personal voluntari o remunerat.

C. OPINIÓ SOBRE EL PROJECTE EDUCATIU DE CIUTAT

Per acabar, us demanem la vostra opinió en relació al Projecte Educatiu de Ciutat (PEC) que es durà a terme a Un PEC defineix les prioritats educatives del municipi i identifica els principis, els objectius, les metodologies i els programes que han de guiar l'acció educativa de la ciutat. Com a norma bàsica, el PEC ha de ser fruit de la participació de la ciutadania tant en la definició de necessitats com en la discussió de possibles solucions.

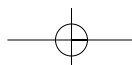
Aprofitem aquest moment inicial de la recerca per plantejar-vos unes primeres preguntes obertes al voltant d'aquesta qüestió.

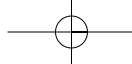
1. Havíeu sentit a parlar d'aquesta iniciativa (Projecte Educatiu de)?

Si n'havíeu sentit a parlar, si us plau, expliqueu com us en vau assabentar.

2. En general, quines són les mancances o necessitats (educatives i no educatives) principals del barri on està situada l'entitat? I de la ciutat?

3. Per a què creieu que hauria de servir el PEC a ?

4. Quins temes s'hi haurien de tractar?

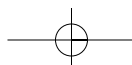
5. Què creieu que hi podria aportar la vostra entitat?

6. Quins altres actors creieu que hi haurien de participar (altres entitats, empreses, administracions...)?

Si és possible, digueu-ne el nom.

7. Quines fórmules de participació imagineu?

Per exemple: consells específics, de districte, fòrums de barri, comissions generals...

**Annex 4: Qüestionari per a àrees /
departaments de l'Ajuntament**

Per encàrrec de..... estem duent a terme un estudi diagnòstic sobre la situació de l'educació a la ciutat. Aquest diagnòstic, que es pretén estratègic i participatiu, ha de representar el primer pas per a l'elaboració del Projecte Educatiu de Ciutat. La nostra intenció és elaborar un mapa educatiu que reculli l'oferta educativa que hi ha al municipi (més enllà dels centres educatius o dels programes de la Regidoria d'Educació) i la xarxa de relacions entre alguns dels actors clau del municipi. Per això us demanem la vostra col·laboració. Volem recollir informació al voltant de dues qüestions:

- Activitats o cursos específics que dugui a terme l'àrea en el terreny educatiu.
- Les relacions que teniu amb la resta d'àrees de l'Ajuntament.

Per tot plegat, us preguem que respongueu aquest qüestionari, omplint els espais establerts per a les respostes i llegint les indicacions que us formularem.

Us agrairíem que retornéssiu el qüestionari a en un termini no superior a un mes.

Si teniu qualsevol dubte o comentari no dubteu a posar-vos en contacte amb nosaltres.

Moltes gràcies

2. Teniu algun projecte o feu activitats en què desenvolupeu alguna dimensió formativa en particular o educativa en general (entenen educatiu en el sentit més ampli possible)? Quins? A qui van destinats? Els organitzeu vosaltres sols o en col·laboració*?

**En cas que ho preferiu, podeu substituir o complementar aquesta informació fent-nos arribar la memòria d'activitats o algun document anàleg.*

Si us plau, responeu en la taula següent:

Nom del projecte educatiu o de l'activitat	Caracterització general	Població diana (a quins destinataris s'orienta i quants el segueixen)	Organització (si l'organitzeu sols, amb altres entitats, amb altres àrees de l'Ajuntament, etc.)

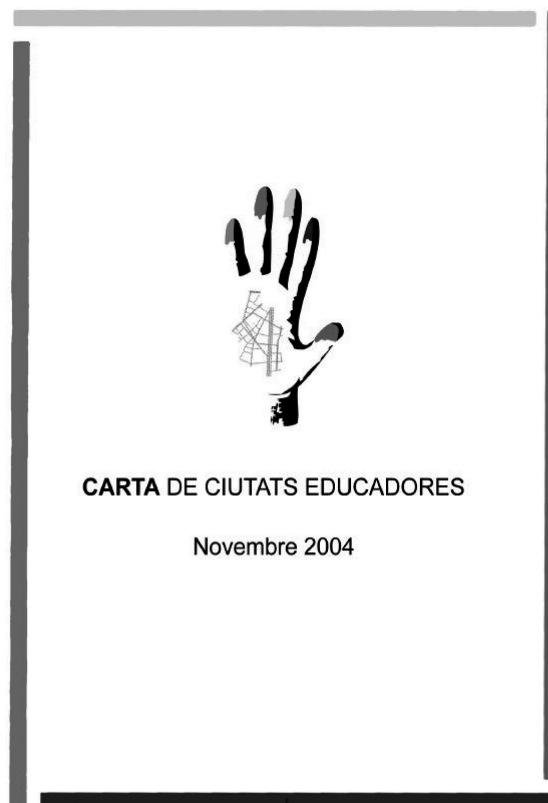
Annex 5: Fitxa model d'accions PEC

ÀMBIT:
EIX:
Justificació:
Finalitat bàsica:
Línies estratègiques:

Annex 6: Carta de ciutats educadores (actualitzada a novembre de 2004)

Les ciutats amb representació al Primer Congrés Internacional de Ciutats Educadores, celebrat a Barcelona al novembre de 1990, van recollir a la Carta inicial els principis bàsics per a l'impuls educatiu de la ciutat. Partien del convenciment que el desenvolupament dels seus habitants no es pot deixar a l'atzar. La Carta es va revisar al III Congrés Internacional (Bologna, 1994) i al de Gènova (2004), per adaptar els seus plantejaments als nous reptes i necessitats socials.

Aquesta Carta es fonamenta en la Declaració Universal de Drets Humans (1948), en el Pacte Internacional de Drets Econòmics, Socials i Culturals (1966), en la Declaració Mundial sobre Educació per a Tothom (1990), en la Convenció que es va assumir a la Cimera Mundial per a la Infància (1990), i en la Declaració Universal sobre la Diversitat Cultural (2001).

PREÀMBUL

Avui més que mai, la ciutat, gran o petita, disposa d'incomptables possibilitats educadores, però també poden incidir-hi forces i inèrcies deseducadores. D'una manera o d'una altra, la ciutat presenta elements importants per una formació integral, és un sistema complex i, alhora, un agent educatiu permanent, plural i polièdric, capaç de contrarestar els factors deseducatius.

La ciutat educadora té personalitat pròpia, integrada en el país on s'ubica. Per tant, la seva identitat és interdependent amb la del territori del qual forma part. És també una ciutat que es relaciona amb el seu entorn, amb d'altres nuclis urbans del seu territori i amb ciutats d'altres països. El seu objectiu constant serà aprendre, intercanviar, compartir i, per tant, enriquir la vida dels seus habitants.

La ciutat educadora ha d'exercitar i desenvolupar aquesta funció de manera paral·lela a les tradicionals (econòmica, social, política i de prestació de serveis), amb una atenció especial a la formació, la promoció i el desenvolupament de tots els seus habitants. Atendrà sobretot els infants i els joves, però amb voluntat decidida d'incorporació de persones de totes les edats a la formació al llarg de la vida.

Les raons que justifiquen aquesta funció són d'ordre social, econòmic i polític, orientades sobretot a un projecte d'ordre cultural i formatiu eficient i convivencial. Aquests són els grans reptes del segle XXI: en primer lloc "invertir" en l'educació, en cada persona, de manera que aquesta persona sigui cada cop més capaç d'expressar, afirmar i desenvolupar el seu propi potencial humà amb la seva singularitat, creativitat i responsabilitat. En segon lloc, promoure condicions de plena igualtat perquè tots puguin sentir-se respectats i ser respectuosos, capaços de dialogar. I en tercer lloc, conjugar tots els factors possibles perquè es pugui construir, ciutat a ciutat, una veritable societat del coneixement sense exclusions, per la qual cosa cal preveure, entre d'altres necessitats, un accés fàcil de tota la població a les tecnologies de la informació i de les comunicacions que permeten el seu desenvolupament.

Les ciutats educadores, amb les seves institucions educatives formals i intervencions no formals (amb intencionalitat educativa fora de l'educació reglada) i informals (no intencionades ni planificades) col·laboraran, de forma bilateral o multilateral per fer realitat l'intercanvi d'experiències. Amb esperit de cooperació, donaran suport mutu als projectes d'estudi i d'inversió, sigui en forma de cooperació directa o col·laborant amb organismes internacionals.

La humanitat no està vivint només una etapa de canvis, sinó un veritable canvi d'etapa. Les persones han de formar-se per la seva adaptació crítica i la seva participació activa en els reptes i possibilitats que s'obren amb la globalització dels processos econòmics i socials; per la seva intervenció des del món local en la complexitat mundial i per mantenir la pròpia autonomia enfront una informació desbordant i controlada des de centres de poder econòmic i polític.

D'altra banda, l'infant i el jove han deixat de ser protagonistes passius de la vida social i, per tant, de la ciutat. La Convenció de les Nacions Unides del 20 de novembre de 1989, que desenvolupa i considera vinculants els principis de la Declaració Universal de 1959, els ha convertit en ciutadans i ciutadanes de ple dret en atorgar-los drets civils i polítics. Poden, per tant, associar-se i participar d'acord al seu grau de maduresa.

La protecció de l'infant i del jove a la ciutat no consisteix únicament a privilegiar la seva condició. És important trobar el lloc que en realitat els correspon al costat d'uns adults que posseeixin com a virtut ciutadana la satisfacció que ha de presidir la convivència entre generacions. Infants i adults apareixen, a primers del segle XXI, igualment necessitats d'una educació al llarg de la vida, d'una formació sempre renovada.

La ciutadania global es va configurant sense que existeixi encara un espai global democràtic, sense que molts països hagin assolit una democràcia efectiva i al mateix temps respectuosa amb els seus genuïns patrons socials i culturals i sense que les democràcies amb més tradició puguin sentir-se satisfetes amb la qualitat dels seus sistemes. En aquest context, les ciutats de tots els països han d'actuar, des de la seva dimensió local, com a plataformes d'experimentació i consolidació d'una ciutadania democràtica plena, promotores d'una convicència pacífica mitjançant la formació en valors ètics i cívics, el respecte a la pluralitat de les diverses formes possibles de govern i l'estímul d'uns mecanismes representatius i participatius de qualitat.

La diversitat és inherent a les ciutats actuals i se'n preveu un major increment en el futur. Per això, un dels reptes de la ciutat educadora és promoure l'equilibri i l'harmonia entre identitat i diversitat, tenint present les aportacions de les comunitats que la integren i el dret de totes les persones que hi conviuen a sentir-se reconegudes des de la seva pròpia identitat cultural.

Vivim en un món d'incertesa que dona la màxima importància a la recerca de seguretat, la qual sovint s'expressa com a negació de l'altre i amb malfiança mútua. La ciutat educadora n'és conscient, no busca solucions unilaterals, simples; accepta la contradicció i proposa processos de coneixement, diàleg i participació com a camí idoni per conviure en i amb la incertesa.

S'afirma doncs el dret a la ciutat educadora, que s'ha d'entendre com una extensió efectiva del dret fonamental a l'educació. S'ha de produir una veritable fusió, en l'etapa educativa formal i en la vida adulta, dels recursos i la potència formativa de la ciutat amb el desenvolupament ordinari del sistema educatiu, laboral i social.

El dret a la ciutat educadora ha de ser una garantia rellevant dels principis d'igualtat entre totes les persones, de justícia social i d'equilibri territorial.

Tot això accentua la responsabilitat dels governs locals en el sentit de desenvolupar totes les potencialitats educatives que acull la ciutat, tot incorporant al seu projecte polític els principis de la ciutat educadora.

PRINCIPIS

1- EL DRET A LA CIUTAT EDUCADORA

-1-

Tots els habitants d'una ciutat tindran el dret de gaudir en condicions de llibertat i d'igualtat, dels mitjans i oportunitats de formació, entreteniment i desenvolupament personal que la pròpia ciutat ofereix. El dret a la ciutat educadora es proposa com una extensió del dret fonamental de totes les persones a l'educació. La ciutat educadora renova de manera permanent el seu compromís amb la formació dels seus habitants al llarg de la vida en els aspectes més diversos. I perquè això sigui possible haurà de tenir en compte tots els grups, amb les seves necessitats particulars.

En la planificació i govern d'una ciutat es prendran les mesures adients per eliminar els obstacles de qualsevol mena, incloent-hi les barreres físiques, que impedeixin l'exercici del dret a la igualtat. En seran responsables tant l'administració municipal com d'altres administracions que incideixen a la ciutat, i hi estaran compromesos també els mateixos habitants, tant a nivell personal com a través de les diverses formes d'associació a les quals pertanyin.

-2-

La ciutat promourà l'educació en la diversitat per la comprensió, la cooperació solidària internacional i la pau en el món. Una educació que combati qualsevol forma de discriminació. Afavorirà la llibertat d'expressió, la diversitat cultural i el diàleg en condicions d'igualtat. Acollirà tant les iniciatives d'avantguarda com les de cultura popular, sigui quin sigui el seu origen. Contribuirà a corregir les desigualtats que aflorin en la promoció cultural fruit de criteris exclusivament mercantils.

-3-

Una ciutat educadora fomentará el diàleg entre les generacions, no únicament com a fórmula de convivència pacífica, sinó com a cerca de projectes comuns i compartits entre grups de persones d'edats diferents. Aquests projectes s'haurien d'orientar a la realització d'iniciatives i accions cíviques, el valor de les quals sigui precisament el seu caràcter intergeneracional i l'aprofitament de les respectives capacitats i valors propis de les diferents edats.

-4-

Les polítiques municipals de caràcter educatiu s'entendran sempre referides a un context més ampli inspirat en els principis de la justícia social, el civisme democràtic, la qualitat de vida i la promoció dels seus habitants.

-5-

Els ajuntaments exerciran amb eficàcia les competències que els corresponguin en matèria d'educació. Sigui quin sigui l'abast d'aquestes competències, hauran de plantejar una política educativa àmplia i de caràcter transversal i innovador i incloure totes les modalitats d'educació formal, no formal i informal i les diverses manifestacions culturals, fonts d'informació i vies de descobriment de la realitat que es produeixen a la ciutat. El paper de l'administració municipal és establir les polítiques locals que es considerin possibles i avaluar-ne l'eficàcia i, a més, obtenir els pronunciaments legislatius oportuns d'altres administracions, estatals o regionals.

-6-

Amb la finalitat de realitzar una actuació adient, les persones responsables de la política municipal d'una ciutat hauran de tenir informació precisa sobre la situació i les necessitats dels seus habitants. En aquest sentit duran a terme estudis que mantindran actualitzats i faran públics i establiran canals permanents oberts a individus i col·lectius que permetin formular propostes concretes i de política general.

Tanmateix el municipi, en el procés de presa de decisions en qualsevol dels àmbits de la seva responsabilitat, tindrà present l'impacte educatiu i formatiu d'aquestes decisions.

2. EL COMPROMÍS DE LA CIUTAT

-7-

La ciutat ha de saber trobar, preservar i presentar la seva pròpia i complexa identitat. Això la farà única i serà la base per a un diàleg productiu al seu si i amb altres ciutats. La valoració dels seus costums i dels seus orígens ha de ser compatible amb les formes de vida internacionals. D'aquesta manera podrà oferir una imatge atractiva sense desvirtuar el seu entorn natural i social.

A més, promourà el coneixement, l'aprenentatge i l'ús de les llengües presents a la ciutat com a element integrador i factor de cohesió entre les persones.

-8-

La transformació i el creixement d'una ciutat hauran d'estar presidits per l'harmonia entre les noves necessitats i la perpetuació de construccions i símbols que constitueixen referents clars del seu passat i de la seva existència. La planificació urbana haurà de tenir en compte el gran impacte de l'entorn urbà en el desenvolupament de tots els individus, en la integració de les seves aspiracions personals i socials i haurà d'actuar contra la segregació de generacions i de persones de diferents cultures, les quals poden aprendre molt les unes de les altres. L'ordenació de l'espai físic urbà atindrà les necessitats d'accessibilitat, trobada, relació, joc i esbarjo i un major apropament a la natura. La ciutat educadora atorgarà una cura especial a les necessitats de les persones amb dependència, en la planificació urbanística i d'equipaments i serveis, amb la finalitat de garantir-los un entorn amable i respectuós amb les limitacions que puguin presentar, sense que hagin de renunciar a la màxima autonomia possible.

-9-

La ciutat educadora fomentarà la participació ciutadana des d'una perspectiva crítica i corresponsable. Per a això, el govern local facilitarà la informació necessària i promourà, des de la transversalitat, orientacions i activitats de formació en valors ètics i cívics.

Estimularà també la participació ciutadana en el projecte col·lectiu a partir de les institucions i organitzacions cívils i socials, tenint present les iniciatives privades i altres formes de participació espontània.

-10-

El govern municipal haurà de dotar la ciutat dels espais, equipaments i serveis públics adients al desenvolupament personal, social, moral i cultural de tots els seus habitants, amb atenció especial a la infància i la joventut.

-11-

La ciutat haurà de garantir la qualitat de vida de tots els seus habitants. Això suposa l'equilibri amb l'entorn natural i el dret a un medi ambient saludable, a més del dret a l'habitatge, al treball, a l'esbarjo i al transport públic, entre d'altres. Al mateix temps, promourà de manera activa l'educació per la salut i la participació de tots els seus habitants en bones pràctiques de desenvolupament sostenible.

-12-

El projecte educatiu explícit i l'implícit en l'estructura i el règim de la ciutat, els valors que aquesta ciutat fomenti, la qualitat de vida que ofereixi, les celebracions que organitzi, les campanyes o projectes de qualsevol mena que prepari, han de ser objecte de reflexió i participació, amb els instruments que calgui per ajudar les persones a créixer personalment i col·lectiva.

3. AL SERVEI INTEGRAL DE LES PERSONES

-13-

L'ajuntament avaluarà l'impacte de les propostes culturals, de lleure, informatives, publicitàries i de qualsevol altra mena, així com les de les realitats que els infants i els joves reben sense cap mediació. Arribat el cas, emprendre sense dirigisme, accions que donin lloc a una explicació o a una interpretació raonables. Procurarà que s'estableixi un equilibri entre la necessitat de protecció i l'autonomia pel descobriment. De la mateixa manera, proporcionarà àmbits de formació i debat que incloguin l'intercanvi entre ciutats amb la finalitat que tots els seus habitants puguin assumir plenament les novetats que les ciutats generen.

-14-

La ciutat procurarà que les famílies rebin la formació que els permeti ajudar els seus fills a créixer i a fer ús de la ciutat, dins l'esperit de respecte mutu. En aquest mateix sentit desenvoluparà propostes de formació per als educadors en general i per a les persones (particulars o personal de serveis públics) que a la ciutat compleixen, sovint sense ser-ne conscients, funcions educatives. Així mateix s'encarregarà que els cossos de seguretat i de protecció civil que depenen directament del municipi actuï d'acord amb aquestes propostes.

-15-

La ciutat haurà d'oferir als seus habitants la perspectiva d'ocupar un lloc a la societat; els facilitarà l'assessorament necessari per l'orientació personal i vocacional i possibilitarà la seva participació en activitats socials. En el terreny específic de la relació educació-treball és important assenyalar l'estreta relació que haurà d'existir entre la planificació educativa i les necessitats del mercat del treball. En aquest sentit, les ciutats definiran estratègies de formació que tinguin en compte la demanda social i cooperaran amb les organitzacions sindicals i empresarials en la creació de llocs de treball i en activitats formatives de caràcter formal i no formal al llarg de la vida.

-16-

Les ciutats han de ser conscients dels mecanismes d'exclusió i marginació que les afecten i de les modalitats que revesteixen i desenvoluparan les polítiques d'acció afirmativa necessàries. Atendran d'una manera especial les persones nouvingudes, immigrants o refugiades, que tenen dret a sentir amb llibertat la ciutat com a pròpia. Dedicaran esforços a fomentar la cohesió social entre els barris i els seus habitants de tota condició.

-17-

Les intervencions encaminades a resoldre les desigualtats poden adquirir múltiples formes, però hauran de partir d'una visió global de la persona, configurada pels interessos de cada una i pel conjunt de drets que atenyen tothom. Qualsevol intervenció significativa ha de garantir la coordinació entre les administracions implicades i els seus serveis. Es fomentarà també la cooperació de les administracions amb la societat civil organitzada de manera lliure i democràtica en institucions de l'anomenat tercer sector, organitzacions no governamentals i associacions anòloques.

-18-

La ciutat estimularà l'associacionisme com a forma de participació i corresponsabilitat cívica, amb la finalitat de canalitzar actuacions al servei de la comunitat i d'obtenir i difondre informació, materials i idees per al desenvolupament social, moral i cultural de les persones. Al mateix temps, contribuirà a la formació per la participació en els processos de presa de decisions, de planificació i de gestió que comporta la vida associativa.

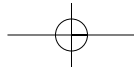
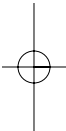
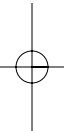
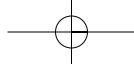
-19-

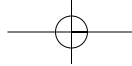
El municipi haurà de garantir informació suficient i comprensible i incentivar els seus habitants a informar-se. Tot considerant el valor que suposa seleccionar, entendre i tractar el gran cabdal d'informació actualment disponible, la ciutat educadora facilitarà recursos a l'abast de tothom. El municipi identificarà els col·lectius que necessitin una atenció singularitzada i posarà a la seva disposició punts especialitzats d'informació, orientació i acompanyament. A més, establirà programes formatius en tecnologies de la informació i les comunicacions per a totes les edats i grups socials, amb la finalitat de combatre noves formes d'exclusió.

-20-

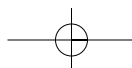
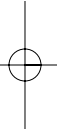
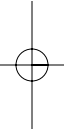
La ciutat educadora ha d'oferir a tots els seus habitants, com a objectiu cada cop més necessari per la comunitat, formació en valors i pràctiques de ciutadania democràtica: el respecte, la tolerància, la participació, la responsabilitat i l'interès per la cosa pública, pels seus programes, els seus béns i els seus serveis.

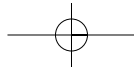
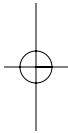
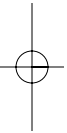
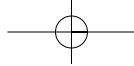
Aquesta Carta expressa el compromís de les ciutats que la subscriuen amb tots els valors i principis que s'hi manifesten. Es defineix com a oberta a la seva pròpia reforma i s'haurà d'ampliar amb els aspectes que la ràpida evolució social demani en el futur.

Bibliografía

Bibliografia

- BADOSA, J.; PETIT, A. «Els projectes educatius de ciutat». A: SUBIRATS, J. [coord.] *Educació i govern local*. Barcelona: CEAC, 2001.
- BADOSA, J.; JAUMANDREU, G. «Los proyectos educativos de ciudad. El caso de Cornellà». A: BLANCO, I; GOMÀ, R. [coord.] *Gobiernos locales y redes participativas*. Barcelona: Ariel, 2002.
- BLANCO, I.; GOMÀ, R. [coord.] *Gobiernos locales y redes participativas*. Barcelona: Ariel, 2002.
- BRUGUÉ, Q.; GOMÀ, R. *Gobiernos locales y políticas públicas*. Barcelona: Ariel, 1998.
- BRUGUÉ, Q.; JARQUE, M. «Planes estratégicos locales y redes participativas». A: BLANCO, I.; GOMÀ, R. [coord.] *Gobiernos locales y redes participativas*. Barcelona: Ariel, 2002.
- COLLET, J.; GONZÁLEZ, S. *Els projectes educatius de ciutat de segona generació*. Barcelona, Fundació Nous Horitzons, 2004.
- COLLET, J.; GONZÁLEZ, S.; MAS, P. «Balance crítico de las experiencias de participación en Cataluña», Dins de MARTÍ, J.; PASCUAL, J.; REBOLLO, O. [coord.] *Participación y desarrollo comunitario en medio urbano: experiencias y reflexiones*. Madrid: Iepala, 2004.
- COOMBS PH, *La crisis mundial de la educación*. Barcelona: Península, 1971.
- DELORS, J. [coord.] *Educació: hi ha un tresor amagat a dins*. Barcelona: UNESCO, 1996.
- DEPARTAMENT D'EDUCACIÓ. *Pla per a la llengua i la cohesió social. Annex 3: pla educatiu d'entorn*. Barcelona: Generalitat de Catalunya, 2004.
- DIBA. *Pensar la ciutat des de l'educació. Document del seminari: Projecte educatiu de ciutat*. Curs 97/98. Barcelona: Diputació de Barcelona, 1998.
- DIBA. *Les ciutats que s'eduquen*. Barcelona: Diputació de Barcelona, 1999.
- DOMÈNECH, J. *Projecte educatiu de ciutat*. Barcelona: Diputació de Barcelona, 1998.
- FINA, X. *Els Projectes educatius de ciutat. Una anàlisi comparativa*. Barcelona: IMEB, 2003.
- FONT, J.; BLANCO, I. *Polis, la ciutat participativa*. Barcelona: Diputació de Barcelona, 2003.
- IGOP-ICE-UAB. *Anàlisi comparada de l'administració i la gestió dels sistemes educatius*. Barcelona: Mimeo, 1996.
- Mapa dels serveis personals locals. Cap a un model integrat, estratègic, comunitari i participatiu*. Barcelona: Patronat Flor de Maig, 1997.
- MORENO, S. *La quotidianitat, un nou valor polític*. Barcelona: Fundació Nous Horitzons, 2003.
- PINDADO, F. [coord.] *Eines per a la participació ciutadana. Bases, mètodes i tècniques*. Barcelona: Diputació de Barcelona, 2002.
- PERDIGÓ, J.; PLANDIURA, R. *Els condicionaments jurídics a Espanya*. SUBIRATS, J. [coord.] *Educació i govern local*. Barcelona, CEAC. 2001.

RIBA, C. *Las políticas educativas locales*. A: PLANAS, J.; SUBIRATS, J.; RIBA, C.; BONAL, X., J. [coord.] *La escuela y la nueva ordenación del territorial*. Barcelona, Octaedro i FIES, 2004.

PEC DE BARCELONA. *Per una ciutat compromesa amb l'educació*. Vol I i II. Barcelona: IMEB, 1999.

PEC DE BARCELONA. *Pla d'acció PEC 04-07*. Barcelona: IMEB, 2004.

PUTNAM, D. *Per a fer que la democràcia funcioni*. Barcelona: Proa, 2000.

SARRAMONA, J. *La educación no formal*. Barcelona: CEAC, 1993.

SUBIRATS, J. *Educació i govern local. La importància del territori i la comunitat en el paper de l' escola*. Barcelona: CEAC, 2002.

SUBIRATS, J. *Quina educació per a quines ciutats?* Ponència presentada per la Diputació de Barcelona al Congrés Internacional de CE de Gènova, 2004.

SUBIRATS, J. [coord.] *Més enllà de l'escola*. Barcelona: Mediterrània, 2003.

SUBIRATS, J. [coord.] «*Compartint responsabilitats en educació. Cap a un nou paper dels governs locals en educació*», Federació de Municipis de Catalunya i l'Àrea d'Educació de la Diputació de Barcelona, 2005

THÉLOT, C. [coord.] «*Pour la réussite de tous les élèves. Rapport de la Commission du débat national sur l'avenir de l'école*». Paris: Ministère d'Éducation, 2005.

TONUCCI, F. *La ciutat dels infants*. Barcelona: Barcanova, 1996.

TRILLA, J. *La educación informal*. Barcelona: PPU, 1986.